

Jaarverslag betreffende het contentieux van België voor het Europees Hof voor de Rechten van de Mens

2020

Voorwoord

2020 was een jaar dat gedomineerd werd door de coronapandemie. Die liet zich op vele vlakken voelen. Ook op juridisch vlak. Er dienden uitzonderlijke maatregelen te worden genomen. Het was cruciaal om hierin het evenwicht te behouden tussen individuele rechten en collectieve belangen. In een nood situatie moet snel en krachtadig worden opgetreden. Maar dat ontslaat ons nooit van de plicht om daarbij steeds de fundamentele principes uit het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens te respecteren.

Daarom heeft België ervoor gekozen om geen verklaring te doen op grond waarvan in noodgevallen kan worden afgeweken van de toepassing van bepaalde door het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens gewaarborgde rechten. Hoewel het Verdrag daarvoor ruimte laat, hebben wij geoordeeld dat de beperkingen van de grondrechten die de gezondheidssituatie vereiste, reeds vervat zaten in de uitzonderingen waarin het Verdrag voorziet en dat erop moest worden gelet dat ze niet zouden worden uitgebreid in geval van nood.

Sommigen vonden de maatregelen om de coronapandemie te bedwingen onrechtvaardig of onevenredig. Zowel de Raad van State als de bodemrechtbanken moesten oordelen over nooit eerder gestelde vragen en onderzoeken of er een juist evenwicht was gevonden. Ook het Europees Hof voor de Rechten van de Mens zal zich waarschijnlijk binnenkort buigen over de evenredigheid van de op nationaal niveau genomen maatregelen.

Dat is de fundamentele rol die het Hof speelt in onze samenleving. Daarom blijven we ook een open en constructieve dialoog voeren in het kader van het Superior Courts Network. Dit doen we ook over de uitspraken waarin het Hof een juist evenwicht zoekt tussen de betrokken tegenstrijdige belangen, waarbij zowel rekening wordt gehouden met de problemen waarmee de Staat te maken kan hebben als met het belang van particulieren. Dat kunt u vaststellen in de uitspraak in de zaak M.N. EN ANDEREN v. België, waarin wordt gewezen op de beperkingen van de jurisdictie van het Hof, alsook in de zeven schendingsarresten die in 2020 werden uitgesproken.

2020 heeft ons voor vele uitdagingen gesteld. Maar evenzeer heeft het voor elke burger aangetoond hoe belangrijk de fundamentele rechten en vrijheden voor elk van ons zijn. Dat we kunnen rekenen op rechtspraak van het Hof is daarbij van cruciaal belang. Het respect voor die rechtspraak zult u ook terugvinden in dit vijfde jaarverslag betreffende het contentieux van België voor het Hof. Het werd opgesteld door mijn administratie, die ermee belast is ons land te vertegenwoordigen in het kader van het contentieux en de tenuitvoerlegging van de uitspraken te coördineren.

Want het vrijwaren van onze mensenrechten is een permanente opdracht waar we elke dag nauwgezet moeten blijven op toezien. En waar de overheid transparant en helder verantwoording moet over afleggen.

Vincent Van Quickenborne,

Minister van Justitie

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Inhoudsopgave	3
I. Inleiding	4
A. Doelstellingen.....	4
B. Voorstelling van het Bureau van de agent van de regering.....	4
C. Inhoud van het verslag en referentieperiode	5
II. Rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens met betrekking tot België van 1 januari tot 31 december 2020	6
A. Synthese van de procedure voor het Hof.....	6
1. Algemene beginselen.....	6
2. Uitzonderlijke maatregelen	7
B. Uitspraken en beslissingen gewezen tijdens de referentieperiode	8
III. Tenuitvoerlegging van uitspraken onder toezicht van het Comité van Ministers met betrekking tot België van 1 januari tot 31 december 2020	29
A. Synthese van de toezichtsprocedure voor het Comité van Ministers	29
1. Algemene beginselen.....	29
2. Werkmethoden van het Comité van Ministers	29
3. Verschillende graden van toezicht	30
B. Tenuitvoerlegging van uitspraken en beslissingen tijdens de referentieperiode	31
1. Hangende zaken in uitvoering op 31 december 2020.....	31
2. Zaken afgesloten tijdens de referentieperiode	41
IV. Conclusies	47

I. Inleiding

A. Doelstellingen

Dit verslag wil informatie bieden over het contentieux van België voor het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (hierna: "het Hof"), en duiding geven bij de mogelijke impact ervan op nationaal niveau. Met oog voor transparantie met betrekking tot de uitspraken en beslissingen van het Hof ten aanzien van België en met betrekking tot de maatregelen die zijn aangenomen voor de tenuitvoerlegging van de veroordelingsuitspraken, kan dit verslag fungeren als leidraad voor het wetgevende werk¹ en/of algemene beleidsmaatregelen, meer bepaald van budgettaire aard, die voortvloeien uit de veroordelingsuitspraken van het Hof. In die zin zal het verslag ook door eenieder kunnen worden gehanteerd als toetsingsinstrument voor wat betreft de staat van tenuitvoerlegging van die uitspraken.

Voor een goed begrip van de impact van het Verdrag op de Belgische rechtsorde moeten twee wezenlijke systeemkenmerken ervan in het achterhoofd worden gehouden.

Ten eerste is het Verdrag een levend instrument, wat betekent dat de uitlegging ervan evolueert doorheen de rechtspraak van het Hof naargelang de uitdagingen waarvoor de samenleving zich op een welbepaald moment geplaatst ziet, en ook naargelang de voortgang van het recht binnen de Staten die partij zijn. Het Verdrag kan met name toepassing vinden ten aanzien van rechtstoestanden die destijds niet konden worden voorzien bij de aanneming ervan (bijvoorbeeld moderne technologieën zoals internet of, op gezondheidsvlak, in-vitrofertilisatie). Voor een goed begrip van de strekking van de fundamentele rechten en vrijheden die gewaarborgd zijn bij het Verdrag is kennis van de geactualiseerde rechtspraak van het Hof dan ook van cruciaal belang.

Ten tweede zijn de uitspraken van het Hof declaratoir en hebben zij bindende kracht. Zij kunnen de Staten die partij zijn bij het Verdrag ertoe brengen hun wetgeving, hun rechtspraak of hun bestuurlijke praktijken te wijzigen naar aanleiding van een veroordelingsuitspraak ten aanzien van België of, in preventieve zin, in het licht van de veroordelingsuitspraken van het Hof ten aanzien van andere Staten².

De Staten moeten dus beleidslijnen aannemen die conform het Verdrag zijn, volgens de uitlegging van het Hof, in het kader van hun dagelijkse normatieve, uitvoerende en gerechtelijke activiteiten. In dat verband moet worden benadrukt dat het Verdrag voor de Staten negatieve verplichtingen inhoudt (zich onthouden van gedragingen die indruisen tegen het Verdrag³) alsook positieve verplichtingen (beschermen van individuele rechten en vrijheden⁴ en bekrachtigen van rechten en vrijheden⁵).

Bovendien moet nadrukkelijk worden gewezen op het transversale karakter van de rechten en vrijheden die worden beoogd door het Verdrag en de aanvullende Protocolen ervan, die aldus tornen aan een breed scala van juridische aangelegenheden: strafrecht, burgerlijk recht, bestuurlijk recht, fiscaal recht, familierecht en stedenbouwkundig recht, asiel en migratie, penitentiaire en politionele aangelegenheden, kindbescherming, recht op gezondheid en op een gezonde leefomgeving, recht op privéleven en familieleven, vrijheid van godsdienst, van meningsuiting en van vereniging, bescherming van eigendom, verbod op discriminatie, enz.

Tot slot kunnen de impact en de tenuitvoerlegging van het Verdrag in België evenzeer betrekking hebben op de federale autoriteiten als op de gefedereerde entiteiten. Het verslag wil derhalve alle betrokken actoren informeren, zowel de wetgevende, de uitvoerende en de rechterlijke macht als de instellingen en ngo's die zich inzetten voor de bescherming van de rechten van de mens in België. Dit verslag is een oproep tot samenwerking en waakzaamheid.

B. Voorstelling van het Bureau van de agent van de regering

De functie van agent van de regering voor het Hof valt toe aan de Federale Overheidsdienst Justitie (hierna: "FOD Justitie") sinds België in 1955 partij is geworden bij het Verdrag. Het Bureau van de agent behoort tot de dienst Rechten van de Mens van het directoraat-generaal Wetgeving en Fundamentele Rechten en Vrijheden en bestaat uit een agent, twee co-agenten en een andere specialist inzake het Verdrag en de rechtspraak van het Hof.

Het Bureau heeft tot taak België te verdedigen in de zaken die voor het Hof worden gebracht alsook de tenuitvoerlegging van de veroordelingsuitspraken ten aanzien van België te coördineren. Na een veroordelingsuitspraak identificeert het Bureau van de agent

1 Opmerking: de problemen die ten grondslag liggen van de veroordelingsuitspraken van het Hof houden vaak verband met praktijken in het veld of met rechtspraak. Aldus zijn er weinig uitspraken van het Hof waarin de vinger wordt gelegd op eigenlijke wetgeving waarvan aanpassing vereist is met het oog op de tenuitvoerlegging ervan (voor enkele voorbeelden: zie *infra*).

2 Aldus is België, ingevolge de uitspraak in de zaak *Salduz v. Turkije*, overgegaan tot de aanneming van een wet van 13 augustus 2011, waardoor het voortaan mogelijk is om meer bepaald vanaf de verzekeringsstelling toegang te hebben tot de advocaat.

3 Bijvoorbeeld folterpraktijken, onmenselijke of vernederende behandeling of rechtstreekse discriminatie.

4 Bijvoorbeeld door bestraffing van feiten die gepleegd zijn tussen particulieren en die indruisen tegen het Verdrag.

5 Bijvoorbeeld door aanneming van maatregelen die voor elke rechtzoekende toegang tot een kwaliteitsvolle justitie binnen een redelijke termijn garanderen, of door aanneming van positieve maatregelen in het licht van het verbod van onrechtstreekse discriminatie.

met de betrokken autoriteiten de tekortkomingen en gebreken met het oog op de tenuitvoerlegging van de uitspraak en plant het met de desbetreffende autoriteiten de individuele en/of algemene maatregelen die moeten worden aangenomen in antwoord op de problemen die naar voren kwamen in de uitspraak. Naargelang de aard van die problemen wordt de dialoog voortgezet via elektronische uitwisselingen, formele vergaderingen, informele contacten of door de oprichting van een specifieke werkgroep.

Het gegeven dat het Bureau van de agent is ondergebracht bij het directoraat-generaal Wetgeving en Fundamentele Rechten en Vrijheden van de FOD Justitie, dat belast is met de uitwerking van de strafwetgeving, de burgerlijke wetgeving en het gevangenisbeleid, vormt een waardevolle hulp voor het identificeren van de algemene maatregelen die moeten worden genomen voor de tenuitvoerlegging van tal van uitspraken met betrekking tot Justitie.

Tot slot verzekert het Bureau van de agent ook de **deelname** aan de jaarlijkse ontmoetingen tussen de griffie van het Hof en de agenten van de regeringen voor de bespreking van procedurele aangelegenheden.

C. Inhoud van het verslag en referentieperiode

In het kader van de follow-up van de Verklaring van Brussel werd beslist dat het Bureau van de agent van de Belgische regering bij het Hof jaarlijks een verslag betreffende het contentieux van België voor het Hof zou voorbereiden, met de uitspraken en beslissingen van het Hof (deel II) en de uitspraken en beslissingen waarvan de tenuitvoerlegging onder toezicht staat van het Comité van Ministers (deel III). Dit verslag bestrijkt de periode van 1 januari tot 31 december 2020.

Het verslag 2020 ligt in het verlengde van de voorgaande verslagen en biedt een overzicht van de huidige stand van zaken van het contentieux van België voor het Hof en het Comité van Ministers. De idee is dat de lezer dit document zou kunnen hanteren als uniek referentie-instrument, zonder dat hij het vorige verslag hoeft te raadplegen of aan te schaffen. Wat bepaalde oude zaken betreft, is een deel van de informatie in dit verslag aldus een reproductie van informatie uit het vorige verslag.

Alle informatie in dit verslag is afkomstig van openbare documenten die terug te vinden zijn op verschillende pagina's van de website van de Raad van Europa (www.echr.coe.int). Dit verslag is dan ook louter bedoeld om de toegang en het gebruik ervan in een nationaal perspectief te bevorderen.

II. Rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens met betrekking tot België van 1 januari tot 31 december 2020

Het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (hierna: "het Verdrag"), werd aangenomen op 4 november 1950 en trad in werking op 3 september 1953. Sindsdien werden er 16 aanvullende Protocolen aangenomen. Protocol nr. 15 is van procedurele aard en zou in werking moeten treden zodra de laatste bekrachtiging is gebeurd. Protocol nr.16 is in werking getreden op 1 augustus 2018 ten aanzien van de Staten die het hebben ondertekend en bekrachtigd. Het voorziet in de mogelijkheid voor de hoogste rechtscolleges van de Staten die partij zijn, om aan het Hof adviesverzoeken te richten met betrekking tot principiële vragen over de uitlegging of de toepassing van de rechten en vrijheden die omschreven zijn door het Verdrag of de Protocolen ervan. België heeft dit Protocol ondertekend op 8 november 2018, en de bekrachtiging daarvan is aan de gang.

In lijn van het Verdrag werd in 1959 het Hof opgericht, met het oogmerk in laatste aanleg⁶ de naleving van de verbintenissen van de Staten die partij zijn bij het Verdrag en de Protocolen ervan te garanderen.

Het Hof is werkzaam in het kader van de uitlegging en de toepassing van het Verdrag en van de Protocolen ervan, en heeft tot dusver 260 uitspraken en 681 beslissingen gewezen ten aanzien van België.

A. Synthese van de procedure voor het Hof

I. Algemene beginselen

Door de ondertekening en bekrachtiging van het Verdrag hebben de Staten die partij zijn zich ertoe verbonden eenieder die onder hun rechtsmacht ressorteert, de rechten en vrijheden welke zijn vastgesteld in dit Verdrag, te verzekeren.

Wie van mening is dat een of meerdere van zijn rechten werden geschonden door een Staat die partij is bij het Verdrag, kan een verzoekschrift indienen bij het Hof.⁷

Het ingediende verzoekschrift zal dan in verschillende stappen worden onderzocht. In eerste instantie voert een alleensprekend rechter een eerste onderzoek uit naar de ontvankelijkheid, waarna hij, bij eindbeslissing, het verzoekschrift onontvankelijk verklaart, het verzoekschrift van de rol schrapt ofwel beslist om het verzoekschrift voor verdere behandeling door te verwijzen naar een comité van 3 rechters of een kamer van 7 rechters. Belangrijk: enkel verzoekschriften die *a priori ontvankelijk zijn verklaard na afloop van een voorafgaand onderzoek door het Hof worden meegedeeld aan de verwerende Staten*⁸.

Zodra het verzoekschrift is meegedeeld, dienen zich twee oplossingen aan: de Staat kan opteren voor betwisting of voor niet-betwisting. Wel moedigt het Hof de Staten steeds meer aan om eerst de piste van niet-betwisting te overwegen en pas te opteren voor betwisting indien die eerste piste niets oplevert. Voorts werd in 2019 een tweefasige procedure gelanceerd, met een verplichte specifieke reflectietermijn voor de overweging van een besluit tot niet-betwisting (met name in het kader van niet-complexe zaken die geen nieuwe kwesties aansnijden, niet van specifiek belang zijn voor de publieke opinie of geen betrekking hebben op een moeilijk te becijferen schadevergoeding), vooraleer eventueel naar de fase van betwisting over te gaan.

Het besluit tot niet-betwisting van een zaak kan twee vormen aannemen: de minnelijke schikking en de eenzijdige verklaring.

De minnelijke schikking is een akkoord tussen de verwerende Staat en de verzoekende partij, met het oogmerk het geschil af te sluiten via storting van een geldsom, en eventueel door het aangaan van specifieke verbintenissen. Indien het Hof dit akkoord aanvaardt, schrapt het Hof het verzoekschrift van de rol. Indien er geen akkoord wordt bereikt, blijven de onderhandelingen vertrouwelijk en onderzoekt het Hof de zaak ten gronde. Een minnelijke schikking is te allen tijde mogelijk in de loop van de procedure.

De Staten kunnen ook een eenzijdige verklaring tot erkenning van de schending van een of meerdere bepalingen van het Verdrag aannemen en zich ertoe verbinden de verzoeker een passend herstel aan te bieden. Indien het Hof de verbintenissen aanvaardt, schrapt het Hof het verzoekschrift van de rol, zelfs indien de verzoekende partij de voortzetting van het onderzoek wil.

⁶ Protocol nr. 15 verwijst naar het subsidiariteitsbeginsel, waarbij eerst de Staten (inzonderheid hun hoven en rechtbanken) de naleving van de rechten en vrijheden van het Verdrag behoren te garanderen en daartoe een beoordelingsmarge onder toezicht van het Hof genieten.

⁷ Een Staat die partij is, kan eveneens elke vermeende niet-nakoming van de bepalingen van het Verdrag en de Protocolen ervan vanwege een andere Hoge Verdragsluitende Partij aanhangig maken bij het Hof. Dit komt echter slechts uitzonderlijk voor.

⁸ Artikel 35 van het Verdrag preciseert de ontvankelijkheidsvoorwaarden: uitputting van de interne rechtsmiddelen en indiening van de verzoekschriften binnen een termijn van zes maanden; geen anoniem karakter; nieuwe feiten indien reeds een of meer grieven voorgelegd zijn aan het Hof of een andere internationale instantie voor onderzoek of regeling; verenigbaarheid van de verzoekschriften met het Verdrag; is kennelijk niet ongegrond of betekent geen misbruik van het recht tot het indienen van een verzoekschrift; bestaan van een wezenlijk nadeel waarbij de eerbiediging van de rechten van de mens noopt tot onderzoek van het verzoekschrift naar de gegrondheid ervan en/of de zaak niet naar behoren is behandeld door een intern gerecht.

In de praktijk stelt het Bureau van de agent aan de betrokken autoriteiten voor, overeenkomstig de voorwaarden vastgelegd door de griffie, om te opteren voor de piste van niet-betwisting wanneer een eerste analyse aangeeft dat de rechten van de verzoekende partij miskend zijn in het licht van een vaste rechtspraak van het Hof.

Indien de onderhandelingen met de verzoeker op niets uitlopen, of indien de betrokken overheid en het Bureau van de agent het niet opportuun achten om de zaak via niet-betwisting te besluiten, informeert het Bureau van de agent de griffie van zijn wens om de zaak ten gronde te behandelen. Het Hof verstuurt dan naar de partijen een of meer "Vragen gesteld aan de partijen", ter afbakening van de contouren van het juridische debat. Het Hof kan bij die gelegenheid een of meer grieven van de verzoekers weren of herkwalficeren onder andere bepalingen van het Verdrag.

Voor repetitieve zaken waarin de rechtspraak van het Hof duidelijk gevestigd is, kan een versnelde procedure worden ingesteld, waarin bij voorkeur enkel opmerkingen over de feiten worden uitgewisseld en niet over de rechtsvragen die door het Hof reeds in soortgelijke gevallen zijn behandeld.

Indien geopteerd wordt voor betwisting, stelt het Bureau van de agent opmerkingen op – alleen of met medewerking van een advocaat – op basis van een uitvoerige nota afkomstig van de betrokken autoriteiten. De verzoekende partij kan antwoorden op de opmerkingen van de Staat en haar financiële eisen voorstellen. De Staat dient dan een aanvullende memorie in. In de meeste gevallen verloopt de procedure volledig schriftelijk; het Hof houdt slechts uitzonderlijk zittingen.

Indien het verzoekschrift werd ingediend bij een kamer van 7 rechters in het kader van betwisting, doet zij uitspraak over de ontvankelijkheid en gegrondheid ervan. Indien de uitspraak niet wordt verwezen naar de Grote Kamer, wordt zij na drie maanden definitief.

De Grote Kamer beslist bij einduitspraak, voornamelijk in twee gevallen: indien een kamer afstand van rechtsmacht gedaan heeft ten gunste van haar wanneer een verzoekschrift aanleiding geeft tot een ernstige vraag of wanneer de uitkomst ervan kan indruisen tegen een uitspraak van het Hof; of indien een verzoek tot verwijzing na een uitspraak van de kamer werd aanvaard, wat niet systematisch gebeurt⁹. Voorts is er nog de vrij zeldzame procedure van het verzoek om advies betreffende rechtsvragen die geen verband houden met verzoekschriften. Ten slotte kan de Grote Kamer eveneens worden gevorderd in het kader van een beroep wegens niet-nakoming ingevolge niet-uitvoering van een uitspraak, maar deze procedure is nog nooit aangewend.

2. Uitzonderlijke maatregelen

In uitzonderlijke gevallen, indien er voor de verzoekende partij een imminent risico van onherstelbare schade bestaat, staat artikel 39 van het Reglement van het Hof toe dat het Hof, vooraleer dat een verzoekschrift formeel wordt meegedeeld, de verwerende Staat een voorlopige maatregel oplegt in afwachting dat het een uitspraak kan doen over de grond van de zaak of dat het risico in kwestie verdwijnt.

Zodra de voorlopige maatregel wordt ontvangen, neemt het Bureau van de agent contact op met de betrokken autoriteiten opdat zij de naleving ervan zouden waarborgen en het Bureau op de hoogte houden van iedere wijziging in de situatie van de verzoekende partij. Indien de autoriteiten niet alle maatregelen treffen die redelijkerwijze kunnen worden overwogen om zich daarnaar te schikken, schenden zij artikel 34 van het Verdrag (gebrek aan medewerking met het Hof)¹⁰.

In de loop van de referentieperiode was België een enkele voorlopige maatregel opgelegd, in het kader van de imminente verwijdering van een vreemdeling.

⁹ Een college van 5 rechters aanvaardt het verzoek indien de zaak aanleiding geeft tot een ernstige vraag betreffende de uitlegging of de toepassing van het Verdrag of van de Protocollen ervan, of een ernstige kwestie van algemeen belang inhoudt (artikel 43 van het Verdrag). Die procedure blijft uitzonderlijk, in de praktijk wordt slechts 5 % van de verzoeken tot verwijzing aanvaard.

¹⁰ Zie bv. infra, deel III: zaak *Trabelsi v. België*.

B. Uitspraken en beslissingen gewezen tijdens de referentieperiode

Het Hof heeft ten aanzien van België 26 uitspraken en beslissingen gewezen tussen 1 januari en 31 december 2020, waarvan de verkorte weergave per specifieke aangelegenheid volgt. Die verkorte weergave heeft enkel tot doel de toegang tot en de kennis van de rechtspraak van het Hof in de hand te werken, want enkel de integrale beslissingen van het Hof “zijn authentiek”¹¹.

Een beslissing wordt doorgaans gewezen door een alleensprekend rechter, een comité of een kamer van het Hof. Ze heeft enkel betrekking op de ontvankelijkheid en niet op de grond van de zaak. Normaliter voert een kamer tegelijkertijd onderzoek naar de ontvankelijkheid en de grond van de zaak, en doet zij daarna uitspraak.

1. Grote Kamer

- Beslissing in de zaak **M.N. en anderen v. België** van 5 mei 2020¹²

Onontvankelijk – artikel 1: verplichting tot eerbiediging van de rechten van de mens – rechtsmacht van de Staten – artikel 3: verbod van foltering – weigering van visa aangevraagd bij een ambassade in een Staat die geen EU-lid is op grond van een risico op slechte behandeling – artikel 13: recht op een daadwerkelijk rechtsmiddel – onverenigbaarheid *ratione loci* – artikel 6: recht op een eerlijk proces – administratieve procedure – tenuitvoerleggingsprocedure – burgerlijke rechten en verplichting en – onverenigbaarheid *ratione materiae*

De zaak betreft een gezin van Syrische onderdanen met twee kinderen aan wie de visa voor een kort verblijf die ze hadden aangevraagd bij de Belgische ambassade te Beiroet met het oog op een asielaanvraag in België werden geweigerd. De verzoekers klaagden voor het Hof over de weigering vanwege de Belgische autoriteiten om hun ‘humanitaire’ visa uit te reiken, aangezien ze van mening waren dat ze werden blootgesteld aan een situatie die strijdig is met artikel 3, zonder dat ze de mogelijkheid hadden om die daadwerkelijk te verhelpen overeenkomstig artikel 13. Met aanvoering van artikel 6, eerste lid, waren ze eveneens van mening dat het voor hen onmogelijk was om het arrest van het hof van beroep te Brussel van 7 december 2016, dat een beslissing ten gunste van hen had genomen, ten uitvoer te laten leggen.

Op 20 november 2018 heeft de kamer waaraan de zaak was toegekend afstand van rechtsmacht gedaan ten gunste van de Grote Kamer.

De regeringen van Kroatië, Denemarken, Frankrijk, Duitsland, Hongarije, Letland, Nederland, Noorwegen, de Tsjechische Republiek, het Verenigd Koninkrijk en Slowakije, alsook de Ligue des droits humains (‘LDH’), de International Federation for Human Rights (‘FIDH’), het Centre for Advice on Individual Rights in Europe (‘AIRE Centre’), VluchtelingenWerk Nederland, de European Council on Refugees and Exiles (‘ECRE’), de International Commission of Jurists en de Ordre des barreaux francophones et germanophone de Belgique (‘OBFG’) hadden de toelating gekregen om tussen te komen in de schriftelijke procedure (artikel 36, tweede en derde lid, van het Verdrag).

Op 24 april 2019 vond een openbare terechtzitting plaats.

¹¹ Die beslissingen zijn terug te vinden op: www.hudoc.echr.coe.int/ met verschillende mogelijke filters/zoekmachines, bijvoorbeeld per Staat, per type van schending(en) (artikel(en) in kwestie), per type van beslissing (uitspraken, beslissingen – van een comité, van een kamer, van de Grote Kamer), enz.

¹² Verzoekschrift nr. 3599/18.

Vaststelling van het Hof

Onmenselijke en vernederende behandelingen en daadwerkelijk rechtsmiddel

Het toepassingsgebied van artikel 1 van het Verdrag (verplichting tot eerbiediging van de rechten van de mens) is beperkt tot personen die onder de rechtsmacht van de Staten die partij zijn bij het Verdrag ressorteren.

In de zaak-*Abdul Wahab Khan* werd geoordeeld dat het louter instellen van een procedure in een Staat die partij is waarmee de verzoeker geen enkel aanknopingspunt heeft niet kon volstaan om de rechtsmacht van die Staat ten aanzien van hem vast te stellen. Daar anders over oordelen zou leiden tot de bevestiging van een vrijwel universele toepassing van het Verdrag op grond van de eenzijdige keuze van elk individu, waar ook ter wereld het zich bevindt, en dus tot een onbeperkte verplichting voor de Staten die partij zijn om toestemming te verlenen voor de toegang tot hun grondgebied aan iedereen die mogelijk is onderworpen aan behandelingen die in strijd zijn met het Verdrag buiten hun rechtsmacht. Een dergelijke uitbreiding van het toepassingsgebied van het Verdrag zou overigens het vaststaand principe in het internationaal recht tenietdoen dat door het Hof wordt erkend en volgens hetwelk de Staten die partij zijn het recht hebben om de toegang, het verblijf en de verwijdering van niet-onderdanen te controleren, onverminderd de verbintenissen die ten aanzien van hen voortvloeien uit verdragen, met inbegrip van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens. Het Hof van Justitie van de Europese Unie heeft voorts in een soortgelijke zaak geoordeeld dat volgens het huidige recht van de Europese Unie het uitreiken van visa voor een lang verblijf uitsluitend onder het nationale recht van de lidstaten ressorteert.

In casu ressorteerden de verzoekers derhalve niet onder de rechtsmacht van België in het kader van de door hen aangegeven feiten op het stuk van de artikelen 3 en 13 van het Verdrag. Door uitspraak te doen over de visumaanvragen hebben de Belgische autoriteiten beslissingen genomen met betrekking tot de toegangsvoorwaarden tot het Belgische grondgebied en hebben ze hun openbare bevoegdheden uitgeoefend. Die vaststelling alleen volstaat evenwel niet om de verzoekers onder de 'territoriale' rechtsmacht van België te doen vallen in de zin van artikel 1 van het Verdrag.

Eerlijk proces

Artikel 6, eerste lid, is in casu niet van toepassing. De toegang tot het Belgische grondgebied, die zou zijn voortgevloeid uit de toekenning van de visa, zet namelijk geen 'burgerlijk' recht in de zin van artikel 6, eerste lid op het spel. Het klopt dat de procedure die de verzoekers vervolgens hebben gevolgd voor het hof van beroep te Brussel met het oog op het verkrijgen van de tenuitvoerlegging van het arrest van de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen van 20 oktober 2016 betrekking had op de weigering van de Staat om een jurisdictionele beslissing in bestuurszaken ten uitvoer te leggen en dat het hof van beroep, om zijn rechtsmacht krachtens het interne recht vast te stellen, van oordeel was dat de betwisting die erbij aanhangig was gemaakt van burgerrechtelijke aard was.

De bedoeling van die vordering moet echter slechts worden gezien als de verlening van de procedure tot betwisting ten gronde van de beslissingen tot weigering van de visa door de administratie. In ieder geval verkrijgt het onderliggende geschil geen 'burgerrechtelijke' aard door het loutere feit dat de tenuitvoerlegging ervan in rechte wordt vervolgd en aanleiding geeft tot een rechterlijke beslissing.

Dientengevolge besluit het Hof tot de onontvankelijkheid van het verzoekschrift, wegens het gebrek aan rechtsmacht van de Belgische Staat ten aanzien van de verzoekers en tot de niet-toepasbaarheid van artikel 6, eerste lid.

Het Hof merkt evenwel op dat dit besluit de inspanningen van de Staten die partij zijn om de toegang tot asielprocedures via hun ambassades en/of consulaire vertegenwoordigingen te vergemakkelijken, niet in de weg staat.

- Uitspraak in de zaak **MUGEMANGANGO v. België** van 10 juli 2020¹³

Schending – met eenstemmigheid – artikel 3 Protocol nr. 1: recht om zich kandidaat te stellen bij verkiezingen – verzoek tot hertelling van stembiljetten – ontoereikende waarborgen voor onpartijdigheid – voorzienbaarheid – beoordelingsmarge – waarborgen tegen misbruik – schending – met eenstemmigheid – artikel 13 juncto artikel 3 Protocol nr. 1: afwezigheid van daadwerkelijk rechtsmiddel

De zaak betreft een postelectoraal geschil met betrekking tot de verkiezingen van 25 mei 2014. De verzoeker klaagde voor het Hof over de klachtenprocedure die hij had ingesteld bij het Waals parlement ter betwisting van de resultaten van de verkiezingen. Hij was van mening dat het Waals parlement, het enige orgaan dat inzake intern recht bevoegd was om zich uit te spreken over zijn klacht, had opgetreden als rechter en betrokken partij bij het onderzoeken daarvan.

Op 11 juni 2019 heeft de kamer waaraan de zaak was toegekend afstand van rechtsmacht gedaan ten gunste van de Grote Kamer. Op 4 december 2019 vond een openbare terechtzitting plaats.

Vaststelling van het Hof

Recht op vrije verkiezingen

De beweringen van de verzoeker moesten daadwerkelijk worden onderzocht, aangezien ze voldoende ernstig en verdedigbaar waren (mogelijke wijziging van de verdeling van de zetels in de kieskring Charleroi en in andere kieskringen van de provincie Henegouwen en mogelijke verkiezing van de verzoeker).

In casu moet derhalve worden nagegaan of de procedure waarin het nationaal recht voorzag passende en toereikende waarborgen bood waarmee inzonderheid willekeur kon worden voorkomen.

- 1) Het orgaan dat de klacht van de verzoeker heeft onderzocht, bood ontoereikende waarborgen voor onpartijdigheid. Het Waals parlement was namelijk het enige orgaan dat bevoegd was om te beslissen over de klacht van de verzoeker. De beslissing is dus genomen door een orgaan waarin parlementsleden zetelden van wie de verkiezing ter discussie kon worden gesteld indien de klacht van de verzoeker gegrond werd verklaard en van wie het belang rechtstreeks in strijd was met het zijne. De regel inzake stemming met een gewone meerderheid, die in casu zonder aanpassing is toegepast, kon de verzoeker voorts niet beschermen tegen een partijdige beslissing.
- 2) De beoordelingsbevoegdheid van het Waals parlement was niet in voldoende precieze mate begrensd door bepalingen van het interne recht. Noch de wet, noch het reglement van het Waals parlement voorzagen op het ogenblik van de feiten namelijk in een procedure voor de behandeling van dat soort klachten. De criteria die het Waals parlement hanteerde om uitspraak te doen over klachten als die van de verzoeker waren aldus onvoldoende duidelijk geformuleerd.
- 3) De gevolgde procedure heeft geen rechtvaardige, objectieve en voldoende gemotiveerde beslissing gewaarborgd (mogelijkheid om zijn standpunt te doen gelden en de relevant geachte argumenten ten behoeve van de verdediging voor te stellen aan de hand van een schriftelijke procedure of tijdens een openbare terechtzitting; en de beslissing moet worden gemotiveerd en beantwoorden aan die argumenten). In casu voorzagen op het ogenblik van de feiten noch de Grondwet, noch de wet, noch het reglement van het Waals parlement in de verplichting om dat soort waarborgen in acht te nemen in het kader van de procedure voor onderzoek van de geloofsbrieven. De verzoeker heeft in de praktijk echter wel bepaalde procedurele waarborgen genoten tijdens het onderzoek van zijn klacht door de commissie die is belast met het onderzoek van de geloofsbrieven (openbare zitting, gemotiveerde conclusies). De beslissing van het Waals parlement was tevens gemotiveerd en werd ter kennis van de verzoeker gebracht.

De waarborgen die de verzoeker in de loop van de procedure heeft genoten, zijn evenwel ontoereikend. Bij ontstentenis van procedure waarin is voorzien door de toepasselijke teksten, waren die waarborgen immers het resultaat van discretionaire ad-hocbeslissingen genomen door de commissie die is belast met het onderzoek van de geloofsbrieven en door de plenaire vergadering van het Waals parlement. Ze waren voorzienbaar noch toegankelijk.

Voorts werden de meeste van die waarborgen slechts aan de verzoeker toegekend voor de commissie, die geen enkele beslissingsbevoegdheid had en waarvan het Waals parlement de conclusies niet heeft gevolgd. Het Waals parlement heeft zijn beslissing weliswaar gemotiveerd. Het heeft echter geen uitleg gegeven over de redenen voor zijn beslissing om het

¹³ Verzoekschrift nr. 310/15.

advies van de commissie niet te volgen, terwijl die commissie om identieke redenen als die van het parlement had geoordeeld dat de klacht van de verzoeker ontvankelijk en gegrond was en had geopperd dat alle stembiljetten van de kieskring Charlerloi moesten worden herteld door de Federale Overheidsdienst Binnenlandse Zaken.

Tot besluit werd de klacht van de verzoeker onderzocht door een orgaan dat niet kon bogen op de vereiste waarborgen van onpartijdigheid, en waarvan de beoordelingsbevoegdheid niet in voldoende precieze mate was begrensd door de bepalingen van het interne recht. De waarborgen die de verzoeker heeft genoten tijdens de procedure waren eveneens ontoereikend omdat ze op discretionaire wijze werden ingevoerd.

Recht op een daadwerkelijk rechtsmiddel

De verzoeker heeft de mogelijkheid gehad om een klacht in te dienen bij het Waals parlement om zijn grieven ten aanzien van het resultaat van de verkiezingen te doen gelden. In het huidige Belgische systeem kan er geen enkel ander rechtsmiddel worden aangewend na de beslissing van het voornoemde parlement, noch bij een rechterlijke instantie, noch bij een ander orgaan. Gelet op het besluit van het Hof met betrekking tot artikel 3 van Protocol nr. 1, zou dat rechtsmiddel niet als daadwerkelijk mogen worden bestempeld in de zin van artikel 13 van het Verdrag.

Dientengevolge besluit het Hof dat de artikelen 3 van Protocol nr. 1 en 13 van het Verdrag juncto artikel 3 van Protocol nr. 1 zijn geschonden, aangezien de grieven van de verzoeker niet het onderwerp zijn geweest van een procedure die passende en toereikende waarborgen bood om willekeur uit te sluiten en een daadwerkelijk onderzoek ervan te waarborgen.

Billijke genoegdoening toegekend door het Hof: 2 000 euro wegens morele schade.
Terugbetaling van kosten en uitgaven: 12 915,14 euro.

Aangezien de uitspraak in de zaak-MUGEMANGANGO een uitspraak van de Grote Kamer is, geldt ze als einduitspraak zodra ze is gedaan. Het Comité van Ministers heeft besloten om de tenuitvoerlegging van deze uitspraak onder consequent toezicht te plaatsen, gelet op de structurele en complexe aard ervan. Overeenkomstig de werkmethode van het Comité van Ministers heeft België twee actieplannen voorgelegd, respectievelijk op 7 januari en 30 september 2021, met een gedetailleerde omschrijving van de individuele en algemene maatregelen die zijn genomen om deze uitspraak ten uitvoer te leggen.

2. Vreemdelingen

- Uitspraak in de zaak **MAKDOUDI v. België** van 18 februari 2020¹⁴

Schending – met eenstemmigheid – artikel 5: recht op vrijheid en veiligheid – artikel 5, vierde lid: rechtmatigheid van de detentie – toetsing binnen een redelijke termijn – detentie in een gesloten centrum – schending – met eenstemmigheid – artikel 8: recht op eerbiediging van privé-, familie- en gezinsleven – vaderschap ten aanzien van een Belgisch kind

De zaak betreft de maatregel tot verwijdering van het Belgische grondgebied met verblijfsverbod van tien jaar die was uitgevaardigd ten aanzien van de verzoeker, ingevolge zijn veroordeling voor diverse misdrijven gepleegd in België, en de weigering van de nationale autoriteiten om rekening te houden met het gegeven dat de verzoeker vader is van een Belgisch kind. Met aanvoering van artikel 5, vierde lid, klaagde de verzoeker dat de rechtsmiddelen die hij had aangewend ter betwisting van de rechtmatigheid van zijn detentie in een gesloten centrum voor vreemdelingen met het oog op zijn verwijdering (van 15 mei tot 11 september 2014), het de nationale rechtscollages niet mogelijk maakten een eindbeslissing te nemen in dit verband. Met aanvoering van artikel 8 klaagde hij eveneens over zijn terugwijzing naar Tunesië met verblijfsverbod en over de weigering van de nationale autoriteiten om rekening te houden met het vaderschap ten aanzien van zijn dochter.

¹⁴ Verzoekschrift nr. 12848/15.

Vaststelling van het Hof

Toetsing van de detentie

Aangezien de wettelijke detentietermijnen waren verstreken, werd de verzoeker op 11 september 2014 en 22 september 2014 in vrijheid gesteld. Op 23 mei 2014 heeft hij een eerste verzoekschrift tot invrijheidstelling ingediend en vóór zijn invrijheidstelling op 11 september 2014 werd er geen enkele eindbeslissing over de rechtmatigheid van zijn detentie genomen. Voorts was de laatste jurisdictionele beslissing inzake de gegrondheid van het verzoekschrift tot invrijheidstelling van 13 augustus 2014 in het voordeel van de verzoeker en werd ze door het Hof van Cassatie vernietigd om een reden die geen verband hield met de rechtmatigheid van de detentie in de zin van het Verdrag. De verzoeker heeft niet kunnen bewerkstelligen dat een rechtbank binnen een redelijke termijn uitspraak deed over de rechtmatigheid van zijn detentie.

Recht op privé-, familie- en gezinsleven

De regering twijfelde aan het bestaan van een familieband tussen de verzoeker en L.M. op het ogenblik van de beslissing tot terugwijzing op grond van het gegeven dat hun samenleven leek te zijn begonnen na de goedkeuring van het ministerieel besluit tot terugwijzing van februari 2011. Het begrip 'gezin' waarop artikel 8 berust, omvat evenwel, zelfs indien men niet samenwoont, de band tussen een individu en zijn kind, ongeacht of dat kind binnen of buiten het huwelijk geboren is.

Voorts moet het bestaan van een gezinsleven in de zin van artikel 8 worden beoordeeld in het licht van de situatie op het ogenblik dat de maatregel tot verwijdering of tot verblijfsverbod definitief is geworden, dus in casu op het ogenblik van de beschikking van de Raad van State van 13 september 2011. Op die datum had de verzoeker het kind erkend, een aspect dat wegens procedurele redenen niet in aanmerking is genomen door de Raad van State.

De verzoeker kon zich dus beroepen op een inmenging in zijn recht op eerbiediging van zijn privé-, familie- en gezinsleven in de zin van artikel 8, eerste lid. Ook al was wettelijk voorzien in die inmenging met een legitiem doel, moest de noodzaak ervan in een democratische samenleving nog worden aangetoond. In dat verband heeft noch de RWV, noch de RvS, bij gebrek aan erkenning van het bestaan van een gezinsleven in België in hoofde van de verzoeker, de aanwezige belangen tegen elkaar afgewogen, zoals vereist door artikel 8.

Die tekortkoming werd niet verholpen in het kader van de beroepen tot nietigverklaring van de daaropvolgende bevelen om het grondgebied te verlaten, aangezien ze allemaal onontvankelijk werden verklaard met als reden dat het slechts maatregelen inzake tenuitvoerlegging van het ministerieel besluit tot terugwijzing waren.

Het verzoek van de verzoeker tot regularisering van zijn verblijf in het kader van een gezinshereniging is eveneens uitgelopen op een mislukking met als reden dat er een ministerieel besluit tot terugwijzing op hem van toepassing was en hij derhalve niet het recht had om zich op het grondgebied te bevinden.

De bevoegde nationale autoriteiten moesten hun beslissingen voldoende omstandig motiveren teneinde aan te tonen dat de inmenging in het door het Verdrag beschermde recht beantwoordde aan een dwingende sociale behoefte of, ten minste, dat ze evenredig was met het nagestreefde doel.

Dientengevolge besluit het Hof dat de artikelen 5, vierde lid, en 8 zijn geschonden, omdat het oordeelt dat de verzoeker niet heeft kunnen bewerkstelligen dat een rechtbank binnen een redelijke termijn uitspraak deed over de rechtmatigheid van zijn detentie; en dat de bevoegde nationale autoriteiten niet hebben aangetoond dat de inmenging in artikel 8 beantwoordde aan een dwingende sociale behoefte of dat ze evenredig was met het nagestreefde doel.

Billijke genoegdoening toegekend door het Hof: 10 000 euro wegens morele schade; en Terugbetaling van kosten en uitgaven: 3 000 euro.

Bij ontstentenis van een verzoek tot verwijzing geldt de uitspraak in de zaak-MAKDOUDI als einduitspraak sinds 18 juni 2020. België heeft op 4 mei 2021 een actieplan voorgelegd, met een gedetailleerde omschrijving van de individuele en algemene maatregelen die zijn genomen om deze uitspraak ten uitvoer te leggen.

- Uitspraak in de zaak **MUHAMMAD SAQAWAT v.** België van 30 juni 2020¹⁵

Schending - met eenstemmigheid - artikel 5: recht op vrijheid en veiligheid – artikel 5, eerste lid: rechtmatige arrestatie of detentie – uitzetting – voorkoming van de onrechtmatige toegang tot het grondgebied – artikel 5, vierde lid: toetsing binnen een redelijke termijn

¹⁵ Verzoekschrift nr. 54962/18.

De zaak betreft de detentie, gedurende meerdere maanden, van een asielzoeker met het oog op zijn verwijdering van het Belgische grondgebied. Sinds hij in december 2017 in België is aangekomen, was hij het onderwerp van verschillende opeenvolgende detentiebeslissingen, die hij zonder succes heeft betwist. In april 2018 werd hij in vrijheid gesteld ingevolge een arrest van de kamer van inbeschuldigingstelling. Met aanvoering van artikel 5, eerste en vierde lid, betwistte de verzoeker de rechtmatigheid van zijn detentie en klaagde hij dat hij geen beroep had kunnen doen op een daadwerkelijk rechtsmiddel om ze te betwisten.

Vaststelling van het Hof

Rechtmatigheid van de detentie

Twee verschillende detentieperioden, gegrond op verschillende beslissingen, moeten afzonderlijk worden geanalyseerd.

a) De detentie van 20 tot 27 februari 2018, gegrond op de beslissing van 20 februari 2018

De raadkamer heeft vastgesteld dat de beslissing van 20 februari 2018 onrechtmatig was, maar het hoger beroep werd zonder voorwerp verklaard (wijziging van de detentietitel). Ook al kon de beslissing van 20 februari 2018 volgens het intern recht een geldige detentietitel blijven zolang ze niet werd vernietigd of hervormd in hoger beroep en was ze formeel geldig tot 27 februari 2018, de datum waarop ze werd vervangen door de beslissing van 27 februari 2018, kan de formele geldigheid van de detentietitel niet de overhand krijgen op de intrinsieke rechtmatigheid van de titel. Aangezien de beslissing van 20 februari 2018 in strijd is met het interne recht, in samenhang gelezen met het recht van de EU, was de detentie van de verzoeker onrechtmatig gedurende de periode dat ze op die beslissing gegrond was, dat wil zeggen van 20 tot 27 februari 2018.

b) De detentie van 27 februari tot 14 mei 2018, gegrond op de beslissing van 27 februari 2018

De onrechtmatigheid van de beslissing van 27 februari 2018 werd niet vastgesteld door de nationale rechtscolleges, afgezien van de beschikking van de raadkamer van 9 maart 2018 waarvan de redenering niet werd gevolgd door de hogere rechtscolleges, wat niet willekeurig noch kennelijk onredelijk lijkt. De beslissing van 27 februari 2018 kon dus een rechtmatige titel voor de detentie van de verzoeker vanaf die datum vormen.

De nationale rechtscolleges stelden evenwel vast dat de geldigheid van de beslissing van 27 februari 2018 uiterlijk op 6 mei 2018 was verstreken en dat ze niet geldig werd verlengd. Vanaf 6 mei 2018 tot de invrijheidstelling van de verzoeker op 14 mei 2018 berustte zijn detentie niet langer op een geldige detentietitel die zijn opsluiting rechtvaardigde.

Toetsing van de detentie

De verzoeker werd bij zijn aankomst in België in hechtenis geplaatst in afwachting van het onderzoek van zijn asielaanvraag 'aan de grens' bij beslissing van de Dienst Vreemdelingenzaken van 2 december 2017. Het eerste verzoekschrift tot invrijheidstelling dateert van 24 januari 2018 wanneer de verzoeker zich tot de raadkamer van de rechtbank van eerste aanleg te Brussel heeft gewend met betrekking tot de detentiebeslissing die de vorige dag was genomen ingevolge de weigering om zijn tweede asielaanvraag in aanmerking te nemen. Hij werd uiteindelijk in vrijheid gesteld ingevolge het arrest van de kamer van inbeschuldigingstelling van het hof van beroep te Brussel van 14 mei 2018.

Er wordt niet betwist dat de rechtscolleges snel hebben gehandeld in iedere fase van de gevolgde procedures. De vereisten van artikel 5, vierde lid reiken echter verder dan die vaststelling. De vraag of de vereiste van een 'spoedige' beslissing is nageleefd, wordt beoordeeld in het kader van een algemene evaluatie van de gegevens, rekening houdend met de omstandigheden in casu, in het bijzonder in het licht van de complexiteit van de zaak, de eventuele bijzonderheden van de interne procedure en het gedrag van de verzoeker tijdens die procedure.

De rechtspraak 'zonder voorwerp' van het Hof van Cassatie oordeelt echter dat, inzake de detentie van vreemdelingen, het beroep tegen een vrijheidsbenemende maatregel zonder voorwerp wordt wanneer de betrokkene intussen het onderwerp is geworden van een nieuwe maatregel die de oorspronkelijke vrijheidsbenemende maatregel niet verlengt, maar een autonome titel van vrijheidsbeneming vormt, los van degene waarop het beroep betrekking heeft, omdat hij is gegrond op andere wettelijke omstandigheden of andere motieven. In casu werd de verzoeker, te rekenen vanaf het eerste verzoekschrift tot invrijheidstelling dat op 24 januari 2018 werd ingediend, drie maanden en twintig dagen in hechtenis gehouden zonder dat hij een eindbeslissing verkreeg over de rechtmatigheid van zijn detentie, gegrond op de titels van 23 januari en 20 februari 2018, ook al had hij vier procedures opgestart met het oog op zijn invrijheidstelling, die hadden geleid tot verschillende gunstige beslissingen.

De interne rechtsorde die de gedetineerde vreemdeling niet de mogelijkheid biedt om zijn invrijheidstelling te verkrijgen, ondanks meerdere vaststellingen van onrechtmatigheid van de beslissing waarop zijn detentie gegrond was, en zulks met als enige reden dat er een nieuwe detentietitel was om zijn detentie te funderen, en hem vervolgens verhindert voor de rechter te doen gelden dat de nieuwe detentietitel zou zijn aangetast door de onrechtmatigheid van de oorspronkelijke titel, biedt niet de door artikel 5, vierde lid, van het Verdrag vereiste waarborgen van effectiviteit en snelheid.

Dientengevolge besluit het Hof dat artikel 5, eerste en vierde lid is geschonden, omdat het oordeelt dat de detentie van de verzoeker gedurende de periodes van 20 tot 27 februari en 6 tot 14 mei 2018 onrechtmatig was en dat de rechtspraak 'zonder voorwerp' van het Hof van Cassatie niet de waarborgen van effectiviteit en snelheid biedt die vereist zijn voor een daadwerkelijk rechtsmiddel.

Billijke genoegdoening toegekend door het Hof: 7 500 euro wegens morele schade; en Terugbetaling van kosten en uitgaven: 1 600 euro.

Bij ontstentenis van een verzoek tot verwijzing geldt de uitspraak in de zaak-MUHAMMAD SAQAWAT als einduitspraak sinds 30 september 2020. België heeft op 4 mei 2021 een actieplan voorgelegd, met een gedetailleerde omschrijving van de individuele en algemene maatregelen die zijn genomen om deze uitspraak ten uitvoer te leggen.

● Uitspraak in de zaak **M.A. v. België** van 27 oktober 2020¹⁶

Schending – met eenstemmigheid – artikel 3: verbod van onmenselijke en vernederende behandelingen – procedurele lacunes – schending – met eenstemmigheid – artikelen 13 juncto 3: recht op een daadwerkelijk rechtsmiddel

De zaak betreft de verwijdering van de verzoeker naar Soedan door de Belgische autoriteiten, ondanks een rechterlijke beslissing die de schorsing van de verwijdering beval. Met aanvoering van artikel 3 klaagde de verzoeker over het gebrek aan onderzoek van de risico's die hij liep in Soedan, voorafgaand aan zijn uitzetting. Met aanvoering van artikel 13 klaagde hij eveneens dat hij niet over een daadwerkelijk rechtsmiddel beschikte om zijn grieven in het verlengde van artikel 3 te doen gelden en dat hij geen beroep had kunnen doen op een schorsend rechtsmiddel van zijn verwijdering. Tevens beweerde hij dat de Belgische autoriteiten zijn rechten op een eerlijk proces en op toegang tot een rechtbank hadden geschonden door het rechterlijk verbod te overtreden. Tot slot klaagde hij dat zijn detentie niet in overeenstemming was met artikel 5.

Vaststelling van het Hof

Onmenselijke en vernederende behandelingen

Het was algemeen bekend dat de algemene toestand van de mensenrechten in Sudan ten tijde van de feiten problematisch was en er kan dan ook niet worden gesteld dat het bestaan van een ernstig en bewezen risico in hoofde van de verzoeker moest worden uitgesloten. De vaststelling, *a posteriori*, dat de verzoeker geen risico's liep in zijn land van herkomst kan de regering achteraf gezien niet ontslaan van haar procedurele verplichtingen in het kader van een verwijdering.

Hoewel de bewijslast met betrekking tot de vaststelling van de aanwezige individuele risico's in beginsel op de aanvrager rust in het kader van een asielprocedure, mogen de regels met betrekking tot de bewijslast tussen de partijen in dit verband de rechten van de verzoekers die worden beschermd in artikel 3 van het Verdrag niet uithollen. Het is overigens tevens van belang rekening te houden met de praktische obstakels waarmee een vreemdeling kan worden geconfronteerd om toegang te krijgen tot een asielprocedure.

In casu werden evenwel verschillende procedurele lacunes geïdentificeerd. In de eerste plaats voert de verzoeker aan dat hij geen advocaat heeft ontmoet tijdens de eerste weken dat hij werd vastgehouden, wat geen enkel element weerlegt. Vervolgens was naar aanleiding van het gesprek dat werd georganiseerd op het tijdstip dat de verzoeker in het gesloten centrum aankwam geen enkele officiële tolk aanwezig terwijl de betrokkene enkel Arabisch begreep. Die omstandigheden vormden ongetwijfeld obstakels die de weinig samenhangende procedurele houding van de verzoeker en de beknoptheid van de door hem aan de autoriteiten verstrekte elementen kunnen verklaren en boden hem geen realistisch perspectief om toegang te hebben tot de internationale bescherming. Uit het formulier dat werd ingevuld op grond van de verklaringen van de verzoeker blijkt bovendien dat hem enkel algemene vragen werden gesteld over de risico's waarmee hij kon worden geconfronteerd, zonder enige referentie of vraag met betrekking tot de streek van herkomst, de etnische afkomst of de redenen waarom hij Sudan had verlaten. De regering heeft de risico's die de betrokkene liep in het licht van artikel 3 vooraf dan ook niet voldoende onderzocht. Ten slotte doen de omstandigheden waarin de identificatie van de verzoeker verliep vragen rijzen. De ambtenaar met wie de verzoeker heeft gesproken, beheerste het Arabisch, de taal waarin de gesprekken werden gevoerd, niet en de verzoeker was vooraf niet ervan op de hoogte gebracht dat een dergelijk gesprek zou plaatsvinden.

¹⁶ Verzoekschrift nr. 19656/18.

Recht op een daadwerkelijk rechtsmiddel

Met betrekking tot het punt of de verzoeker daadwerkelijk toegang heeft gehad tot de bestaande rechtsmiddelen tegen een willekeurige teruggedrijving is er niets dat een afzonderlijk onderzoek van dezelfde feiten en grieven die hierboven worden vermeld in het licht van artikel 13 verantwoordt.

Met betrekking tot het schorsende rechtsmiddel van de verwijdering in casu is het de combinatie van de aangewende rechtsmiddelen – het verzoekschrift tot invrijheidstelling gecombineerd met de aanhangigmaking bij de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg die uitspraak doet in kort geding – die de verzoeker, tenminste tijdelijk, bescherming bood tegen een willekeurige verwijdering. Aangezien de beslissing van de voorzitter die zijn repatriëring verbood uitvoerbaar en bijgevolg dwingend was voor de Staat, kon de verzoeker de inachtneming ervan verwachten. In de wetenschap dat niet ervan kan worden uitgegaan dat de verzoeker België vrijwillig heeft verlaten of zelfs vrijwillig de vertrekverklaring naar Sudan heeft ondertekend en gelet op de snelheid waarmee de Belgische autoriteiten de volgende dag hebben gehandeld zelfs ondanks de beschikking die de verwijdering verbood, moet evenwel ervan worden uitgegaan dat bij gebreke van opschorting van de verwijdering van de verzoeker overeenkomstig het verbod dat hun was opgelegd, de Belgische autoriteiten de rechtsmiddelen die hij had ingesteld met succes de effectiviteit ervan hebben ontnomen.

Dientengevolge besluit het Hof tot schending van de artikelen 3 en artikel 3 juncto artikel 13, in het licht van de verschillende procedurele lacunes en de verwijdering van de verzoeker ondanks de beslissing van de rechter in kort geding die dat verbod.

Billijke genoegdoening toegekend door het Hof: nihil; en
Terugbetaling van kosten en uitgaven: nihil.

Bij ontstentenis van een verzoek tot verwijzing geldt de uitspraak in de zaak-M.A. als einduitspraak sinds 27 januari 2021. Overeenkomstig de werkmethode van het Comité van Ministers moet België binnen een termijn van zes maanden een actieplan of -balans voorleggen, met een gedetailleerde omschrijving van de individuele en algemene maatregelen die genomen zijn om deze uitspraak ten uitvoer te leggen.

- Beslissing in de zaak **MIMBENGA v. België** van 31 januari 2020¹⁷

Schrapping: minnelijke schikking – artikel 8: recht op eerbiediging van privé-, familie- en gezinsleven – artikel 13: daadwerkelijk rechtsmiddel – buitensporige termijn om gevolg te geven aan een aanvraag voor een visum met het oog op een gezinshereniging

Het verzoekschrift heeft betrekking op een Congolese onderdaan met onbeperkt verblijfsrecht in België ten aanzien van wie bij beslissing d.d. 23 januari 2013 van de Dienst Vreemdelingenzaken een aanvraag voor een visum voor gezinshereniging werd geweigerd. De aanvraag was ingediend op 14 oktober 2010 en had betrekking op haar dochter die toen 12 jaar oud was. Naar aanleiding van een beroep dat de verzoekster op 13 maart 2013 instelde tegen die beslissing vernietigde de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen voornoemde beslissing bij een arrest d.d. 3 mei 2018 wegens vormgebrek. In januari 2019 had de Dienst Vreemdelingenzaken nog geen enkele beslissing genomen naar aanleiding van dat arrest. Met aanvoering van de artikelen 8 en 13 klaagde de verzoekster over de buitensporige termijn om gevolg te geven aan haar aanvraag voor een visum voor gezinshereniging, waardoor haar familie- en gezinsleven sedert 2010 voortdurend in het gedrang wordt gebracht.

De partijen hebben een minnelijke schikking getroffen, waarbij de regering zich ertoe verbindt de verzoekster de som van 5 000 euro te betalen en haar een visum te verstrekken met het oog op een gezinshereniging na overlegging van het bewijs van haar afstamming. Dat bewijs moet de vorm aannemen van een positieve DNA-test waarvan de kosten ten laste zullen worden genomen door de Staat. De verzoekster van haar kant ziet af van enige andere aanspraak jegens België over de feiten die ten grondslag liggen aan haar verzoekschrift.

Het Hof heeft het verzoekschrift geschrapt, akte nemend van de minnelijke schikking en oordelend dat zij ingegeven was door de naleving van de rechten van de mens zoals gewaarborgd door het Verdrag en zijn Protocollen.

¹⁷ Verzoekschrift nr. 54634/18.

- Beslissing in de zaak **NPONE v. België** van 30 april 2020¹⁸

Schrapping: minnelijke schikking – artikel 8: recht op eerbiediging van privé-, familie- en gezinsleven – artikel 13: daadwerkelijk rechtsmiddel – buitensporige termijn om gevolg te geven aan een aanvraag voor een visum met het oog op een gezinshereniging

Dit verzoekschrift is vergelijkbaar met het vorige. De partijen hebben eveneens een minnelijke schikking getroffen, waarbij de regering zich ertoe verbindt de verzoekster de som van 5 000 euro te betalen en haar een visum te verstrekken met het oog op een gezinshereniging na overlegging van het bewijs van haar afstamming. Dat bewijs moet de vorm aannemen van een positieve DNA-test waarvan de kosten ten laste zullen worden genomen door de Staat. De verzoekster van haar kant ziet af van enige andere aanspraak jegens België over de feiten die ten grondslag liggen aan haar verzoekschrift.

- Beslissing in de zaak **NGONO v. België** van 3 september 2020¹⁹

Schrapping: minnelijke schikking – artikel 3: onmenselijke en vernederende behandelingen – geen toegang tot de vereiste verzorging in geval van terugwijzing naar Kameroen – artikel 13: geen daadwerkelijk rechtsmiddel

Het verzoekschrift heeft betrekking op de talrijke stappen en procedures die de verzoekster, onderdaan van Kameroen die lijdt aan een diffuus angiomasosis hepatica, sedert 2007 heeft ondernomen bij de Dienst Vreemdelingenzaken en de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen opdat de risico's waaraan zij zou worden blootgesteld in geval van verwijdering naar Kameroen zouden worden onderzocht. Met aanvoering van artikel 3 wees zij erop dat haar uitzetting een risico van onmenselijke en vernederende behandeling zou inhouden, wegens het gebrek aan beschikbaarheid en toegankelijkheid van de vereiste medische follow-up. Met aanvoering van artikel 13 klaagde zij over het gebrek aan een daadwerkelijk rechtsmiddel tegen de beslissingen op grond waarvan haar de machtiging tot verblijf om medische redenen werd geweigerd.

De partijen hebben een minnelijke schikking getroffen, waarbij de regering zich ertoe verbindt de verzoekster de som van 12 000 euro te betalen en een beslissing inzake regularisatie voor onbepaalde duur te nemen ten gunste van haar. De verzoekster van haar kant ziet af van enige andere aanspraak jegens België over de feiten die ten grondslag liggen aan haar verzoekschrift.

Het Hof heeft het verzoekschrift geschrapt, akte nemend van de minnelijke schikking en oordelend dat zij ingegeven was door de naleving van de rechten van de mens zoals gewaarborgd door het Verdrag en zijn Protocollen.

- Beslissing in de zaak **T.K. v. België** van 22 september 2020²⁰

Onontvankelijk – met eenstemmigheid – artikel 13 juncto artikel 3: daadwerkelijk rechtsmiddel – asielaanvraag – risico van slechte behandelingen – verwijdering naar Ethiopië

De zaak heeft betrekking op een Ethiopische onderdaan, van de Oromo-etnie, van wie een eerste asielaanvraag werd afgewezen bij beslissing van de commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen ('CGVS') van 4 december 2006 omdat zijn relaas ongelooftwaardig was. Hij diende vervolgens tal van asielaanvragen in tussen 2012 en 2016. Ter ondersteuning van zijn vierde en laatste asielaanvraag legde de verzoeker nieuwe medische en psychologische expertises voor, maar de CGVS weigerde de aanvraag opnieuw. Die weigering werd later bevestigd door de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen. Met aanvoering van artikel 13 juncto artikel 3 van het Verdrag klaagde de verzoeker dat het onderzoek van de geloofwaardigheid van zijn relaas door de asielinstanties de overhand kreeg over het in aanmerking nemen van de nieuwe verslagen waaruit objectief de waarschijnlijkheid bleek van de handelingen van foltering die hij beweerde te hebben ondergaan.

¹⁸ Verzoekschrift nr. 12504/19.

¹⁹ Verzoekschrift nr. 23057/19.

²⁰ Verzoekschrift nr. 39495/18.

Vaststelling van het Hof

De verzoeker heeft achtereenvolgens vier verzoeken om internationale bescherming ingediend. Wanneer hij de vierde aanvraag indiende, in het geding in casu, had hij reeds een volledig onderzoek genoten van zijn eerste aanvraag die werd ingediend bij zijn aankomst in 2006, en vervolgens twee daaropvolgende onderzoeken in het kader van twee asielaanvragen ingediend in 2012 en in 2014. De verzoeker heeft zich evenwel niet gekweten van zijn deelname aan de bewijslast in het kader van zijn eerste drie verzoeken om internationale bescherming om het bestaan van een risico van behandelingen in strijd met artikel 3 in geval van terugkeer naar Ethiopië geloofwaardig te maken.

Dan moet worden bepaald of, ondanks het gebrek aan geloofwaardigheid van het oorspronkelijke relaas, de beoordeling van de risico's voor de verzoeker op adequate en voldoende onderbouwde wijze door de Belgische autoriteiten werd uitgevoerd in het kader van het onderzoek van het vierde verzoek om internationale bescherming.

Ter ondersteuning daarvan had de verzoeker een door een gespecialiseerde vereniging opgesteld medisch document voorgelegd waaruit blijkt dat er littekens aanwezig zijn die verenigbaar zijn met de feiten van foltering die hij in Ethiopië zou hebben ondergaan vóór zijn vlucht en een toestand van posttraumatische stress. Hij had ook een attest verstrekt inzake psychologische follow-up in verband met die posttraumatische stress.

Dat vierde verzoek werd in aanmerking genomen door de CGVS en die nieuwe documenten werden ten gronde onderzocht. Zij werden evenwel ontoereikend geacht bij gebrek aan elementen die een verband aantonen tussen die pijnlijke gevolgen en dat lijden en de gebeurtenissen die de verzoeker zogenaamd zou hebben beleefd en die ten grondslag liggen aan zijn vlucht.

De beslissing van de CGVS om het verzoek te verwerpen, werd vervolgens onderzocht door de RvV die van oordeel was dat de documenten, hoewel zij het bestaan van bepaalde letsels aantonen, niet bewezen dat die letsels waren opgelopen vóór het vertrek van de verzoeker uit zijn land. Zij waren overigens niet verenigbaar geacht met de, eveneens objectieve, elementen met betrekking tot de persoonlijke en sociale situatie van de verzoeker in België.

De Belgische autoriteiten hebben in hun beoordeling van de realiteit van het risico dan ook voldoende gewicht toegekend aan de medische attesten. Zij waren van oordeel dat de attesten in het licht van het volledige dossier de geloofwaardigheid van het oorspronkelijke relaas niet konden herstellen en evenmin aannemelijk konden maken dat er een risico bestond te worden onderworpen aan slechte behandelingen in geval van terugkeer naar Ethiopië.

Dientengevolge besluit het Hof tot de onontvankelijkheid van het verzoekschrift wegens kennelijk gebrek aan gegrondheid, aangezien de door de Belgische autoriteiten uitgevoerde beoordeling van de risico's adequaat en voldoende onderbouwd was en de autoriteiten zich in casu hebben gekweten van de procedurele verplichtingen vereist in artikel 3 van het Verdrag.

3. Justitie

a. Duur van de gerechtelijke procedures

- Uitspraak in de zaak **HO v. België** van 9 april 2020²¹

Schending - met eenstemmigheid - artikel 6, eerste lid: recht op een eerlijk proces - redelijke termijn - strafrechtelijke procedure

De zaak heeft betrekking op de duur van de strafrechtelijke procedure tegen de verzoeker wegens verschillende strafbare feiten van fraude en oplichting, die liep van februari 2009 tot half april 2015. Met aanvoering van artikel 6, eerste lid, klaagde de verzoeker over de duur van de procedure.

Aangezien de in het verzoekschrift aangehaalde vragen reeds tot de vaste rechtspraak van het Hof behoren (zie J.R. v. België, nr. 56367/09 van 24 januari 2017), werd het verzoekschrift toegekend aan een comité van drie rechters. Het Hof heeft de Staat dan ook geen opmerkingen gevraagd met betrekking tot dit verzoekschrift. Indien de regering dat wou, kon zij evenwel opmerkingen maken over het feitelijke aspect van het verzoekschrift maar niet over preliminaire excepties of rechtspunten waarover het Hof reeds uitspraak heeft gedaan in soortgelijke zaken tegen België. De regering had evenwel tevergeefs de onontvankelijkheid van de zaak betwist.

²¹ Verzoekschrift nr. 50672/15.

Vaststelling van het Hof

De 'redelijke' duur van een procedure moet worden beoordeeld volgens de omstandigheden van de zaak en met behulp van de volgende criteria: de complexiteit van de zaak, de gedraging van de verzoekers en van de bevoegde autoriteiten en de inzet van het geschil voor de betrokkenen.

In het principearrest J.R. v. België was besloten dat er sprake was van onredelijke duur van het strafrechtelijk onderzoek. Na onderzoek van alle elementen die aan het Hof werden voorgelegd, merkt het, zonder de betwiste periode te preciseren, evenwel geen enkel feit of argument op om het Hof ervan te overtuigen tot een ander besluit te komen met betrekking tot de ontvankelijkheid en de gegrondheid van de grieven in casu.

Dientengevolge besluit het Hof tot schending van artikel 6, eerste lid, oordelend dat de duur van de betwiste procedure in casu buitensporig lang was en niet voldeed aan de vereiste van de 'redelijke termijn', gelet op de rechtspraak van het Hof ter zake.

Billijke genoegdoening toegekend door het Hof: 6 000 euro wegens morele schade en voor kosten en uitgaven.

De uitspraak in de zaak-HO werd gedaan door een comité van drie rechters en geldt als einduitspraak met ingang van de dag dat zij gedaan werd. Overeenkomstig de werkmethode van het Comité van Ministers heeft België op 13 augustus 2020 een gemeenschappelijk actieplan ingediend met de zaken ABOUD en VANDROEMME, met een gedetailleerde omschrijving van de individuele en algemene maatregelen die zijn genomen om deze uitspraken ten uitvoer te leggen (cf. deel II infra).

- Uitspraak in de zaak **VANDROEMME v. België** van 9 april 2020²²

Schending - met eenstemmigheid - artikel 6, eerste lid: recht op een eerlijk proces - redelijke termijn - strafrechtelijke procedure

De zaak heeft betrekking op de duur van de strafrechtelijke procedure tegen de verzoeker wegens ernstige feiten met een aanzienlijke inzet op het stuk van volksgezondheid (inzonderheid de handel in verboden middelen) en met gevolgen voor de voedselveiligheid van dieren bestemd voor de voeding.

Zoals in het geval van de vorige zaak werd deze zaak toegekend aan een comité van drie rechters, aangezien de in het verzoekschrift aangehaalde vragen reeds tot de vaste rechtspraak van het Hof behoren (zie J.R. v. België, nr. 56367/09 van 24 januari 2017). De regering had die toekenning aan een comité van drie rechters tevergeefs betwist.

De feitelijke opmerkingen van de regering in deze zaak konden het Hof niet overtuigen om af te wijken van de J.R.-uitspraak ervan en niet ervan uit te gaan dat de duur van het onderzoek te wijten was aan een inactiviteit of een vertraging van de autoriteiten.

Dientengevolge besluit het Hof tot schending van artikel 6, eerste lid, zonder de betwiste periode te preciseren maar oordelend dat de duur van de betwiste procedure in casu buitensporig lang was en niet voldeed aan de vereiste van de 'redelijke termijn', gelet op de rechtspraak J.R. v. België van het Hof.

Billijke genoegdoening toegekend door het Hof: 8 000 euro wegens morele schade en voor kosten en uitgaven.

De uitspraak in de zaak-VANDROEMME werd gedaan door een comité van drie rechters en geldt als einduitspraak met ingang van de dag dat zij gedaan werd. Overeenkomstig de werkmethode van het Comité van Ministers heeft België op 13 augustus 2020 een gemeenschappelijk actieplan ingediend met de zaken ABOUD en HO, met een gedetailleerde omschrijving van de individuele en algemene maatregelen die zijn genomen om deze uitspraken ten uitvoer te leggen (cf. deel II infra).

²² Verzoekschrift nr. 69310/13.

- Beslissing in de zaak **SUEZ FACILITIES BELGIUM NV v. België** van 30 april 2020²³

Onontvankelijk - met eenstemmigheid – artikel 6, eerste lid: recht op een eerlijk proces – redelijke termijn – strafrechtelijke procedure

De zaak heeft betrekking op de duur van de strafrechtelijke procedure tegen drieëntwintig personen, onder wie de verzoekende vennootschap, wegens feiten van valsheid en gebruik van valse stukken en omkoping in het kader van een concessie voor openbare diensten voor afvalbeheer. Met aanvoering van artikel 6, eerste lid, klaagde de verzoekende vennootschap over de duur van de procedure.

Net als de vorige twee verzoekschriften was dit verzoekschrift toegekend aan een comité van drie rechters. De regering had die toekenning aan een comité van drie rechters tevergeefs betwist en feitelijke opmerkingen overgelegd.

Vaststelling van het Hof

De partijen zijn het niet eens over de datum die in aanmerking moet worden genomen om de redelijke aard van de duur van de procedure te beoordelen. Aangezien de betwiste periode moet worden berekend vanaf de datum waarop aan de verzoekster de beschuldiging werd betekend volgens welke zij een strafbaar feit had gepleegd in het kader van de betrokken procedure, analyseert het Hof de periode die zich uitstrekt van 28 april 2005 tot 22 mei 2012 (7 jaar en 24 dagen voor drie niveaus van aanleg). Gelet op de afwezigheid van aanzienlijke periodes van inactiviteit in het kader van het verloop van de talrijke procedures, gelet op de complexiteit ervan rekening houdend met de vele complexe feiten en het aantal betrokken personen, heeft de globaal onderzochte duur van de procedures de vereisten van de redelijke termijn waarin is voorzien in artikel 6, eerste lid, van het Verdrag niet geschonden.

Derhalve besluit het Hof tot de onontvankelijkheid van het verzoekschrift, aangezien de grieven kennelijk ongegrond zijn.

- Beslissing in de zaak **DE LEERSNYDER v. België** van 30 april 2020²⁴

Onontvankelijk - met eenstemmigheid – artikel 6, eerste lid: recht op een eerlijk proces – redelijke termijn – strafrechtelijke procedure

De zaak heeft betrekking op de duur van de strafrechtelijke procedure tegen de verzoeker, gedelegeerd bestuurder van een naamloze vennootschap die wordt verdacht van deelneming aan een internationale criminele organisatie voor de productie van en de handel in synthetische drugs, waarbij een twintigtal personen betrokken zijn.

Net als de vorige drie verzoekschriften was dit verzoekschrift toegekend aan een comité van drie rechters. De regering had die toekenning aan een comité van drie rechters tevergeefs betwist en feitelijke opmerkingen overgelegd.

Vaststelling van het Hof

De betwiste periode strekt zich uit van 7 augustus 2006 tot 16 december 2014 (8 jaar en 4 maanden voor drie niveaus van aanleg). Gelet op de afwezigheid van aanzienlijke periodes van inactiviteit in het kader van het verloop van de talrijke procedures, gelet op de complexiteit ervan rekening houdend met de vele feiten, het georganiseerde karakter van de criminaliteit in het kader waarvan zij werden gepleegd, het aantal betrokken personen en de moeilijkheid van het onderzoek, heeft de globaal onderzochte duur van de procedures de vereisten van de redelijke termijn waarin is voorzien in artikel 6, eerste lid, van het Verdrag niet geschonden.

Derhalve besluit het Hof tot de onontvankelijkheid van het verzoekschrift, aangezien de grieven kennelijk ongegrond zijn.

²³ Verzoekschrift nr. 77005/12.

²⁴ Verzoekschrift nr. 18602/15.

- Beslissing in de zaak **HERCK v. België** van 5 maart 2020²⁵

Schrapping: minnelijke schikking – artikel 6: recht op een eerlijk proces – artikel 13: daadwerkelijk rechtsmiddel – buitensporig lange duur van het strafrechtelijk onderzoek – buitensporig lange duur van de burgerrechtelijke procedure inzake aansprakelijkheid jegens de Staat

Het verzoekschrift heeft betrekking op de duur van een burgerrechtelijke procedure inzake aansprakelijkheid die de verzoeker heeft ingesteld jegens de Staat wegens de buitensporig lange duur van een strafrechtelijk onderzoek tegen hem. Die strafrechtelijke procedure die in 1994 van start was gegaan, werd beëindigd met een beschikking van de raadkamer van de rechtbank van eerste aanleg te Brussel d.d. 3 juni 2008 waarin de verjaring van de strafvordering werd vastgesteld. Met aanvoering van artikel 6, eerste lid, en artikel 6 juncto artikel 13 klaagde de verzoeker over de buitensporig lange duur van die procedure inzake burgerlijke aansprakelijkheid en over het gegeven dat hij niet over een daadwerkelijk rechtsmiddel beschikte.

De partijen hebben een minnelijke schikking getroffen, waarbij de regering zich ertoe verbindt de verzoeker de som van 10 000 euro te betalen. De verzoeker van zijn kant ziet af van enige andere aanspraak jegens België over de feiten die ten grondslag liggen aan zijn verzoekschrift.

Het Hof heeft het verzoekschrift geschrapt, akte nemend van de minnelijke schikking en oordelend dat zij ingegeven was door de naleving van de rechten van de mens zoals gewaarborgd door het Verdrag en zijn Protocollen.

- Beslissing in de zaak **PERMENTIER v. België** van 5 maart 2020²⁶

Schrapping: eenzijdige verklaring – artikel 6, eerste lid: recht op een eerlijk proces – artikel 13: daadwerkelijk rechtsmiddel – buitensporig lange duur van de strafrechtelijke procedure

Het verzoekschrift heeft betrekking op de buitensporig lange duur van een strafrechtelijk onderzoek tegen de verzoeker dat van februari 2012 tot oktober 2018 duurde. Met aanvoering van artikel 6, eerste lid, klaagde de verzoeker over de buitensporig lange duur van die procedure.

Aangezien de onderhandelingen om een minnelijke schikking te treffen, mislukt zijn, heeft de regering een eenzijdige verklaring geformuleerd waarin ze heeft erkend dat de verzoeker geen strafrechtelijke procedure met een redelijke termijn overeenkomstig artikel 6, eerste lid, had genoten gelet op de termijn die de deskundigen nodig hadden om hun verslag neer te leggen tussen 27 september 2013 en 23 juni 2015 en die tot tal van herinneringen van de rechterlijke autoriteiten heeft geleid, en heeft ze gevraagd om de zaak te schrappen in ruil voor de betaling van de som van 8 000 euro wegens morele schade (te vermeerderen met de gemaakte kosten en uitgaven).

De verzoeker heeft het Hof gevraagd de eenzijdige verklaring van de regering te verwerpen wegens de beperkte draagwijdte van de erkenning van de schending.

Het Hof was evenwel van oordeel dat het niet langer verantwoord was het onderzoek van het verzoekschrift voort te zetten gelet op het bedrag van de voorgestelde vergoedingen (in overeenstemming met in soortgelijke zaken toegekende vergoedingen en voldoende om de schade die voortvloeit uit de betwiste termijn te dekken), alsmede gelet op de inzet van de zaak voor de verzoeker. Het heeft ook geoordeeld dat de naleving van de mensenrechten die door het Verdrag en de Protocollen ervan worden gewaarborgd, bovendien niet vereiste dat het het onderzoek van het verzoekschrift voortzet.

Het Hof heeft het verzoekschrift bijgevolg van de rol geschrapt.

²⁵ Verzoekschrift nr. 17654/18.

²⁶ Verzoekschrift nr. 25262/16.

- Beslissing in de zaak **PRINGELS EN PONET v. België** van 5 maart 2020²⁷

Schrapping: minnelijke schikking – artikel 6: recht op een eerlijk proces – artikel 13: daadwerkelijk rechtsmiddel – buitensporig lange duur van de strafrechtelijke procedure

Het verzoekschrift betreft een strafrechtelijke procedure wegens stedenbouwkundige overtredingen die heeft geleid tot de veroordeling van de verzoeker tot boetes en tot bevelen tot herstel in de oorspronkelijke staat. Met aanvoering van artikel 6, lid 1, klaagde de verzoeker over de buitensporig lange duur van de strafrechtelijke procedure die tegen hem werd gevoerd, aangezien de nationale rechtscollages hadden geweigerd om de overschrijding van de redelijke termijn vast te stellen.

De partijen hebben een minnelijke schikking getroffen, waarbij de regering zich ertoe verbindt de verzoeker de totale som van 10 000 euro te betalen. De verzoeker van zijn kant ziet af van enige andere aanspraak jegens België over de feiten die ten grondslag liggen van zijn verzoekschrift.

Het Hof heeft het verzoekschrift geschrapt, akte nemend van de minnelijke schikking en oordelend dat die was ingegeven door de naleving van de rechten van de mens zoals gewaarborgd door het Verdrag en zijn Protocollen.

- Beslissing in de zaak **VAN EEKERT EN LAVRIJSEN v. België** van 9 juli 2020²⁸

Schrapping: eenzijdige verklaring – artikel 6, lid 1: recht op een eerlijk proces – buitensporig lange duur van de strafrechtelijke procedure

Dit verzoekschrift is vergelijkbaar met het vorige en betreft ook een strafrechtelijke procedure wegens stedenbouwkundige overtredingen.

Na de mislukking van de pogingen tot minnelijke schikking heeft de regering een eenzijdige verklaring opgesteld waarin ze heeft erkend dat de duur van de procedure met betrekking tot stedenbouwkundige overtredingen in hoofde van de verzoeker in dit geval buitensporig lang was geweest en heeft ze de schrapping van de zaak gevraagd in ruil voor het feit dat de inspecteur van het onroerend patrimonium van het departement omgeving afziet van de inning van een bedrag van 8 000 euro dat deel uitmaakt van een bedrag dat de verzoekers verschuldigd zijn aan de Vlaamse overheid. Dat bedrag wordt conform met de rechtspraak en de gebruikelijke praktijk van het Hof bevonden.

De verzoekers hebben het Hof gevraagd om de eenzijdige verklaring van de regering te verwerpen omdat het voorgestelde herstelbedrag onvoldoende was in vergelijking met de door hen geleden schade.

Niettemin heeft het Hof geoordeeld dat het niet meer gerechtvaardigd was om de behandeling van het verzoekschrift voort te zetten, gelet op de aard van de tegemoetkomingen die in de verklaring van de regering besloten lagen, en op het bedrag van de voorgestelde vergoeding in vergelijking met de gegeven omstandigheden. Het heeft ook geoordeeld dat de naleving van de mensenrechten die door het Verdrag en de Protocollen ervan worden gewaarborgd, bovendien niet vereist dat het de behandeling van het verzoekschrift voortzet.

Het Hof heeft het verzoekschrift bijgevolg van de rol geschrapt.

- Beslissing in de zaak **WITTERS EN ANDEREN v. België** van 3 september 2020²⁹

Schrapping: verlies van contact met de verzoekers – artikel 6, lid 1: recht op een eerlijk proces – buitensporig lange duur van de strafrechtelijke procedure

Het verzoekschrift betreft de strafrechtelijke procedures die tegen de verzoekers zijn ingesteld.

De verzoekers hebben het Hof de gevraagde informatie niet meegedeeld en de aangetekende herinneringsbrief die het Hof heeft verstuurd, is onbeantwoord gebleven.

²⁷ Verzoekschrift nr. 34083/15.

²⁸ Verzoekschrift nr. 33262/15.

²⁹ Verzoekschrift nr. 8090/10.

Het Hof heeft dus geconcludeerd dat de verzoekers hun verzoekschrift niet langer wilden handhaven en heeft gezien het gebrek aan bijzondere omstandigheden die verband houden met de naleving van de door het Verdrag en de Protocollen ervan gewaarborgde rechten, geoordeeld dat het niet meer gerechtvaardigd was om de behandeling ervan voort te zetten.

Het Hof heeft het verzoekschrift bijgevolg van de rol geschrapt.

b. Geen bijstand van advocaat

- Beslissing in de zaak **EJUPI EN ANDEREN v. België** van 9 juli 2020³⁰

Schrapping: minnelijke schikking – artikel 6, leden 1 en 3 c): recht op een eerlijk proces – geen bijstand van advocaat tijdens de voorafgaande fase van de procedure – strafrechtelijk onderzoek

In deze zaken liep tegen alle verzoekers een strafprocedure, waarna zij veroordeeld werden tot gevarieerde straffen. Elke procedure viel evenwel onder de regels die van toepassing waren vóór de zogeheten Salduz-wet³¹. Naargelang de zaak werden de verzoekers gehoord tijdens de in verzekeringstelling, zonder voorafgaande raadpleging of aanwezigheid van een advocaat en/of vervolgens ondervraagd tijdens de fase van het gerechtelijk onderzoek in afwezigheid van hun advocaat, die evenmin aanwezig was bij de andere handelingen in het kader van het gerechtelijk onderzoek die zouden zijn verricht. Met aanvoering van artikel 6, leden 1 en 3 c), klaagden de verzoekers, in wezen en in diverse graden, over de schending van hun recht op een eerlijk proces.

Die zaken liggen in lijn van de uitspraak van de Grote Kamer in de zaak-*Beuze van 9 november 2018*³², waarbij het Hof de schending van het recht op een eerlijk proces en op de bijstand van een advocaat heeft vastgesteld en van oordeel was dat de strafprocedure, over het geheel beschouwd, het niet mogelijk heeft gemaakt om de procedurele lacunes te ondervangen die zich voorgedaan hadden tijdens de aan het proces voorafgaande fase. In afwachting van die uitspraak werden talrijke verzoekschriften betreffende soortgelijke kwesties uitgesteld en vervolgens per groep meegedeeld aan de Staat.

Rekening houdend met die rechtspraak en de gelijkens tussen de omstandigheden van deze drie zaken en die van de zaak-*Beuze* en na de mislukking van de onderhandelingen met het oog op een minnelijke schikking, heeft de regering een eenzijdige verklaring geformuleerd waarin ze heeft erkend dat aangezien de feiten die ten grondslag liggen van de verzoekschriften plaats hebben gevonden vóór de zogeheten Salduz-wetten van 2011 en 2016, er in dit dossier sprake is van een schending van artikel 6, leden 1 en 3 c), van het Verdrag, omdat de verzoekers in geen van de stadia die het strafproces voorafgaan, bijstand van een advocaat hadden gekregen. Ze heeft gevraagd om de zaak te schrappen in ruil voor de betaling van het bedrag van 4 000 euro aan elke verzoeker.

De verzoekers hebben het Hof laten weten dat ze instemden met de voorwaarden van die verklaringen. Het Hof heeft dan ook geoordeeld dat aangezien de verzoekers de voorwaarden van de door de regering gedane verklaringen uitdrukkelijk hebben aanvaard, er moest worden geconcludeerd dat de zaken het onderwerp waren van een minnelijke schikking tussen de partijen.

Het Hof heeft de verzoekschriften geschrapt, akte nemend van het bereikte akkoord en oordelend dat dat ingegeven was door de naleving van de rechten van de mens zoals gewaarborgd door het Verdrag en zijn Protocollen.

c. Varia

- Uitspraak in de zaak **VEGOTEX INTERNATIONAL NV v. België** van 10 november 2020³³

Niet-schending – met eenstemmigheid – artikel 6, lid 1: recht op een eerlijk proces – fiscale schuld uitgedoofd door de terugwerkende kracht van rechtspraak en vervolgens hersteld, nog steeds tijdens het geschil en met het oog op rechtszekerheid – niet-schending – met eenstemmigheid – artikel 6, lid 1: procedure op tegenspraak – verwerping van een beroep door een ambtshalve doorgevoerde substitutie van redenen – voldoende mogelijkheid om de aangekondigde substitutie te betwisten – schending – met eenstemmigheid – artikel 6, lid 1: redelijke termijn – buitensporig lange duur van een fiscale procedure

30 Verzoekschriften nr. 12851/13, 63073/14 en 23713/15.

31 Wet van 13 augustus 2011 tot wijziging van het Wetboek van strafvordering en van de wet van 20 juli 1990 betreffende de voorlopige hechtenis, in werking getreden op 1 januari 2012.

32 Zie verslag 2017-2018, blz.18.

33 Verzoekschrift nr. 49812/09.

De zaak had betrekking op een fiscale herstelprocedure (ongeveer 289 813 euro) met een belastingvermeerdering van 10 procent waartoe de verzoekende vennootschap was veroordeeld. De verzoekende vennootschap klaagde in het bijzonder over de terugwerkende toepassing van artikel 49 van de programmawet van 9 juli 2004, die tijdens de beroepsprocedure in werking is getreden. Ze was van mening dat als die bepaling niet met terugwerkende kracht was toegepast op haar zaak, haar fiscale schuld verjaard zou zijn met toepassing van de rechtspraak van het Hof van Cassatie ingevolge een arrest van 10 oktober 2002. In casu is de procedure begonnen in oktober 1995, toen de fiscale administratie de verzoekende vennootschap in kennis heeft gesteld van haar voornemen om haar belastingaangifte te corrigeren en haar een vermeerdering op te leggen, en geëindigd in maart 2009 door een arrest van het Hof van Cassatie waarbij het beroep van de verzoekende vennootschap werd verworpen.

Met aanvoering van artikel 6, lid 1, klaagde de verzoekende vennootschap in het bijzonder over de interventie van de wetgever tijdens de procedure, een aantasting van haar recht op het beginsel van tegenspraak in het kader van de procedure voor het Hof van Cassatie en een schending van haar recht op een redelijke termijn.

Vaststelling van het Hof

Toen de verzoekster beroep aantekende, kon ze zich met recht eraan verwachten dat haar fiscale schuld verjaard zou worden verklaard met toepassing van de nieuwe rechtspraak van het Hof van Cassatie. De interventie van de wetgever heeft daarentegen geleid tot de voortzetting van de inning van de verschuldigde belasting en van de desbetreffende vermeerdering in de zaken waarin, volgens die nieuwe rechtspraak, de verjaring was verkregen, zelfs indien ze nog niet door een rechterlijke beslissing was vastgesteld. Dat was het geval voor de verzoekster. Het is dus alleen door de terugwerkende toepassing van de bestreden bepaling dat de fiscale schuld van de verzoekster niet uitgedoofd is verklaard. De interventie van de wetgever heeft de gerechtelijke uitkomst van het geschil waarbij de Staat partij was, dus op beslissende wijze beïnvloed.

Wanneer een fiscale procedure betrekking heeft op een belastingvermeerdering, valt ze onder het begrip 'beschuldiging in strafzaken', volgens de autonome betekenis die het Hof daaraan geeft (Engel-criteria). In verschillende zaken met betrekking tot kwesties die te maken hebben met de strafrechtelijke verjaring in het licht van artikel 6 of 7 van het Verdrag, heeft het Hof de gelegenheid gehad om te besluiten dat die bepalingen niet geschonden zijn door erop te wijzen dat de feiten die de verzoekers worden verweten, nog niet verjaard waren op het moment van de inwerkingtreding van de omstreden wet. In deze zaak was de verjaringstermijn die op de fiscale schuld van de verzoekster van toepassing was, echter al verstreken op het moment dat de nieuwe wet in werking is getreden. Omdat de belastingvermeerderingen echter geen deel uitmaken van de harde kern van het strafrecht, hoeven de door artikel 6 geboden waarborgen echter niet noodzakelijk op de striktst mogelijke manier te worden toegepast.

De omstreden terugwerkende kracht was uitermate gerechtvaardigd. Het ging er niet gewoon om de financiële belangen van de Staat te vrijwaren.

Uit de arresten van het Grondwettelijk Hof en het Hof van Cassatie – die de interventie van de wetgever geenszins bedrieglijk hebben bevonden – blijkt dat de rechtszekerheid in het gedrag was gekomen door het arrest van het Hof van Cassatie van 10 oktober 2002. Door de bevestiging van de wettelijkheid van de vroegere administratieve praktijk, waarvan de legitimiteit niet ernstig aan de kaak werd gesteld, beoogde de omstreden terugwerkende bepaling de terugwerkende kracht van die rechtspraak zelf te neutraliseren. De interventie was dus niet onvoorspelbaar aangezien het erom ging de initiële intentie van de administratie opnieuw te bevestigen.

Bovendien was het ook de bedoeling ervoor te zorgen dat de belastingen zouden worden betaald door degenen die ze verschuldigd waren om een willekeurige discriminatie tussen verschillende belastingplichtigen te voorkomen.

Die intenties van de wetgever moeten worden begrepen in het licht van de chronologie van deze zaak. Voor de rechtbank van eerste aanleg voerde de verzoekster de verjaring van haar schuld volstrekt niet aan. Tot het arrest van het Hof van Cassatie van 10 oktober 2002 leek ze – net als de andere belastingplichtigen – zelf te menen dat de verjaring was gestuit door het bevel tot betaling. Het is pas na dat arrest dat de verzoekster onverwacht is gaan hopen dat ze kon profiteren van een nieuw verschenen rechtspraak. Bijgevolg kan de reactie van de wetgever de verzoekster niet hebben verrast.

Dientengevolge besluit het Hof dat artikel 6, lid 1, wat de interventie van de wetgever betreft, niet is geschonden aangezien die wel degelijk was ingegeven door een dwingende reden van algemeen belang: het herstel van de stuiting van de verjaring door de lang voor het arrest van het Hof van Cassatie van 2002 betekende bevelen en bijgevolg de mogelijke oplossing van de voor de rechtbanken hangende geschillen, zonder echter vooruit te lopen op de substantiële rechten van de belastingplichtigen.

Het Hof besluit ook dat artikel 6, lid 1, niet geschonden is wat betreft de door het Hof van Cassatie ambtshalve doorgevoerde substitutie van redenen, aangezien het Hof van Cassatie noch het recht op een procedure op tegenspraak noch het recht op toegang tot een rechtbank heeft miskend aangezien de verzoekster de mogelijkheid had om op de conclusies van de advocaat-generaal waarin de omstreden substitutie werd voorgesteld, te antwoorden.

Het besluit echter dat artikel 6, lid 1, is geschonden wegens de duur van de procedure.

Billijke genoegdoening toegekend door het Hof: nihil.

Terugbetaling van kosten en uitgaven: 5 000 euro.

Aangezien een verzoek tot verwijzing voor de Grote Kamer evenwel is ingewilligd, is de zaak op 7 juli 2021 gepleit en wordt er een nieuwe uitspraak verwacht.

● Beslissing in de zaak **F.LV. v. België** van 21 januari 2020³⁴

Onontvankelijk – artikel 6, lid 1: recht op een eerlijk proces – artikel 6, lid 3 d): rechten van de verdediging – veroordeling voor verkrachting – weigering van kruisverhoor – strafrechtelijke procedure

De zaak betreft de weigering van het hof van beroep om over te gaan tot het kruisverhoor van een minderjarige over een omstreden e-mail in het kader van het strafproces dat heeft geleid tot de veroordeling van de verzoeker voor verkrachting en aanranding van de eerbaarheid van voormelde minderjarige. Die e-mail, die de verzoeker naar eigen zeggen tijdens zijn detentie had ontvangen, leek te zijn verstuurd vanaf het e-mailadres van de minderjarige en was geadresseerd aan de vader van de minderjarige. Er stond in dat de klacht die ten grondslag lag van de strafrechtelijke procedure, vals was. Op verzoek van de verzoeker werd de minderjarige door de onderzoeksgerechten met dat nieuwe element geconfronteerd en opnieuw verhoord over het verloop van de aangegeven feiten, en werd tegelijkertijd een onderzoek gevoerd rond de omstreden e-mail. Het resultaat van die aanvullende onderzoekshandelingen werd bij het strafdossier gevoegd. Het hof van beroep was van oordeel dat het niet nodig was om de minderjarige zelf op te roepen of te ondervragen aangezien er ernstige twijfels bestonden over de authenticiteit van dat bericht, gelet op de elementen van het dossier en de elementen die werden verkregen door het aanvullend onderzoek, waarop de verdediging had kunnen antwoorden. Met aanvoering van de artikelen 6, leden 1, en 3 d), klaagde de verzoeker over een schending van zijn rechten van de verdediging omdat het hof van beroep dat kruisverhoor had geweigerd.

Vaststelling van het Hof

De verzoeker is op geen enkel moment van de procedure geconfronteerd geweest met de minderjarige en laatstgenoemde is niet ondervraagd geweest door de vonnisgerechten. De verzoeker klaagt echter niet over die situatie op zich, maar alleen over de weigering van het hof van beroep om de minderjarige te ondervragen over een e-mail die volgens hem twijfel deed bestaan over de betrouwbaarheid van haar verklaringen. De verzoeker wilde meer bepaald het verhoor van de minderjarige gebruiken om de door hem verdedigde these dat de verklaringen die zij tegen hem had afgelegd, onder druk waren afgelegd, kracht bij te zetten.

Ten eerste heeft de verdediging geen enkel bijzonder argument in feite of in rechte geformuleerd noch in concrete bewoordingen verduidelijkt waarom redelijkerwijs had kunnen worden verwacht dat het verhoor van die getuige zijn positie zou versterken. Rekening houdend met de centrale positie van de minderjarige in de omstandigheden in casu, moet ervan uit worden gegaan dat het verzoek om haar te verhoren voldoende gemotiveerd en relevant was gezien het onderwerp van de beschuldiging.

Ten tweede heeft het hof van beroep zijn beslissing om de minderjarige niet te horen tijdens het proces, voldoende gemotiveerd. De aangevoerde redenen waren passend in het licht van de omstandigheden in casu en stemden overeen met het verzoek van de verdediging, wat betekent dat ze even omstandig en gedetailleerd waren als dat verzoek.

Ten derde is de verzoeker veroordeeld op grond van de verklaringen van de minderjarige en andere onrechtstreekse elementen (verklaringen van naasten, die met name door de psychologe van de minderjarige werden bevestigd). Zowel in eerste aanleg als in hoger beroep hebben de nationale rechtscollages geoordeeld dat al die bezwarende elementen samen hen ertoe in staat stelden om te besluiten dat de verzoeker schuldig was. Het hof van beroep heeft vervolgens verduidelijkt waarom het omstreden bericht geen afbreuk deed aan de betrouwbaarheid van die elementen. Het was van oordeel dat de verzoeker voldoende waarborgen had gekregen ter compensatie van de nadelen die hij ondervond door de weigering van het hof om de minderjarige te horen (grondig onderzoek en verhoor van de minderjarige waarbij specifiek werd toegespitst op het omstreden bericht waarvan de resultaten bij het strafdossier werden gevoegd; mogelijkheid voor de verzoeker om inzonderheid tijdens de zitting in hoger beroep, met inachtneming van het beginsel van tegenspraak, alle elementen die hij naar aanleiding van die resultaten te zijner verdediging wilde toevoegen, te doen gelden). Die redenering werd bekrachtigd door het Hof van Cassatie. De verdediging heeft dus voldoende procedurele waarborgen genoten en de weigering van het kruisverhoor heeft geen afbreuk gedaan aan de globale eerlijkheid van het proces.

Dientengevolge verklaart het Hof het verzoekschrift onontvankelijk, aangezien het kennelijk ongegrond is.

³⁴ Verzoekschrift nr. 25942/12.

- Beslissing in de zaak **DEMOCRATISCHE REPUBLIEK CONGO v. België** van 6 oktober 2020³⁵

Onontvankelijk – artikel 6, lid 1: recht op een eerlijk proces – artikel 13: recht op een daadwerkelijk rechtsmiddel – ontvanke- lijkheidsvoorwaarden – Hoge Verdragsluitende Partij – onverenigbaarheid *ratione personae*

In deze zaak klaagde de Democratische Republiek Congo over de motivering van de arresten die door het hof van beroep te Brussel en door het Hof van Cassatie werden gewezen met betrekking tot de bepaling van het beginpunt van de verjaring van een burgerlijke procedure die ze had ingesteld voor de Belgische burgerlijke rechtscollèges. Ze voerde in dat opzicht de artikelen 6, lid 1, en 13 van het Verdrag aan.

Vaststelling van het Hof

Aangezien de Democratische Republiek Congo geen 'Hoge Verdragsluitende Partij' is, kan ze geen interstatelijk verzoekschrift in de zin van artikel 33 van het Verdrag indienen. Er moet dus worden bepaald of de Democratische Republiek Congo kan worden gelijkgesteld met een van de categorieën van verzoekers die krachtens artikel 34 van het Verdrag een individueel verzoekschrift mogen indienen bij het Hof.

De Democratische Republiek Congo is echter geen natuurlijke persoon of groep van personen. Ze kan ook niet worden gelijkgesteld met een niet-gouvernementele organisatie in de zin van artikel 34.

Dientengevolge verklaart het Hof het verzoekschrift onontvankelijk wegens onverenigbaar *ratione personae* met de bepalingen van het Verdrag, aangezien de Democratische Republiek Congo tot geen van de drie in artikel 34 van het Verdrag vermelde categorieën behoort.

4. Gevangenissen

- Uitspraak in de zaak **JEANTY v. België** van 31 maart 2020³⁶

Schending – met eenstemmigheid – artikel 3: onmenselijke en vernederende behandelingen – materieel aspect – schending – met eenstemmigheid – artikel 3: daadwerkelijk onderzoek – procedureel aspect – niet-schending – met vier stemmen tegen drie – artikel 2: recht op leven – materieel aspect – zelfmoordpogingen in de gevangenis – gedetineerde met psychische stoornissen – voorlopige hechtenis – gebrek aan omkadering en medische opvolging – isolement als tuchtsanctie

De zaak betreft een persoon met psychische stoornissen die meermaals heeft geprobeerd zelfmoord te plegen tijdens zijn voorlopige hechtenis in de gevangenis te Aarlen. Met aanvoering van artikel 2 beweerde de verzoeker dat de autoriteiten zijn tekortgeschoten in hun verplichting om gepaste maatregelen te nemen om te voorkomen dat het zekere en onmiddellijke risico dat hij zich van het leven zou beroven concreet gestalte zou aannemen. Met aanvoering van artikel 3 klaagde hij ook over het gebrek aan aangepaste medische zorgen tijdens zijn detentie, over de behandeling die hij had ondergaan telkens als hij in isolatie werd geplaatst en over het gebrek aan een daadwerkelijk onderzoek.

Vaststelling van het Hof

Recht op leven

De eerste vraag is of artikel 2 van toepassing is.

De verzoeker is niet overleden ten gevolge van zijn zelfmoordpogingen. Die omstandigheid is op zich echter niet van dien aard dat de toepassing van dit artikel kan worden uitgesloten. Wanneer de actie in kwestie gevaarlijk van aard is en het leven van de uitvoerder ervan kan blootstellen aan een reëel en dreigend gevaar, zoals in het geval van potentieel dodelijke gewelddaden, mag de ernst van de opgelopen verwondingen niet bepalend zijn. Zelfs wanneer er geen verwonding is, kan een grief in een dergelijk geval in het licht van artikel 2 worden onderzocht.

In casu heeft de verzoeker in de loop van zijn detentie meermaals gepoogd een einde aan zijn leven te maken en zijn die pogingen mislukt door de tussenkomst van de penitentiaire beambten. Het feit dat hij geen potentieel dodelijke verwonding heeft opgelopen en dat hij zelfs geen ernstige fysieke verwondingen lijkt te hebben opgelopen, is in dit geval niet bepalend. De verzoeker liep door de aard van zijn actie immers een reëel en dreigend gevaar voor zijn leven. Bijgevolg is artikel 2 in casu van toepassing.

De tweede vraag is of de nationale autoriteiten de nodige maatregelen hebben getroffen om het leven van de verzoeker te beschermen.

³⁵ Verzoekschrift nr. 16554/19.

³⁶ Verzoekschrift nr. 82284/17.

Het Hof is van mening dat de autoriteiten, over het geheel genomen, alles in het werk hebben gesteld wat redelijkerwijs van hen mocht worden verwacht om te beletten dat het risico voor het leven van de verzoeker concreet gestalte zou aannemen, daar zij wisten dat dit risico van dien aard was dat het voorzeker en onmiddellijk werkelijkheid kon worden. De genomen maatregelen hebben overigens effectief belet dat de verzoeker zich het leven heeft benomen.

Verbod van onmenselijke of vernederende behandelingen

Materieel aspect

Gelet op de mentale gezondheidstoestand van de verzoeker was het gebrek aan omkadering en medische opvolging in de loop van zijn twee detentieperiodes in combinatie met de opgelegde tuchtsanctie in een isolatiecel gedurende drie dagen, terwijl hij verschillende zelfmoordpogingen had ondernomen, een bijzonder pijnlijke beproeving die hem in een staat van ontredde of kwelling heeft gebracht die als dusdanig verder ging dan de onvermijdelijke mate van lijden die inherent is aan de opsluiting. Het lijdt geen twijfel dat een dergelijke behandeling bij hem gevoelens van willekeur, minderwaardigheid, vernedering en angst heeft teweeggebracht. De omstandigheid dat de behandeling niet tot doel had de verzoeker te vernederen of te kleineren, sluit niet uit dat die als vernederend wordt gekwalificeerd en aldus onder het verbod van artikel 3 valt.

Procedureel aspect

Uit de motivering van het arrest van de kamer van inbeschuldigingstelling blijkt dat het door het onderzoek dat onder het gezag van de onderzoeksrechter werd gevoerd, mogelijk was om met een zekere precisie de feiten vast te stellen die zich in de gevangenis hebben afgespeeld. Niettemin waren er acht maanden verstreken tussen de vordering van de procureur des Konings tot het instellen van een gerechtelijk onderzoek (juli 2014) en het moment waarop de onderzoeksrechter het dossier heeft ontvangen (maart 2015). Een dergelijke termijn waarin het gerechtelijk onderzoek niet werd opgestart, wordt niet door de regering verklaard en lijkt moeilijk te begrijpen en te aanvaarden wanneer een strafklacht werd neergelegd voor feiten van onmenselijke en vernederende behandelingen en schuldig verzuim.

Zodra het gerechtelijk onderzoek in maart 2015 van start was gegaan, vroeg de onderzoeksrechter de onderzoekers bovendien enkel om het penitentiair dossier en het medisch dossier van de verzoeker op te vragen en te analyseren. Er werd geen enkele onderzoeksdaad bevolen. Niemand van de betrokken personen of van de personen tegen wie de klacht werd ingediend, noch de penitentiaire beambten, de artsen die de verzoeker hebben gezien of de verzoeker zelf werden verhoord. Minder dan drie maanden nadat de onderzoeksrechter het dossier had ontvangen, volgde een vordering tot buitenvervolginstelling vanwege de procureur. Een dergelijk onderzoek is geen daadwerkelijk onderzoek.

Dientengevolge besluit het Hof dat er geen sprake was van een schending van artikel 2, maar dat artikel 3, wat de materiële en procedurele aspecten ervan betreft, wel geschonden is omdat de behandeling die de verzoeker tijdens zijn voorlopige hechtenis heeft ondergaan, hem in een staat van ontredde of kwelling heeft gebracht die als dusdanig verder ging dan de onvermijdelijke mate van lijden die inherent is aan de opsluiting en omdat het onderzoek dat naar aanleiding van zijn burgerlijkepartijstelling werd gevoerd, niet daadwerkelijk was.

Billijke genoegdoening toegekend door het Hof: 15 000 euro wegens morele schade.

Terugbetaling van kosten en uitgaven: 8 000 euro.

Bij ontstentenis van een verzoek tot verwijzing geldt de uitspraak in de zaak-*JEANTY als einduitspraak sinds 31 juli 2020. Overeenkomstig de werkmethode van het Comité van Ministers moet België binnen een termijn van zes maanden een actieplan of -balans voorleggen, met een gedetailleerde omschrijving van de individuele en algemene maatregelen die genomen zijn om deze uitspraak ten uitvoer te leggen.*

- Uitspraak in de zaak **DETRY en anderen v. België** van 4 juni 2020³⁷

Schending – met eenstemmigheid – artikel 3: onmenselijke en vernederende behandelingen – materieel aspect – schending – met eenstemmigheid – artikel 13: daadwerkelijk rechtsmiddel – stakingen in de gevangenis april-juni 2016 – detentieomstandigheden – gebrek aan oefening – inbreuk op de hygiëneregels – gebrek aan contact met de buitenwereld – onzekerheid

Deze 53 zaken, samengevoegd door het Hof, betreffen de achteruitgang van de detentieomstandigheden van de verzoekers tijdens de

³⁷ Verzoekschriften nrs 26565/16, 27068/16, 27071/16, 27074/16, 29146/16, 31434/16 en 35842/17.

staking van de penitentiaire beambten die de penitentiaire inrichtingen waar ze in hechtenis werden gehouden in 2016 (april tot juni) trof. Met aanvoering van de artikelen 3 en 13 klaagden de verzoekers over hun detentieomstandigheden en dat ze in dat verband niet over een daadwerkelijk rechtsmiddel beschikten.

Gelet op de rechtspraak van het Hof in het principearrest *Clasens v. België* (nr. 26564/16, 28 mei 2019) dat soortgelijke vragen deed rijzen als de huidige zaken (detentieomstandigheden tijdens stakingsperiode), werd het onderzoek van deze verzoekschriften toegekend aan een comité van drie rechters.

Vaststelling van het Hof

In het principearrest *Clasens v. België* werd besloten dat er sprake is van schending van artikel 3 vanwege de detentieomstandigheden van de verzoeker tijdens de stakingsperiode. Het gecumuleerde effect tijdens de staking van het voortdurende gebrek aan fysieke activiteit, de herhaaldelijke overtredingen van de hygiëneregels, het gebrek aan contact met de buitenwereld en de onzekerheid inzake de bevrediging van de elementaire behoeften heeft bij de verzoekers zeker een ontreddeuring veroorzaakt die zwaarder was om te dragen dan het onvermijdelijke niveau van lijden verbonden aan de vrijheidsbenemende maatregel.

Na onderzoek van alle elementen die in deze zaken werden voorgelegd, kan geen enkel feit of argument het Hof ervan overtuigen tot een ander besluit te komen met betrekking tot de ontvankelijkheid en de gegrondheid van de grieven in casu.

De verzoekers beschikten overigens over geen enkel daadwerkelijk rechtsmiddel voor wat die grieven betreft.

Dientengevolge besluit het Hof dat de artikelen 3 en 13 van het Verdrag zijn geschonden, aangezien de detentieomstandigheden van de verzoekers neerkomen op een vernederende behandeling en zij geen beroep hebben kunnen doen op een daadwerkelijk rechtsmiddel.

Billijke genoegdoening toegekend door het Hof: 3 500 euro per verzoeker wegens morele en materiële schade, ofwel een totaal van 185 500 euro (53 verzoekers).

Terugbetaling van kosten en uitgaven: 1 500 euro per verzoeker, ofwel een totaal van 79 500 euro.

De uitspraak in de zaak-DETRY werd gedaan door een comité van drie rechters en geldt als einduitspraak met ingang van de dag dat ze gedaan werd. Overeenkomstig de werkmethode van het Comité van Ministers moet België binnen een termijn van zes maanden een actieplan of -balans voorleggen, met een gedetailleerde omschrijving van de individuele en algemene maatregelen die genomen zijn om deze uitspraak ten uitvoer te leggen (cf. deel II infra).

5. Varia

- Beslissing in de zaak **MAHI v. België** van 7 juli 2020³⁸

Onontvankelijk – artikel 10: vrijheid van meningsuiting – tuchtsanctie ten aanzien van een leerkracht – plicht tot terughoudendheid – aanslagen in Parijs van 2015 – verzoekschrift niet meegedeeld

De zaak betreft een sanctie van overplaatsing bij tuchtmaatregel waarvan de verzoeker, islamleerkracht, het onderwerp was vanwege zijn uitspraken in een open brief aan de pers, met name met betrekking tot de aanslagen in Parijs van januari 2015 tegen het weekblad *Charlie Hebdo*. Hij sprak zich er eveneens in uit over homoseksualiteit, de media, de beleidsverantwoordelijken en de rechterlijke autoriteiten en verwees ook naar een auteur die in Frankrijk was veroordeeld voor negationisme, die hij voorstelde als zijn 'geestelijke leermeester'. Met aanvoering van de artikelen 8 (recht op eerbiediging van privé-, familie- en gezinsleven) en 10 (vrijheid van meningsuiting) klaagde de verzoeker dat hij het onderwerp was van een tuchtsanctie vanwege de uitspraken in zijn open brief. Het Hof heeft de aangevoerde grieven enkel in het licht van de vrijheid van meningsuiting onderzocht.

Vaststelling van het Hof

De tuchtsanctie van de verzoeker vormde een inmenging in de uitoefening van zijn recht op vrijheid van meningsuiting. In die inmenging was echter voorzien door de artikelen 5 en 7 van het koninklijk besluit van 22 maart 1969, dat voorzorg in een plicht tot terughoudendheid voor leerkrachten en streefde een legitiem doel na (bescherming van de orde in de onderwijsinstelling in

³⁸ Verzoekschrift nr. 57462/19.

kwestie en bescherming van de goede naam en rechten van anderen of van de onderwijsinstelling zelf en, meer in het algemeen, van de Franse Gemeenschap). Er dient dus te worden afgewogen of ze evenredig was met het nagestreefde doel.

Wanneer het recht op vrijheid van meningsuiting van ambtenaren op het spel staat, beschikken de autoriteiten van de Staat over een zekere beoordelingsmarge om te bepalen of de inmenging al dan niet evenredig is. Meer specifiek met betrekking tot leerkrachten gelden hun bijzondere plichten en verantwoordelijkheden ook in zekere mate voor hun activiteiten buiten de school, aangezien ze een symbool van autoriteit zijn voor hun leerlingen op het vlak van educatie.

In casu heeft de Raad van State, nadat hij had opgemerkt dat er niet van kon worden uitgegaan dat er geen verband was tussen de uitspraken in de brief van de verzoeker en zijn hoedanigheid van leerkracht, geoordeeld dat die uitspraken onverenigbaar zijn met zijn 'plichten en verantwoordelijkheden' als leraar en dat hij de verplichting tot terughoudendheid waaraan hij was onderworpen, had verzaakt.

Hoewel de uitspraken van de verzoeker niet noodzakelijk als strafrechtelijk laakbaar moesten worden beschouwd, konden ze met recht worden beschouwd als onverenigbaar met de plicht tot terughoudendheid die op hem van toepassing was, in het bijzonder in de context van spanning die binnen de onderwijsinstelling heerste ingevolge de aanslagen in Parijs van januari 2015.

Het argument van de verzoeker dat hij de noodzaak voelde om te antwoorden op beschuldigingen ten aanzien van hem, volstaat op zichzelf niet om hem van die plicht tot terughoudendheid die van toepassing was en van de verplichting om blijk te geven van gematigdheid in de uitoefening van zijn vrijheid van meningsuiting te ontheffen, rekening houdend met de specifieke context waarin zijn uitspraken werden geformuleerd. Temeer daar zijn uitspraken geen onderdeel waren van een spontane reactie in het kader van een mondelinge uitwisseling, maar het daarentegen ging om schriftelijke beweringen die op grote schaal openbaar werden gemaakt en dus toegankelijk waren voor zijn leerlingen, wat de spanningen die binnen de onderwijsinstelling in kwestie heersten, kon doen toenemen.

Gelet op de mogelijke weerslag van de uitspraken van de verzoeker op zijn leerlingen was de sanctie van overplaatsing bij tuchtmaatregel naar een andere instelling, op ongeveer vijftig kilometer van de eerste, waar de betrokkene over een volledig uurrooster kon beschikken, niet onevenredig. De bevoegde autoriteiten hebben dus relevante en toereikende redenen aangevoerd ter ondersteuning van de inmenging, die niet onevenredig was.

Dientengevolge verklaart het Hof het verzoekschrift onontvankelijk, aangezien het kennelijk ongegrond is.

- Beslissing in de zaak **A. en anderen v. België** van 3 december 2020³⁹

Schrapping: verlies van contact met de verzoekers – artikel 8: eerbiediging van privé-, familie- en gezinsleven

Het verzoekschrift betreft de omkering van een vermoeden van vaderschap. De verzoekers waren een echtpaar en het kind dat de vrouw van het echtpaar in juli 2006 ter wereld had gebracht.

De grieven die de verzoekers voornamelijk in het verlengde van artikel 8 van het Verdrag aanvoerden, werden ter kennis van de regering gebracht, die opmerkingen met betrekking tot de ontvankelijkheid en de gegrondheid ervan heeft voorgelegd. Die opmerkingen werden bezorgd aan de verzoekende partij, die werd verzocht om de hare voor te leggen. De brief van de griffie, alsook de herinnering, werden nooit beantwoord.

Het Hof heeft dus geconcludeerd dat de verzoekers hun verzoekschrift niet langer wilden handhaven en heeft gezien het gebrek aan bijzondere omstandigheden die verband houden met de naleving van de door het Verdrag en de Protocollen ervan gewaarborgde rechten, geoordeeld dat het niet meer gerechtvaardigd was om de behandeling ervan voort te zetten.

Het Hof heeft het verzoekschrift bijgevolg van de rol geschrapt.

³⁹ Verzoekschrift nr. 8090/10.

III. Tenuitvoerlegging van uitspraken onder toezicht van het Comité van Ministers met betrekking tot België van 1 januari tot 31 december 2020

A. Synthese van de toezichtsprocedure voor het Comité van Ministers

1. Algemene beginselen

Het toezicht op de tenuitvoerlegging van de uitspraken is gebaseerd op een dialoog tussen de verwerende Staat en het Comité van Ministers, dat is samengesteld uit vertegenwoordigers van alle lidstaten van de Raad van Europa. Dat systeem van toezicht vloeit rechtstreeks voort uit artikel 46 van het Verdrag.

Wanneer het Hof aldus een uitspraak tot vaststelling van een of meer schendingen van het Verdrag doet, moet de verwerende Staat overgaan tot de tenuitvoerlegging ervan zodra ze als einduitspraak geldt. Het Comité van Ministers moet aldus erop toezien dat de verwerende Staat de nodige maatregelen neemt voor de tenuitvoerlegging van de uitspraak in kwestie.

België wordt op het Comité van Ministers vertegenwoordigd door zijn Permanente vertegenwoordiger bij de Raad van Europa of door diens afgevaardigde (Buitenlandse Zaken). Hij verdedigt er de maatregelen die al dan niet zijn genomen (sommige uitspraken hoeven immers niet noodzakelijkerwijs de aanneming van een specifieke maatregel in te houden) door de Belgische autoriteiten omwille van de tenuitvoerlegging van de einduitspraken van het Hof. Hij werkt daartoe in nauw overleg met het Bureau van de agent van de regering, dat de tenuitvoerlegging van de uitspraken op nationaal niveau coördineert.

In concreto betekent de tenuitvoerlegging van een uitspraak – naast de betaling van de eventuele **billijke genoegdoening** die is toegekend aan de verzoeker en de vergoeding van de kosten en uitgaven – dat de Staat indien nodig overgaat tot individuele en/of algemene maatregelen. De **individuele maatregelen** zijn gericht op het herstel van de schade die is geleden door de verzoeker alsook op de beëindiging van de schending die is vastgesteld door het Hof, bijvoorbeeld door het heropenen van een strafprocedure. De **algemene maatregelen** moeten voorkomen dat soortgelijke nieuwe schendingen zich in de toekomst nog zouden voordoen, bijvoorbeeld door een wijziging in de wetgeving of rechtspraak, een praktische verbetering in de detentieomstandigheden, of een aanpassing van de inhoud van de opleidingen voor het overheidspersoneel.

Tot slot moet worden onderstreept dat het Comité van Ministers, overeenkomstig artikel 39, vierde lid, van het Verdrag, eveneens toezicht heeft op de tenuitvoerlegging van de voorwaarden van minnelijke schikkingen.

Wat de eenzijdige verklaringen betreft, is het Comité van Ministers niet belast met het toezicht op de verbintenissen die zijn aangegaan door de Staat en die bekrachtigd zijn in de beslissing van het Hof. Indien de regering de aanvaarde individuele maatregelen niet nakomt, kan de verzoeker vragen dat zijn verzoekschrift opnieuw op de rol van het Hof wordt ingeschreven.

2. Werkmethoden van het Comité van Ministers

Het Comité van Ministers oefent zijn toezicht uit op de tenuitvoerlegging van een uitspraak op basis van **het actieplan of de actiebalans** die door de verwerende Staat worden voorgelegd en waarin de maatregelen vervat zijn die hem nodig toeschijnen voor de tenuitvoerlegging. De Staat moet dergelijk actieplan of actiebalans voorleggen binnen de zes maanden volgend op de dag waarop de uitspraak als einduitspraak geldt. Meerdere opeenvolgende actieplannen kunnen toegezonden worden vóór de neerlegging van een actiebalans houdende voorstel tot afsluiting van het toezicht op het dossier door het Comité van Ministers (is meer bepaald het geval bij de uitspraken tot vaststelling van schendingen van structurele aard), hetgeen veronderstelt dat alle nodige maatregelen voor de tenuitvoerlegging van de uitspraak eerder zijn genomen.

De verzoekers kunnen interveniëren bij het Comité van Ministers om melding te maken van hun problemen bij het verkrijgen van schadeherstel. **De niet-gouvernementele organisaties en de nationale instellingen voor de bescherming en de bevordering van de mensenrechten** kunnen eveneens interveniëren om melding te maken van hun analyse van een uitspraak van het Hof en van de opgelegde tenuitvoerleggingsmaatregelen, in voorkomend geval in reactie op het actieplan of de actiebalans die door de verwerende Staat is toegezonden aan het Comité van Ministers.

In dat verband kan worden aangestipt dat, in het kader van de follow-up van de Verklaring van Brussel, het Bureau van de agent van de regering bij het Hof eveneens heeft beslist om zijn dialoog op te voeren met de instanties die in België reeds gedeeltelijk het mandaat van een nationaal mensenrechteninstituut uitoefenen. Die laatste worden aldus voortaan geïnformeerd over de mogelijkheid om vanwege het Hof een kennisgeving te ontvangen van de zaken die zijn meegedeeld aan de Belgische Staat (en die kunnen resulteren

in derdeninterventies), alsook de einduitspraken met betrekking tot België (en die kunnen resulteren in een uitwisseling van standpunten voorafgaand aan de voorlegging van actieplannen en actiebalansen) en de actieplannen en -balansen van België wanneer zij gepubliceerd worden door de Raad van Europa (en die kunnen resulteren in reacties bij het Comité van Ministers).

Het Comité van Ministers vergadert thans **viermaal per jaar** om de tenuitvoerlegging van de uitspraken en beslissingen van het Hof door de Staten te onderzoeken. Het Comité van Ministers neemt twee soorten resoluties aan: **eindresoluties**, ter afsluiting van het toezicht op de tenuitvoerlegging van een uitspraak, wanneer die tenuitvoerlegging bevredigend is, en **tussentijdse resoluties**, waarmee het Comité meer bepaald een stand van zaken kan opmaken over de voortgang van de tenuitvoerlegging van een uitspraak, uiting kan geven aan zijn bezorgdheid en/of suggesties kan formuleren over de maatregelen die de verwerende Staat zou moeten treffen.

Voortaan kan het Comité van Ministers, om zijn achterstand van de ten uitvoer te leggen uitspraken weg te werken, ook **eindresoluties** aannemen teneinde zaken af te sluiten op zijn gewone vergaderingen (buiten de voornoemde trimestriële vergaderingen). Die oplossing is evenwel voorbehouden aan zaken die geen bijzondere problemen inhouden en waarover dan ook geen mondelinge debatten binnen het Comité van Ministers vereist zijn.

De documentatie over de tenuitvoerlegging van de uitspraken van het Hof is terug te vinden op de website van de Raad van Europa (www.coe.int/execution en www.coe.int/cm), met ook de actieplannen en -balansen die zijn meegedeeld door de Staten en de resoluties die zijn aangenomen door het Comité van Ministers.

Tot slot verleent de Dienst voor de tenuitvoerlegging van de uitspraken van de Raad van Europa, alsook het Secretariaat van het Comité van Ministers, ondersteuning aan het Comité van Ministers bij zijn opdrachten en staat hij in voor de voorbereiding van de vergaderingen, van de regeling van de werkzaamheden en van de ontwerpbeslissingen van het Comité. Voorts verleent de Dienst voor de tenuitvoerlegging van de uitspraken ondersteuning aan de Staten met het oog op een volkomen, efficiënte en snelle tenuitvoerlegging van de uitspraken van het Hof.

3. Verschillende graden van toezicht

Gelet op het grote aantal uitspraken dat wacht op tenuitvoerlegging⁴⁰ onder toezicht van het Comité van Ministers, is sinds 2010 beslist om ze te prioriteren en te classificeren naargelang de behoefte om daaraan al dan niet een consequente follow-up te verbinden en, in voorkomend geval, ze te bestemmen voor een mondeling debat binnen de vergaderingen CM-DH van het Comité van Ministers.

Bijgevolg omvat het systeem twee niveaus van toezicht:

- een **vereenvoudigde standaardprocedure**, die geldt als norm;
- een **consequente procedure** voor bepaalde soorten zaken.

De **criteria voor classificatie onder de consequente procedure** zijn de volgende:

- de uitspraken die **spoedeisende individuele maatregelen** impliceren (meer bepaald een reëel of imminent risico van schending van de fundamentele rechten of van verergering van de situatie);
- **de modeluitspraken**⁴¹;
- de uitspraken die duiden op **aanzienlijke structurele en/of complexe problemen** die zijn geïdentificeerd door het Hof en/of het Comité van Ministers;
- de **interstatelijke** zaken.

Tot slot kan een zaak, bij beslissing van het Comité van Ministers op initiatief van een Staat of van het Secretariaat, worden **overgeheveld van de ene procedure naar de andere** naargelang de aangenomen maatregelen, of doordat een actieplan of -balans nog niet is voorgelegd na zekere tijd. Enkel de zaken die zijn ingeschreven of voorgesteld in consequente procedure worden **mondeling** behandeld tijdens de trimestriële vergaderingen van het Comité van Ministers. De zaken in standaardprocedure zijn dus voorwerp van

⁴⁰ Thans ongeveer 5200.

⁴¹ Wanneer een groot aantal repetitieve dossiers hangende is voor het Hof, moet de modeluitspraak de stap zijn naar de invoering van een nationaal rechtsmiddel dat kan worden toegepast op soortgelijke zaken, dan wel de aanneming van structurele maatregelen bewerkstelligen voor de regeling van zulke zaken. Het Comité van Ministers verleent prioriteit aan het toezicht op de modeluitspraken, aangezien het tegelijkertijd de bedoeling is het Hof te 'ontlasten'.

ontwerpbeslissingen zonder debat, die worden aangenomen bij aanvang van de vergadering door het Comité van Ministers. Dat is ook het geval met de zaken in consequente procedure die niet zijn voorgedragen voor debat.

B. Tenuitvoerlegging van uitspraken en beslissingen tijdens de referentieperiode

I. Hangende zaken in uitvoering op 31 december 2020

Op **31 december 2020 telt men** 26 uitspraken van schending of beslissingen van schrapping naar aanleiding van een minnelijke schikking of een eenzijdige verklaring in uitvoering.

Hierna volgt een overzicht van die 26 uitspraken of beslissingen, naargelang de behandelde aangelegenheden.

I. Verkiezingen

- Uitspraak in de zaak **G.K.**⁴² van 21 mei 2019, einduitspraak op 21 augustus 2019

Recht op vrije verkiezingen – recht om zich kandidaat te stellen bij verkiezingen – tekortkomingen van het beslissingsproces inzake aanvaarding van het ontslag van een parlementslid – standaardprocedure

In deze zaak heeft het Hof besloten dat er sprake is van schending van artikel 3 van Protocol nr. 1 wegens tekortkomingen van het beslissingsproces inzake aanvaarding van het ontslag van de verzoekster uit haar mandaat van senatrice.

Een eerste actieplan werd voorgelegd op 21 februari 2020. De billijke genoegdoening (5 000 euro wegens morele schade en 29 968,59 euro voor kosten en uitgaven) werd overgemaakt aan de verzoekster (**individuele maatregel**). Wat de **algemene maatregelen** betreft, moet de lering uit de uitspraak worden verruimd tot buiten de Senaat die geen enkele rechtstreeks verkozenen meer bevat. De uitspraak werd aldus bekendgemaakt en overgezonden aan alle parlementaire vergaderingen van het land. Er zou een uniforme regelgeving voor alle vergaderingen moeten worden ingevoerd onder leiding van de Conferentie van de voorzitters van de negen Belgische parlementaire vergaderingen. Voorts heeft de Senaat verzocht om een vergelijkende studie van de Europese regelgevingen betreffende het ontslag van parlementsliden.

2. Vreemdelingen

- Uitspraak (van de Grote Kamer) in de zaak **PAPOSHVILI**⁴³ van 17 april 2014, einduitspraak op 13 december 2016

Onmenselijke of vernederende behandelingen – eerbiediging van privé-, familie- en gezinsleven – uitzetting – standaardtoezicht

In deze zaak heeft het Hof besloten dat er sprake zou zijn geweest van schending van de artikelen 3 en 8 indien de verzoeker – die is overleden in de loop van de procedure – verwijderd was naar Georgië zonder passend onderzoek van zijn medische toestand of van de impact van zijn verwijdering op zijn familie- en gezinsleven.

België heeft op 27 februari 2020 een actiebalans voorgelegd, met nadere uitleg over de maatregelen die zijn genomen voor de tenuitvoerlegging van de uitspraak. De som van 5 000 euro werd overgemaakt aan de familie van de verzoeker voor kosten en uitgaven (**individuele maatregelen**). Wat de **algemene maatregelen** betreft, werd de uitspraak bekendgemaakt en verspreid, meer bepaald bij de Dienst Vreemdelingenzaken en de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen. De Dienst Vreemdelingenzaken heeft een dienstorder aangenomen met het oog op de aanpassing van de praktijk van de interceptiediensten, gesloten centra en terugkeerhuizen in de gevallen waar de betrokkenen ernstig ziek zijn, en er werd de artsen van de gesloten centra gevraagd om de specifieke omstandigheden geval per geval te onderzoeken. Informatie betreffende de beschikbaarheid, toegankelijkheid en gepastheid van de behandelingen in het land van bestemming zal worden opgevraagd bij het Medical Country of Origin Information.

⁴² Verzoekschrift nr. 58302/10.

⁴³ Verzoekschrift nr. 41738/10.

- Uitspraak in de zaak **MAKDOUDI**⁴⁴ van 18 februari 2020, einduitspraak op 18 juni 2020

Recht op vrijheid en veiligheid – rechtmatigheid van de detentie – toetsing binnen een redelijke termijn – detentie in een gesloten centrum – recht op eerbiediging van privé-, familie- en gezinsleven – vaderschap ten aanzien van een Belgisch kind – standaardprocedure

Zoals uiteengezet in deel II van dit verslag, heeft het Hof in deze zaak besloten dat er sprake is van schending van de artikelen 5, vierde lid, en 8. Het heeft ten eerste geoordeeld dat de verzoeker niet heeft kunnen bewerkstelligen dat een rechtbank binnen een redelijke termijn uitspraak deed over de rechtmatigheid van zijn detentie en ten tweede dat de bevoegde nationale autoriteiten niet hadden aangetoond dat de inmenging in artikel 8 (maatregel tot verwijdering met verblijfsverbod van tien jaar in weerwil van het vaderschap ten aanzien van een Belgisch kind) beantwoordde aan een dwingende sociale behoefte of dat ze evenredig was met het nagestreefde doel.

De som van 11 084,34 euro wegens morele schade en voor kosten en uitgaven⁴⁵ werd overgemaakt aan de verzoeker. Er is geen enkele andere **individuele maatregel** noodzakelijk geacht, aangezien de verzoeker was teruggekeerd naar België, waaruit hij niet kon worden verwijderd zonder onderzoek van de evenredigheid in het licht van artikel 8. Wat de **algemene maatregelen** betreft, werd de uitspraak verspreid bij de Dienst Vreemdelingenzaken en bij het platform van instellingen die de rol van nationale instellingen voor de rechten van de mens (NIRM) vervullen. Er wordt nog informatie van de bevoegde autoriteiten verwacht om in de toekomst soortgelijke schendingen van de artikelen 5, vierde lid, en 8 van het Verdrag te voorkomen.

- Beslissing in de zaak **A.A.**⁴⁶ van 26 september 2019, eindbeslissing op dezelfde dag

Asielaanvraag – risico van onmenselijke en vernederende behandelingen – procedureel aspect – afwezigheid van daadwerkelijk rechtsmiddel – minnelijke schikking – standaardprocedure

In deze zaak heeft de regering een minnelijke schikking getroffen met de verzoeker.

De regering had zich ertoe verbonden de verzoeker de zekerheid te bieden dat het Commissariaat-generaal voor Vluchtelingen en Staatlozen zich opnieuw zou buigen over een eventuele nieuwe asielaanvraag die hij zou indienen, rekening houdend met de vereisten van de rechtspraak van het Hof vanuit de optiek van het procedurele aspect van artikel 3 van het Verdrag. Middels actieplan van 26 maart 2020 hebben de autoriteiten het Comité van Ministers meegedeeld dat de verzoeker nog geen nieuw verzoek om internationale bescherming had ingediend.

- Beslissing in de zaak **R.L.**⁴⁷ van 12 december 2019, eindbeslissing op dezelfde dag

Asielaanvraag – gebrek aan grondig en aandachtig onderzoek – bewijslast – minnelijke schikking – standaardprocedure

In deze zaak heeft de regering een minnelijke schikking getroffen met de verzoeker.

Middels actieplan van 15 juli 2020 hebben de autoriteiten het Comité van Ministers meegedeeld dat het verzoek om internationale bescherming vanwege de verzoeker door het CGVS ontvankelijk werd verklaard op 3 juni 2020 en thans in behandeling is. Bovendien is de afgifte van een attest van immatriculatie thans niet vereist, aangezien de verzoeker over een geldige verblijfsvergunning op het Belgische grondgebied beschikt (F-kaart geldig tot 2023).

3. Uitlevering

- Uitspraak in de zaak **ROMEO CASTAÑO**⁴⁸ van 9 juli 2019, einduitspraak op 9 oktober 2019

Recht op leven – procedureel aspect – daadwerkelijk onderzoek – weigering van tenuitvoerlegging van een Europees aanhoudingsbevel – risico van onmenselijke en vernederende behandelingen – terrorisme – Spanje – standaardprocedure

⁴⁴ Verzoekschrift nr. 12848/15.

⁴⁵ Er werd een bedrag van 1 915,66 euro, dat het onderwerp was van een derdenbeslag wegens een strafrechtelijke geldboete ten laste van de verzoeker, afgetrokken van de door het Hof toegekende som van 13 000 euro die hem verschuldigd was en overgemaakt aan de Federale Overheidsdienst Financiën.

⁴⁶ Verzoekschrift nr. 51705/18.

⁴⁷ Verzoekschrift nr. 15388/18.

⁴⁸ Verzoekschrift nr. 8351/17.

In deze zaak heeft het Hof besloten tot schending van artikel 2 wegens de weigering van de Belgische rechtscolleges tot tenuitvoerlegging van een derde Europees aanhoudingsbevel dat in 2015 door Spanje werd uitgevaardigd tegen een persoon die ervan verdacht wordt te hebben geschoten op de vader van de verzoekers, een luitenant-kolonel die in 1981 werd vermoord door een commando dat naar eigen zeggen tot de terreurorganisatie ETA behoorde. De Belgische rechtscolleges voerden als reden een risico van slechte detentieomstandigheden in Spanje aan, maar dat was niet voldoende onderbouwd (ontoereikende feitelijke grondslag).

De Belgische Staat heeft op 20 april 2020 een actieplan ingediend en een aanvullende mededeling met betrekking tot de **individuele maatregelen** op 14 juli 2020.

Naast de betaling van de billijke genoegdoening (5 000 euro aan elk van de vijf verzoekers en 7 620 euro gezamenlijk voor kosten en uitgaven) werd, op het stuk van de individuele maatregelen, follow-up gegeven aan het nieuwe Europese aanhoudingsbevel dat op 16 oktober 2019 werd uitgevaardigd door de Spaanse autoriteiten. Bij beslissing van 26 februari 2020 heeft de raadkamer van de rechtbank van eerste aanleg te Gent de tenuitvoerlegging van dat nieuwe EAB geweigerd om twee redenen (onontvankelijkheid bij gebrek aan nieuwe elementen aangezien de Belgische rechtscolleges zich reeds hadden uitgesproken; verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht en de aan N.J.E., om wiens overlevering wordt verzocht, ten laste gelegde feiten ressorteren wel degelijk onder de bevoegdheid van de Belgische rechtscolleges). Na een oproep van het federaal parket heeft de kamer van inbeschuldigingstelling van het hof van beroep te Gent op 30 juni 2020 een vonnis alvorens recht te doen verleend waarmee zij de Spaanse uitvaardigende autoriteit aanvullende vragen heeft gesteld over de omstandigheden van de voorlopige hechtenis in Spanje om na te gaan dat er geen concreet en reëel risico van onmenselijke en vernederende behandeling was voor N.J.E. Op 5 november heeft het hof van beroep te Gent de overlevering toegestaan. De betrokkene werd sedertdien overgeleverd aan de Spaanse autoriteiten.

Met betrekking tot de algemene maatregelen werd de uitspraak gepubliceerd en verspreid bij het Hof van Cassatie en de bevoegde diensten van het ministerie van Justitie. Een memo die werd verspreid in de parketten naar aanleiding van de uitspraak in de zaak Aranyosi en Caldaru van het Hof van Justitie van de Europese Unie van 5 april 2016, bijgewerkt teneinde de lering te verwerken van deze uitspraak, werd overigens verspreid in alle parketten. Daarin wordt erop gewezen dat in geval van objectieve, betrouwbare, nauwkeurige en naar behoren bijgewerkte gegevens die kunnen duiden op gebreken in verband met de detentieomstandigheden, de uitvoerende rechterlijke autoriteit krachtens het Europese recht de uitvaardigende rechterlijke autoriteit om aanvullende gegevens moet verzoeken. Er wordt eveneens erop gewezen dat de tenuitvoerlegging van een Europees aanhoudingsbevel enkel kan worden geweigerd indien de uitvoerende rechterlijke autoriteit over nauwkeurige en bijgewerkte gegevens beschikt die duiden op het bestaan van een reëel en individualiseerbaar gevaar.

4. Internering

● **Groep van zaken L.B.**

- Uitspraak in de zaak-**L.B.**⁴⁹ van 2 oktober 2012, einduitspraak op 2 januari 2013
- Uitspraak in de zaak-**LANKESTER**⁵⁰ van 9 januari 2014, einduitspraak op 9 april 2014
- Uitspraak in de zaak-**MOREELS**⁵¹ van 9 januari 2014, einduitspraak op 9 april 2014
- Uitspraak in de zaak **SMITS en ANDEREN**⁵² van 3 februari 2015, einduitspraak op 3 februari 2015
- Uitspraak in de zaak-**W.D.**⁵³ van 6 september 2016, einduitspraak op 6 december 2016

Detentie van geïnterneerde personen in penitentiaire inrichtingen met onaangepaste begeleiding – afwezigheid van daadwerkelijk rechtsmiddel – onmenselijke en vernederende behandelingen – consequent toezicht wegens structurele problemen

Tussen oktober 2012 en februari 2015 heeft het Hof veertien veroordelingsuitspraken gewezen met betrekking tot de detentie van geïnterneerde personen. In alle zaken heeft het Hof besloten tot schending van artikel 5, eerste lid, wegens een detentieregime dat niet aangepast is aan de pathologie en de reclassering van de verzoekers, met als gevolg dat de band is verbroken tussen het doel van de

49 Verzoekschrift nr. 22831/08.

50 Verzoekschrift nr. 22283/10.

51 Verzoekschrift nr. 43717/09.

52 Verzoekschriften nrs 49484/11, 53703/11, 4710/12, 15969/12, 49863/12, 70761/12.

53 Verzoekschrift nr. 73548/13.

detentie en de omstandigheden waarin zij heeft plaatsgevonden. In bepaalde zaken⁵⁴ werd bovendien besloten tot schending van artikel 5, vierde lid, wegens het gebrek aan een bevredigend antwoord vanwege de rechtscolleges op de eisen van de verzoekers om voor hen een plaats te vinden in een aangepaste instelling of om in vrijheid te worden gesteld. Tot slot heeft het Hof in twee zaken⁵⁵ tevens besloten tot schending van artikel 3, gelet op het gebrek aan een passend medisch kader en het gebrek aan hoop op verandering, en gelet op de significante duur van de detentie waarbij de verzoekers in een staat van ontredding en lijden gebracht werden die het niveau dat onvermijdelijk inherent is aan de detentie overstegen.

In zijn uitspraak in de zaak-W.D. van september 2016 heeft het Hof opnieuw besloten tot schending van de artikelen 3, 5, eerste en vierde lid, op basis van soortgelijke grieven als de grieven die tot de voorgaande veroordelingen hebben geleid.

Deze uitspraak vertoont evenwel twee ontwikkelingen:

1. Naast de vaststelling van schending van artikel 5, vierde lid, heeft het Hof besloten tot de gecombineerde schending van de artikelen 13 en 3 wegens **het ontbreken van een daadwerkelijk rechtsmiddel** om te klagen over de rechtmatigheid van de detentie en over de schending van artikel 3. De rechtsmiddelen ingesteld voor de instanties tot bescherming van de maatschappij en de rechtscolleges in kort geding hebben de verzoeker niet in staat gesteld om de gewenste behandeling te verkrijgen of om daadwerkelijk in een externe inrichting te worden geplaatst.

2. Het Hof heeft bovendien besloten om de **procedure van modeluitspraak** toe te passen. Overwegende dat de toestand van de verzoeker niet los kon worden gezien van het algemene probleem dat voortvloeit uit een structureel disfunctioneren eigen aan het Belgische systeem van internering, dat tal van personen heeft getroffen en in de toekomst nog kan treffen, heeft het Hof de Staat gelast zijn systeem van internering van delinquente personen zodanig te organiseren dat de waardigheid van de gedetineerden in acht wordt genomen, en heeft het Hof de Staat aangezet om actie te ondernemen ter vermindering van het aantal personen met psychische problemen die misdaden of wanbedrijven hebben gepleegd en die zonder aangepaste therapeutische begeleiding zijn geïnterneerd in de psychiatrische vleugels van de gevangenis, ⁵⁶ meer bepaald door een herdefiniëring van de criteria die een interneringsmaatregel verantwoordt.

De procedure van modeluitspraak heeft geleid tot de schorsing van het onderzoek van soortgelijke verzoekschriften gedurende een termijn van twee jaar, waarin de Belgische Staat een oplossing moest zoeken voor de algemene situatie. Aangezien die termijn verstreken was in december 2018, konden nieuwe verzoekschriften worden verzonden naar het Bureau van de agent. Wij kregen vijf verzoekschriften toegezonden waarin de verzoekers dezelfde grieven aanhalen als in de uitspraak in de zaak-W.D. *De gestelde vragen betreffen de ontvankelijkheid - kunnen zij nog steeds aanvoeren dat zij slachtoffer van schending zijn vermits hen een schadevergoeding werd toegekend door de Belgische rechtscolleges - en het daadwerkelijk rechtsmiddel . In afwachting van de uitspraak van het Hof in die dossiers zal het Comité van Ministers de actieplannen van de groep van zaken L.B. niet meer onderzoeken.*

De Belgische Staat heeft, in dat complexe dossier, zes actieplannen⁵⁷ voorgelegd, het laatste op 21 juni 2018. Bovendien werd op 19 maart 2020 een mededeling verzonden naar het Comité van Ministers.

Wat de **individuele maatregelen** betreft, hebben de bevoegde autoriteiten, binnen de perken van de beschikbare oplossingen, ervoor gezorgd dat er alternatieven voor detentie in de penitentiaire inrichting worden aangeboden. Op 15 mei 2018 bevond geen enkele verzoeker zich nog in een psychiatrische gevangenisvleugel en waren alle⁵⁸ billijke genoegdoeningen en kosten en uitgaven, in totaal 318 998 euro, overgemaakt.

Wat de **algemene maatregelen** betreft, heeft de Belgische Staat toegezien op de bekendmaking van de uitspraken en op de verspreiding ervan onder de belangrijkste betrokken actoren. Bovendien is thans een systemische hervorming van het Belgische interneringsbeleid aan de gang, waarbij de filosofie van het dynamisch zorgtraject centraal staat. Die hervorming krijgt concreet gestalte via met name de meerjarenplannen van de federale overheid met betrekking tot internering; de masterplannen betreffende de penitentiaire infrastructuur; de wet van 5 mei 2014 betreffende de internering; en Vlaamse en Waalse inclusieve beleidsmaatregelen die aansluiten bij de filosofie van het zorgtraject. In dat verband werden nieuwe gespecialiseerde inrichtingen geopend en plaatsen voor geïnterneerden gecreëerd in het reguliere zorgcircuit, hetgeen geleid heeft tot een verhoogde opvangcapaciteit. De hervorming van de interneringswet behelsde een preciezere herdefiniëring van de interneringsvoorwaarden, een verbetering in de voorwaarden inzake initiële diagnosestelling, en de vervanging van de commissies tot bescherming van de maatschappij door professionele kamers

⁵⁴ Claes, Oukili, Van Meroye, Gelaude, Moreels, Saadouni, Smits et alii.

⁵⁵ Claes en Lankester.

⁵⁶ Die psychiatrische vleugels omvatten psychiatrische afdelingen alsook afdelingen tot bescherming van de maatschappij, gesitueerd binnen penitentiaire inrichtingen.

⁵⁷ De eerste vijf actieplannen werden ingediend op 10 januari 2014, 1 oktober 2015, 7 april 2016, 15 februari en 6 november 2017.

⁵⁸ Er werd een bedrag van 15 000 euro wegens morele schade toegekend aan alle verzoekers, behalve in de zaken Dufoort (5 000 euro) en Claes, Lankester en W.D. (16 000 euro wegens de schending van artikel 3). Er werden enkel kosten en uitgaven toegekend in de zaken L.B. (9 000 euro), Dufoort (498 euro) en Lankester (1 500 euro).

voor de bescherming van de maatschappij. Die hervormingen bieden de afdelingen tot bescherming van de maatschappij en de psychiatrische afdelingen van de gevangenen de gelegenheid om zich opnieuw te focussen op hun primaire functies. Bovendien worden de beslissingen van de kamers voor de bescherming van de maatschappij beter beargumenteerd en regelmatig opnieuw geëvalueerd, en zijn zij flexibeler en gevarieerder. Geïnterneerde personen kunnen hun zaak met spoed aanhangig maken bij de kamer en hebben mogelijkheid tot cassatieberoep. Tot slot zien de coördinatoren van de FOD Justitie en de FOD Volksgezondheid toe op de follow-up en het vlotte verloop van het zorgtraject, teneinde de begeleide terugkeer naar het leven als burger te bewerkstelligen wanneer mogelijk.

Het Comité van Ministers heeft in zijn beslissing van september 2018 met tevredenheid opgemerkt dat er veel vooruitgang is geboekt en heeft de autoriteiten verzocht om vóór eind 2019 geactualiseerde informatie te bezorgen. Bovendien moedigde het Comité de autoriteiten aan om te voorzien in een nationaal mechanisme ter voorkoming van foltering, dat toezicht moet houden op alle detentieplaatsen, met inbegrip van de forensisch psychiatrische centra en de psychiatrische ziekenhuizen, alsook om een gewaarborgde minimale dienstverlening binnen de gevangenen in te voeren, en om hun inspanningen ter verbetering van de gezondheidszorg in de gevangenen voort te zetten, in het bijzonder ten behoeve van geïnterneerde personen die zich daar nog bevinden.

In hun mededeling van maart 2020 hebben de Belgische autoriteiten het Comité op de hoogte gebracht van hun vooruitgang op het vlak van de invoering van het nationaal preventiemechanisme en op het vlak van de invoering van de gewaarborgde minimale dienstverlening. Zij hebben gewag gemaakt van de vooruitgang met betrekking tot de hervorming van de gezondheidszorg in de gevangenis, de invoering van projecten ten gunste van de geïnterneerden in de gevangenis in diverse Belgische penitentiaire inrichtingen en de evolutie van het aantal geïnterneerden in de gevangenis. Ten slotte hebben zij gewag gemaakt van recente rechtspraak inzake het beroep tot schadevergoeding⁵⁹ en inzake het beroep in kort geding voor de burgerlijke rechtbanken, in geval van niet-tenuitvoerlegging van plaatsingen of overbrengingen in niet-penitentiaire inrichtingen.

Het Comité van Ministers heeft voorts beslist om over te gaan tot het afsluiten van het toezicht op de tenuitvoerlegging van de uitspraken in een zaak waarin de individuele maatregelen definitief zijn geregeld (zie Claes, infra).

5. Justitie

a. Duur van de gerechtelijke procedures

- Uitspraak in de zaak-BELL⁶⁰ van 4 november 2008, einduitspraak op 6 april 2009

Duur van burgerlijke procedures – consequent toezicht wegens complexe aard van het probleem

Deze zaak is de laatste in een groep van zaken waarin het Hof heeft besloten dat er sprake is van schending van artikel 6, eerste lid, gelet op de buitensporig lange duur van burgerlijke en/of strafrechtelijke procedures tussen 1981 en 2011. In september 2018 heeft het Comité van Ministers de Resolutie [CM/ResDH\(2018\)277](#) aangenomen waarmee het onderzoek van zes zaken van de groep werd afgesloten gelet op de in die zaken aangenomen individuele maatregelen. Enkel het onderzoek van de algemene maatregelen wordt dan ook voortgezet in het kader van de tenuitvoerlegging van de uitspraak in de zaak-BELL.

Een nieuw actieplan dat is opgezet rond vier thema's werd voorgelegd op 23 april 2020. Ten eerste hebben de autoriteiten gewezen op de maatregelen die werden genomen om de werklast van de hoven en rechtbanken te verminderen, zoals de wet van 19 oktober 2015 die de burgerlijke procedure heeft aangepast aan de huidige behoeften (veralgemening van de kamers met alleensprekend rechter, elektronische communicatie met systemen e-Box en e-Deposit, enz.) en de wet van 18 juni 2018 die alternatieve vormen van oplossing van burgerlijke geschillen bevordert. De autoriteiten wijzen tevens op een toenemende digitalisering van Justitie, inzonderheid door de invoering van een portaal dat rechters, procureurs, secretarissen en griffiers de mogelijkheid biedt de dossiers sneller te raadplegen. Ten tweede hebben de autoriteiten statistieken bezorgd waaruit blijkt dat de achterstand van de burgerlijke rechtbanken van eerste aanleg jaarlijks wordt weggewerkt. Zij beschikken evenwel nog niet over cijfers over de gemiddelde duur van de burgerlijke procedures van eerste aanleg, informatie die het Comité van Ministers heeft gevraagd in zijn beslissing van 2018.

Ten derde streeft het College van de hoven en rechtbanken in het kader van de voorbereiding van de tenuitvoerlegging van de wet van 18 februari 2014 betreffende de invoering van een verzelfstandigd beheer voor de rechterlijke organisatie ernaar een model van interne toelagen te ontwikkelen om de personele en financiële middelen beter te verdelen tussen de rechtscolleges, rekening houdend

⁵⁹ Het beroep tot schadevergoeding biedt de mogelijkheid tot herstel van de schade die is geleden door geïnterneerde personen die in het verleden opgesloten waren in omstandigheden die passende geestelijke gezondheidszorg in de weg stonden of die nog steeds in een afdeling tot bescherming van de maatschappij zijn opgesloten.

⁶⁰ Verzoekschrift nr. 44826/05.

met de werklust ervan. De grote lijnen van dat model zullen worden opgenomen in een financieringswet van de rechtscolleges, die de wettelijke en regelgevende bepalingen met betrekking tot de personeelsformaties zal vervangen.

Ten vierde hebben de autoriteiten gewag gemaakt van de stijging sedert 2014 van het personeelsbudget van de rechtbanken en van het openbaar ministerie. De evolutie van dat budget wordt regelmatig gevolgd door de uitvoerende macht die de gegevens van de begrotingsuitvoering kruist met de personeelsleden die voltijds in dienst zijn. Volgens de cijfers stegen de personele middelen van de rechterlijke orde.

● **Groep van zaken ABBOUD**

- Uitspraak in de zaak-**ABBOUD**⁶¹ van 2 juli 2019, einduitspraak op 4 september 2019
- Uitspraak in de zaak-**HO**⁶² van 9 april 2020, einduitspraak op dezelfde dag
- Uitspraak in de zaak-**VANDROEMME**⁶³ van 9 april 2020, einduitspraak op dezelfde dag

Recht op een eerlijk proces – overschrijding van de redelijke termijn – duur van de strafrechtelijke procedure

In die zaken (waarvan er twee worden overgenomen in deel II van dit verslag) heeft het Hof besloten tot schending van artikel 6, eerste lid, wegens de duur van de strafrechtelijke procedures tegen de verzoekers.

België heeft op 13 augustus 2020 een actieplan voorgelegd, met een gedetailleerde omschrijving van de maatregelen overwogen of genomen voor de tenuitvoerlegging van de uitspraak. Aangezien het Hof in de zaak-Abboud van oordeel was dat de vaststelling van schending op zich een billijke genoegdoening bood voor de geleden schade, waren enkel de kosten en uitgaven verschuldigd (800 euro). De betalingsprocedures in de zaken Vandroemme (8 000 euro) en Ho (6 000 euro) zijn nog steeds aan de gang. Thans wordt geen enkele andere **individuele maatregel** onderzocht.

Met betrekking tot de **algemene maatregelen** werden de uitspraken gepubliceerd en verspreid met opmerkingen onder de betrokken autoriteiten. Er werden overigens maatregelen genomen teneinde de duur van de strafrechtelijke onderzoeken te controleren en te verkorten. Ten eerste worden statistieken ontwikkeld inzake de gemiddelde doorlooptijd van een zaak vanaf het vooronderzoek (opening van het dossier in het parket) tot de beslissing van de raadkamer, met andere woorden de eerste beslissing van de regeling van de rechtspleging. Ten tweede heeft het openbaar ministerie van de verbetering van de duur van de gerechtelijke procedures een van zijn prioriteiten gemaakt, zoals blijkt uit zijn strategische visienota 2016-2021. Inzonderheid de visie om vaker een beroep te doen op alternatieven voor vervolging (minnelijke schikking in strafzaken, herinnering aan de wet, bemiddeling in strafzaken en pretoriaanse probatie) wordt erin ontwikkeld teneinde niet alle zaken voor de strafrechter te brengen. Ten derde heeft het College van procureurs-generaal de voorbije jaren verschillende richtlijnen aangenomen om de duur van de procedures te controleren en de achterstand te bestrijden. Het parket-generaal te Brussel heeft eveneens circulaire in dezelfde zin aangenomen. Ten vierde is de informatisering van Justitie die thans aan de gang is nodig voor de doeltreffende werking van de parketten en voor een snellere justitie. Ten vijfde behandelen in het parket-generaal contactmagistraten voor de kamer van inbeschuldigingstelling de controle van de langdurige gerechtelijke onderzoeken. Er worden maandelijks contactvergaderingen met de procureur des Konings georganiseerd over de belangrijkste, meest problematische of meest complexe dossiers en als gevolg ervan wordt de behandeling van de dossiers versneld.

- Beslissing in de zaak-**HERCK**⁶⁴ van 5 maart 2020, eindbeslissing op dezelfde dag

Recht op een eerlijk proces – daadwerkelijk rechtsmiddel – buitensporig lange duur van het strafrechtelijk onderzoek – buitensporig lange duur van de burgerrechtelijke procedure inzake aansprakelijkheid jegens de Staat – minnelijke schikking

Zoals uiteengezet in deel II van dit verslag heeft de regering in deze zaak een minnelijke schikking gesloten met de verzoeker.

De storting van het bedrag van 10 000 euro zoals voorzien in de minnelijke schikking werd verricht op 20 juli 2020.

61 Verzoekschrift nr. 29119/13.

62 Verzoekschrift nr. 50672/15.

63 Verzoekschrift nr. 69310/13.

64 Verzoekschrift nr. 17654/18.

- Beslissing in de zaak **PRINGELS EN PONET**⁶⁵ van 5 maart 2020, eindbeslissing op dezelfde dag

Recht op een eerlijk proces – daadwerkelijk rechtsmiddel – buitensporig langeduur van de strafrechtelijke procedure – minnelijke schikking

Zoals uiteengezet in deel II van dit verslag heeft de regering in deze zaak een minnelijke schikking gesloten met de verzoeker. De storting van het totaalbedrag van 10 000 euro zoals voorzien in de minnelijke schikking werd verricht op 20 juli 2020.

C. Varia

- Uitspraak in de zaak **VENET**⁶⁶ van 22 oktober 2019, einduitspraak op 22 januari 2020

Recht om op korte termijn uitspraak te laten doen over de rechtmatigheid van zijn detentie – handhaving in voorlopige hechtenis – zitting voor het Hof van Cassatie – laattijdige kennisgeving

In deze zaak heeft het Hof besloten tot schending van artikel 5, vierde lid, aangezien de verzoeker en zijn raadsman niet binnen een redelijke termijn in kennis zijn gesteld van de bepaling van de rechtszitting voor het Hof van Cassatie, en dus in de onmogelijkheid verkeerden om kennis te nemen van en te antwoorden op de mondelinge conclusies van de advocaat-generaal bij het Hof van Cassatie.

Een actieplan werd voorgelegd op 3 augustus 2020. Er was geen enkele individuele maatregel vereist aangezien het Hof had geoordeeld dat de vaststelling van schending een afdoende billijke genoegdoening bood en het had besloten dat de detentie van de verzoeker 'regelmatig' was gebleven ondanks de niet-inachtneming op het niveau van het Hof van Cassatie van procedurele waarborgen.

Met betrekking tot de **algemene maatregelen** werd de uitspraak gepubliceerd en verspreid bij het directoraat-generaal Penitentiaire Inrichtingen en bij het Hof van Cassatie. Aangezien de moeilijkheid bij de korte termijnen tussen de verklaring van cassatieberoep en de zittingsdatum ligt, is thans op intense wijze overlegd over de uitspraak met het directoraat-generaal Penitentiaire Inrichtingen en het parket bij het Hof van Cassatie, in het bijzonder om de handelwijze met betrekking tot de berichten van bepaling van de rechtszitting voor het Hof van Cassatie eventueel te wijzigen.

6. Politie

- Uitspraak in de zaak **B.V.**⁶⁷ van 2 mei 2017, einduitspraak op 2 augustus 2017

Ondoeltreffend onderzoek met betrekking tot de aantijgingen van seksueel geweld in de professionele sfeer – standaardtoezicht

In deze zaak heeft het Hof besloten tot schending van artikel 3, procedureel aspect, wegens ontstentenis van doeltreffend onderzoek tussen 1998 en 2008 met betrekking tot de aantijgingen van twee gevallen van verkrachting en één geval van aanranding van de eerbaarheid in de professionele sfeer. Het Hof heeft in het bijzonder vastgesteld dat de passiviteit van de bevoegde autoriteiten en het gebrek aan coördinatie bij de verwezenlijking van de onderzoeksmaatregelen de doeltreffendheid van het onderzoek hebben ondermijnd.

België heeft op 3 februari 2021 een actiebalans voorgelegd, met een gedetailleerde omschrijving van de maatregelen die zijn genomen voor de tenuitvoerlegging van de uitspraak. De som van 20 000 euro wegens morele schade en van 13 000 euro werden overgemaakt aan de verzoekster (**individuele maatregel**). Wat de **algemene maatregelen** betreft, werd de uitspraak bekendgemaakt op de website van het Hof van Cassatie, becommentarieerd in een artikel op de website van Justitie en werd verspreid bij de betrokken instanties. Daarnaast zijn er verschillende maatregelen genomen tijdens en in het bijzonder na de feiten om geweld tegen vrouwen te bestrijden, meer bepaald de opeenvolgende nationale actieplannen die sinds 2001 worden gelanceerd. Het actieplan 2015-2019 ter bestrijding van alle vormen van gendergerelateerd geweld moet een snelle en gepaste respons vanwege politie en gerecht op seksueel geweld bieden. Seksueel geweld is derhalve opgenomen als criminaliteitsfenomeen dat prioritair moet worden aangepakt in de

65 Verzoekschrift nr. 34083/15.

66 Verzoekschrift nr. 27703/16.

67 Verzoekschrift nr. 61030/08.

kadernota Integrale Veiligheid 2016-2019⁶⁸, het Nationaal Veiligheidsplan 2016-2019⁶⁹ en de zonale veiligheidsplannen waarin de politionele activiteiten op lokaal vlak zijn omschreven. Tot slot is België in 2016 overgegaan tot de bekrachtiging van het Verdrag van Istanboel, waarin wordt aangespoord om een “globaal, gecoördineerd en geïntegreerd beleid” te ontwikkelen op het stuk van de bestrijding van geweld tegen vrouwen en van huiselijk geweld.

- Beslissing in de zaak-**KAYA**⁷⁰ van 12 september 2019, eindbeslissing op dezelfde dag

Recht op leven – positieve verplichting om het leven te beschermen – onevenredig gebruik van geweld zelfmoordpoging – minnelijke schikking – standaardprocedure

In deze zaak heeft de regering een minnelijke schikking getroffen met de verzoekster. Deze was bijzonder omdat zij het gewone kader van de individuele maatregelen overschreed. Naast de betaling van de som van 47 252 euro had de Staat zich immers verbonden tot het opstarten van een denkoefening om een passende structurele respons te bieden op vragen die gerezen zijn op het terrein bij een politioptreden ten aanzien van personen die een crisis doormaken.

Middels actieplan van 16 maart 2020 heeft de Belgische Staat het Comité van Ministers meegedeeld dat de storting was verricht en dat een interne werkgroep van de geïntegreerde politie was opgericht om na te denken over de maatregelen die moeten worden aangenomen om toe te zien op aangepast politioptreden op het terrein ten aanzien van personen die een crisis doormaken. Sommige zullen intern bij de politie kunnen worden verwezenlijkt om die groep vervolgens uit te breiden tot de eventuele partners met wie moet worden samengewerkt. De werkgroep is een eerste keer samengekomen op 3 maart 2020, heeft een omschrijving voorgesteld van ‘persoon die een crisis doormaakt’ en heeft een eerste lijst met geïdentificeerde problemen en voor te stellen acties opgesteld. Die acties zullen betrekking hebben op diverse problematieken: de identificatie van de personen die een crisis doormaken (de oproepen aan de bevoegde diensten doorgeven en het optreden aanpassen), de invoering van een gestandaardiseerd schema om op te treden of nog de aanpassing van de uitrusting, en het wettelijke kader om de rechtszekerheid van het politiepersoneel dat moet optreden te waarborgen.

7. Gevangenis

● **Groep van zaken VASILESCU**

- Uitspraak in de zaak **VASILESCU**⁷¹ van 25 februari 2014, einduitspraak op 20 april 2015
- Uitspraak in de zaak **SYLLA EN NOLLOMONT**⁷² van 16 mei 2017, einduitspraak op 16 augustus 2017

Onmenselijke of onterende behandeling – overbevolking in de gevangenis en detentieomstandigheden – consequent toezicht vanwege de structurele en/of complexe aard van het probleem

In deze zaken heeft het Hof opgemerkt dat de detentieomstandigheden in de betrokken penitentiaire inrichtingen⁷³ niet beantwoordden aan de vereisten van artikel 3.

Het Hof heeft in het bijzonder de volgende elementen onderstreept:

- Het gebrek aan individuele ruimte in collectieve cellen. In cellen die op twee gedetineerden berekend zijn, verblijven soms drie gedetineerden, waarbij dan één gedetineerde op een matras op de grond slaapt, als oplossing voor de overbevolking. De individuele ruimte bedraagt dan tussen 3 en 4 m², of minder dan 3 m².
- Collectieve cellen berekend op twee gedetineerden zijn voorzien van een sanitaire ruimte op cel (wastafel en wc), die enkel afgescheiden is door een kamerscherm en niet door een wand.
- Gedetineerde niet-rokers op cel in gezelschap van gedetineerde rokers kunnen blootgesteld worden aan passief roken.
- De lastige detentieomstandigheden op cel vallen samen met een gebrek aan activiteiten buiten de cel.
- Cellen beschikten niet over een toilet of toegang tot stromend water.

68 Voorziet in optimalisering van de opleiding en bewustmaking van politie en magistratuur; verbetering van het verloop van het audiovisueel verhoor van slachtoffers; continuïteit van de functionaliteiten van het ViCLAS-systeem; invoering van een gegevensbank van feiten inzake seksueel geweld.

69 Voorziet meer bepaald in een opleidingsmodule voor de politie met betrekking tot de functionaliteit ViCLAS en het verloop van verhoren van slachtoffers, getuigen en verdachten en een digitale verspreiding van de handleiding “zedendelicten” teneinde de toepassing ervan te bevorderen.

70 Verzoekschrift nr. 59856/18.

71 Verzoekschrift nr. 64682/12.

72 Verzoekschriften nrs. 37768/13 en 36467/14.

73 De zaak-Vasilescu betreft de detentieomstandigheden van de verzoeker in het arresthuis te Antwerpen en de gevangenis te Merksplas; de zaak-Syllade detentieomstandigheden van de verzoeker in de gevangenis te Vorst; de zaak-Nollomont de detentieomstandigheden van de verzoeker in het arresthuis te Lantin.

Met uitzonderlijke toepassing van artikel 46 van het Verdrag in de uitspraak in de zaak-*Vasilescu* heeft het Hof de Belgische Staat aanbevolen om de aanneming van algemene maatregelen te overwegen, zodat de gedetineerden zich verzekerd weten van detentieomstandigheden conform artikel 3, alsook om een rechtsmiddel open te stellen voor de gedetineerden om te beletten dat een aangevoerde schending zou aanhouden of om een verbetering in hun detentieomstandigheden te kunnen bewerkstelligen⁷⁴.

De Belgische autoriteiten hebben al verschillende actieplannen ter hand gesteld. Bij beslissing van september 2019 had het Comité van Ministers al opgemerkt dat er geen enkele andere **individuele maatregel** nodig was, maar had het verschillende verbeterpunten aangehaald met betrekking tot de **algemene maatregelen**. Wat de overbevolking betreft, had het Comité de autoriteiten aangemoedigd om snel werk te maken van hun doelstelling om de gevangenisbevolking te reduceren tot minder dan 10 000 gedetineerden, door hun denkoefeningen nog te intensiveren en aldus de alternatieve maatregelen voor detentie nog meer ingang te doen vinden, en door soortgelijke denkoefeningen te houden over de strafaanpassingen. Het had de autoriteiten dus ook verzocht om denkoefeningen op te starten met het oog op een betere spreiding van de gedetineerden. Met betrekking tot de detentieomstandigheden had het Comité de autoriteiten gewezen op hun verplichting om de gevangenis onverwijld in overeenstemming te brengen met de standaarden van het Verdrag. Het had ze verzocht om met bekwame spoed activiteiten buiten cel te voorzien voor alle gedetineerden, in het bijzonder voor degenen die opgesloten zijn in arresthuizen waar de overbevolking het nijpendst is. Wat het daadwerkelijk rechtsmiddel betreft, had het Comité de autoriteiten ten slotte verzocht om op de hoogte te worden gehouden van elke betekenisvolle evolutie van de rechtspraak en van de werking in de praktijk van het klachtenrecht van de gedetineerden, met geplande inwerkingtreding op 1 april 2020. Het Comité had de autoriteiten verzocht om maatregelen te treffen voor het verstrekken van informatie over dat specifieke recht alsook over de gewone rechtsmiddelen die gedetineerden in staat zouden kunnen stellen om te klagen over – huidige of vroegere – detentieomstandigheden.

Op 4 januari 2021 heeft de Staat een vijfde actieplan betreffende de drie zaken afgeleverd. Wat de **algemene maatregelen** betreft, worden er nog steeds maatregelen genomen en denkoefeningen verricht om de overbevolking in de gevangenis tegen te gaan en een verbetering in de detentieomstandigheden te bewerkstelligen.

Vooreerst zal de implementering van de verschillende maatregelen uit de masterplannen niet alleen uitzicht bieden op een verhoging van gevangenis capaciteit met 1477 plaatsen door de bouw van nieuwe inrichtingen, de uitbreiding van bestaande inrichtingen en de opening van transitiehuizen, maar ook door de integrale vervanging van zeven verouderde inrichtingen en de renovatie van vier bestaande gevangenis opdat ze zouden voldoen aan de door het Europees Comité ter voorkoming van foltering bepaalde standaarden.

Bovendien blijven de autoriteiten investeren in alternatieve maatregelen voor de detentie. Daaraan wordt trouwens veel aandacht besteed in het nieuwe ontwerp van Strafwetboek, waarin daaraan de voorafgaande schuldverklaring wordt toegevoegd. De magistraten zijn overigens bewust gemaakt van de mogelijkheid om gebruik te maken van de alternatieve maatregelen voor de detentie. Door gebruik te maken van de alternatieve maatregelen voor de detentie en de strafaanpassingen kan de overbevolking van de gevangenis worden verminderd. Die is overigens met 4 % afgenomen, gaande van 19 % in oktober 2011 naar 15 % in mei 2019, ondanks de sluiting van verouderde gevangenis en de beëindiging van de opsluitingen van Belgen in het Nederlandse Tilburg. De overbevolking in de gevangenis blijft evenwel ongelijk verdeeld tussen de penitentiaire inrichtingen, er is dan ook een denkoefening aan de gang die moet leiden tot een betere spreiding.

Wat de detentieregimes betreft, zijn er bepaalde initiatieven ontplooid, zoals de zogeheten 'drugvrije' afdelingen, voor personen die niet (langer) geconfronteerd willen worden met drugs tijdens hun opsluiting, en ook het 'open-deurregime', waar gedetineerden zich vrij kunnen verplaatsen binnen de gevangenis of de afdeling gedurende (in essentie) een deel van de dag, met inbegrip van de wandeling. Het gemeenschappelijk nuttigen van de maaltijden of groepsactiviteiten zijn eveneens mogelijk in het kader van bepaalde regimes. Tot slot trachten de meeste gevangenis een gedifferentieerd regime in te stellen naargelang van de gedetineerde en zijn traject.

Wat de beroepsmogelijkheden betreft, bestaan er twee niet-specifieke: een beroep in kort geding en een beroep tot schadevergoeding op grond van artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek. Zij kunnen doelmatig zijn op het stuk van de materiële detentieomstandigheden. Anderzijds is het klachtenrecht op 1 oktober 2020 in werking getreden, waardoor elke gedetineerde de mogelijkheid heeft om in voorkomend geval een formele klacht in te dienen bij de commissies van toezicht en de Centrale toezichtsraad voor het gevangeniswezen tegen de beslissingen die de gevangenisdirecteur ten aanzien van hem heeft genomen. Tot slot kan de federale ombudsman eveneens klachten van gedetineerden over hun detentieomstandigheden ontvangen.

Er zijn aldus vele stappen vooruit gezet. Die moeten evenwel een vervolg krijgen, zodat er op termijn een einde komt aan de overbevolking en ervoor gezorgd wordt dat de gedetineerden opgesloten zijn in omstandigheden conform de internationale standaarden.

⁷⁴ Zie <http://www.coe.int/fr/web/execution/annualreports>, bladzijde 117.

- Uitspraak in de zaak **BAMOUHAMMAD**⁷⁵ van 17 november 2015, einduitspraak op 17 februari 2016

Onmenselijke en vernederende behandeling – herhaalde overbrengingen van en naar gevangenissen – verslechtering van geestelijke gezondheid – standaardtoezicht

In deze zaak heeft het Hof besloten dat er sprake is van een schending van artikel 3 en van artikel 13 juncto artikel 3 wegens de strafuitvoeringsmodaliteiten betreffende de verzoeker (herhaalde overbrengingen), de kwaliteit van de follow-up en van de zorgverlening, de handhaving van zijn detentie alsook vanwege de ontstentenis van een daadwerkelijk rechtsmiddel om te klagen over de overbrengingen.

Met uitzonderlijke toepassing van artikel 46 van het Verdrag heeft het Hof de Belgische Staat aanbevolen om een algemeen rechtsmiddel in te stellen dat is afgestemd op de toestand van de gedetineerden die te maken krijgen met overbrengingen.

België heeft op 23 november 2018 een actiebalans voorgelegd, met nadere uitleg over de maatregelen die zijn genomen voor de tenuitvoerlegging van de uitspraak. Naast de betaling van 12 000 euro wegens morele schade en van 30 000 euro voor kosten en uitgaven, had de verzoeker op 10 april 2015 een voorlopige invrijheidstelling om medische redenen genoten (**individuele maatregelen**). Sinds 31 maart 2016 was hij evenwel opnieuw opgesloten, aangezien zijn invrijheidstelling werd herroepen ingevolge nieuwe ernstige feiten⁷⁶. Zijn laatste overbrenging dateerde echter van 2016 en zijn detentieregime was sindsdien aangepast aan zijn gezondheidsproblemen.

Wat de algemene maatregelen betreft, is de vereiste bekendmaking van de uitspraak binnen de gevangenisadministratie gebeurd. Nota nemend van de opmerking waarin het Hof stelt dat het beroep in kort geding op zichzelf niet als daadwerkelijk kan worden beschouwd, wordt ervan uitgegaan dat het beroep tot schadevergoeding waarin voorzien is in het Belgisch recht in geval van aansprakelijkheid van de Staat, in combinatie met het beroep in kort geding adequaat lijkt. Tot slot voorziet de Wet tot wijziging van de rechtspositie van de gedetineerden en van het toezicht op de gevangenissen en houdende diverse bepalingen inzake justitie (Wet Potpourri-wet IV) in een nieuw mechanisme dat meer onafhankelijkheid verschaft aan de organen voor toezicht en klachten in het penitentiaire domein.

● **Groep van zaken CLASENS**

- Uitspraak in de zaak **CLASENS**⁷⁷ van 28 mei 2019, einduitspraak op 28 augustus 2019
- Uitspraak in de zaak **DETRY EN ANDEREN**⁷⁸ van 4 juni 2020, einduitspraak op dezelfde dag

Onmenselijke of onterende behandeling – detentieomstandigheden – staking van de penitentiaire beambten – afwezigheid van daadwerkelijk rechtsmiddel – standaardprocedure

In de zaak-Clasens heeft het Hof besloten dat artikel 3, wat het materiële aspect betreft, is geschonden wegens de verslechtering van de detentieomstandigheden van de verzoeker in de gevangenis te lttar tijdens een staking van de penitentiaire beambten tussen april en juni 2016. Het Hof heeft ook besloten dat er sprake was van de schending van artikel 3 juncto artikel 13, te weten de afwezigheid van een daadwerkelijk rechtsmiddel, omdat er geen minimale dienstverlening was tijdens de stakingsperiode om te voorzien in de basisbehoeften van de gedetineerden. Het is tot eenzelfde conclusie gekomen in de 53 zaken van de groep Detry en anderen, zoals in deel II van dit verslag uiteengezet is. In deze zaken heeft het ook besloten dat artikel 13 is geschonden wegens de afwezigheid van een daadwerkelijk rechtsmiddel waarmee de gedetineerden hun grieven kunnen doen gelden.

België heeft op 3 juni 2020 een actiebalans ingediend met een gedetailleerde beschrijving van de maatregelen die werden genomen om de uitspraak in de zaak-Clasens ten uitvoer te leggen⁷⁹. Behalve de betaling van 3480 euro wegens morele schade en 2300 euro voor kosten en uitgaven, was er geen **individuele maatregel** vereist aangezien de staking van de penitentiaire beambten op 22 juni 2016 was beëindigd.

Wat de **algemene maatregelen** betreft, werd de uitspraak gepubliceerd op de website van het Hof van Cassatie en verspreid onder de penitentiaire inrichtingen. Bovendien werd bij de op 1 juli 2019 in werking getreden artikelen 15 tot 20 van de wet van 23 maart 2019 betreffende de organisatie van de penitentiaire diensten en van het statuut van het penitentiair personeel de minimale dienstverlening in geval van staking ingevoerd. Meer preventief beoogt het koninklijk besluit van 19 november 2019 sociale conflicten zoveel mogelijk te voorkomen door te voorzien in een sociaal overleg van dertig dagen voor er een stakingsaanzegging kan worden ingediend.

⁷⁵ Verzoekschrift nr. 47687/13.

⁷⁶ De verzoeker is in het ziekenhuis overleden in de nacht van 9 op 10 maart 2019.

⁷⁷ Verzoekschrift nr. 26564/16.

⁷⁸ Verzoekschriften nrs. 26565/16, 27068/16, 27071/16, 27074/16, 29146/16, 31434/16 en 35842/17.

⁷⁹ In het volgende actieplan zullen de maatregelen worden opgenomen voor de tenuitvoerlegging van de uitspraken in de zaken *Clasens en Detry en anderen*.

8. Godsdienst

- Uitspraak in de zaak **LACHIRI**⁸⁰ van 18 september 2018, einduitspraak op 18 december 2018

Vrijheid van godsdienst – vrijheid zijn godsdienst of overtuiging te belijden – uitsluiting van een vrouw met islamitische hoofddoek (*hijab*) uit een zittingszaal

In deze zaak heeft het Hof besloten dat artikel 9 werd geschonden wegens schending van het recht van de verzoekster om haar godsdienst te belijden, aangezien zij werd uitgesloten uit de zittingszaal in een zaak met betrekking tot de doodslag op haar broer, omdat zij weigerde een hijab van haar hoofd te verwijderen.

Een actiebalans werd voorgelegd op 26 september 2019. Een bedrag van 1000 euro werd betaald wegens morele schade (individuele maatregel). Wat de algemene maatregelen betreft, werd de uitspraak met name verspreid onder het Hof van Cassatie (en op zijn website); de colleges van procureurs-generaal en van de hoven en rechtbanken en de Hoge Raad voor de Justitie; via een nieuwsbrief van april 2019 van het Instituut voor gerechtelijke opleiding; artikelen in de Belgische pers en een gedetailleerd artikel inzake rechtsleer. Voorts werd op 14 maart 2019 een verzoek gericht aan de directiecomités van het College van de hoven en rechtbanken om de uitspraak ter lering te verspreiden onder de magistraten van de zetel. Het College van de hoven en rechtbanken zette daarin zijn standpunt uiteen over het feit dat, op termijn, een wijziging van artikel 759 van het Gerechtelijk Wetboek op passende wijze zou tegemoetkomen aan de uitspraak. In dat opzicht heeft de Belgische Staat op 28 januari 2021 een herzien actieplan overgezonden waarin werd aangekondigd dat er spoedig een ontwerp van wet zou worden voorgelegd aan het Parlement waarin dat artikel zou worden gewijzigd.

2. Zaken afgesloten tijdens de referentieperiode

Tussen 1 januari en 31 december 2020 heeft het Comité van Ministers **11 eindresoluties ten aanzien van België aangenomen, waarmee het toezicht op de uitvoering van 13 uitspraken of beslissingen werd afgesloten.**

Die eindresoluties worden hierna weergegeven volgens de specifieke aangelegenheden die zijn behandeld.

1. Vreemdelingen

- Beslissing in de zaak **H.G.S.**⁸¹ van 7 maart 2019, eindbeslissing op dezelfde dag

Asielaanvraag – psychische problemen – nieuw onderzoek

In deze zaak waren de regering en de verzoeker overeengekomen om de zaak op te lossen middels een minnelijke schikking. De zaak betrof de beslissing tot weigering van de hoedanigheid van vluchteling wegens gebrek aan geloofwaardigheid van het relaas van de verzoeker, die aan een geestelijke handicap leed.

Middels het actieplan van 6 februari 2020 hebben de autoriteiten het Comité van Ministers ervan in kennis gesteld dat, overeenkomstig het engagement van de regering, het verzoek om internationale bescherming van de verzoeker aan de CGVS was overgezonden voor een heronderzoek zonder verhoor en dat dat ontvankelijk was verklaard. Naar aanleiding daarvan werden er instructies overgezonden opdat de verzoeker een verblijfsdocument zou krijgen. Uiteindelijk werd zijn asielaanvraag gegrond verklaard en werd hem op 31 januari 2020 de vluchtelingenstatus verleend in België.

Na zich te hebben vergewist van de tenuitvoerlegging van de minnelijke schikking door de regering, heeft het Comité van Ministers beslist om het onderzoek af te sluiten middels goedkeuring van [Resolutie CM/ResDH\(2020\)32](#) van 5 maart 2020.

⁸⁰ Verzoekschrift nr. 3413/09.

⁸¹ Verzoekschrift nr. 26763/18.

- Beslissing in de zaak **MATONDO**⁸² van 20 juni 2019, eindbeslissing op dezelfde dag

Rechtmatigheid van de detentie – uitvoering van rechterlijke beslissingen

In deze zaak waren de regering en de verzoeker overeengekomen om de zaak op te lossen middels een minnelijke schikking door de betaling van 20 000 euro aan de verzoeker. De zaak betrof de aanhouding en de vasthouding in een gesloten centrum – ondanks de beslissing tot onmiddellijke vrijlating van de rechtbank van eerste aanleg te Brussel – van een Angolese onderdaan bij haar terugkeer uit Kinshasa (Congo) aan de Belgische grens toen zij in België op doorreis was naar Zwitserland, waar zij legaal verblijft met haar minderjarige dochter.

Na zich te hebben vergewist van de tenuitvoerlegging van de minnelijke schikking door de regering, heeft het Comité van Ministers beslist om het onderzoek af te sluiten middels goedkeuring van Resolutie [CM/ResDH\(2020\)103](#) van 17 juni 2020⁸³.

- Beslissing in de zaak **MIMBENGA**⁸⁴ van 31 januari 2020, eindbeslissing op dezelfde dag
- Beslissing in de zaak **NPONE**⁸⁵ van 30 april 2020, eindbeslissing op dezelfde dag

Buitensporige termijn om gevolg te geven aan een aanvraag van een visum met het oog op een gezinshereniging

In deze zaken waren de regering en de verzoekers overeengekomen om de zaak op te lossen middels een minnelijke schikking door de betaling van 5 000 euro aan elke verzoeker. De twee zaken betroffen de buitensporige termijn om gevolg te geven aan hun aanvraag van een visum voor gezinshereniging.

Het Comité van Ministers heeft, na zich te hebben vergewist van de tenuitvoerlegging van de minnelijke schikkingen door de regering, beslist het onderzoek te sluiten door goedkeuring van de [Resolutie CM/ResDH\(2020\)238](#) van 3 december 2020.

- Uitspraak in de zaak **M.D. en M.A.**⁸⁶ van 19 januari 2016, einduitspraak op 19 april 2016

Onmenselijke en vernederende behandeling – verwijdering van asielzoekers naar Rusland

In deze zaak had het Hof besloten dat er sprake was van een schending van artikel 3 wegens het risico op slechte behandeling in geval van verwijdering van de verzoekers naar Rusland zonder voorafgaand onderzoek van hun vierde asielaanvraag.

[Resolutie CM/ResDH\(2020\)302](#) van 8 december 2020 werd aangenomen op grond van de actiebalans van 18 november 2020.

Wat de **individuele maatregelen** betreft, werd er geen bedrag overgemaakt, aangezien de vaststelling van schending door het Hof als afdoende werd beoordeeld voor de morele schade die is geleden door de verzoekers. Bovendien heeft de Dienst Vreemdelingenzaken de asielaanvraag van de verzoekers overgezonden aan het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen (CGVS) voor een heronderzoek ten gronde van het risico voor de verzoekers, in het licht van de documenten die zijn verstrekt ter ondersteuning van hun vierde asielaanvraag. Bij beslissingen van 30 september 2016 werd hun de vluchtelingenstatus en de subsidiaire beschermingsstatus door die instantie geweigerd op grond van een motivering die ingaat op alle argumenten en stukken die door de betrokkenen naar voren zijn gebracht. Die beslissingen werden in hoger beroep bevestigd door de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen bij een arrest van 27 februari 2017, en de hogere beroepen bij de Raad van State tegen die arresten hebben in mei 2017 geleid tot een arrest van onontvankelijkheid.

Wat de **algemene maatregelen** betreft, werd de uitspraak verspreid bij de betrokken actoren. Daarnaast heeft het CGVS zich ertoe verbonden om erop toe te zien dat de hoorzittingen en de motivering van de asielbeslissingen conform de lering van het Hof zouden zijn. Tot slot menen de autoriteiten bij voorbaat te hebben voldaan aan de vereisten van de uitspraak. Bij de wetten van 8 mei 2013 en 10 april 2014 werd immers voorzien in de nodige beschikkingen ter voorkoming van de uitwijzing naar het land van herkomst van een asielzoeker die een nieuwe aanvraag indient, waarbij hij zich beroept op nieuwe elementen die de kans op internationale bescherming aanzienlijk groter maken, maar ook van een asielzoeker in wiens geval er reden is om aan te nemen dat hij rechtstreeks of onrechtstreeks een risico op teruggrijving loopt.

82 Verzoekschrift nr. 44759/14.

83 Door die resolutie heeft het Comité van Ministers ook het onderzoek van de zaak-*Becker en Zweiphenning gesloten (cf. infra)*.

84 Verzoekschrift nr. 54634/18.

85 Verzoekschrift nr. 12504/19.

86 Verzoekschrift nr. 58689/12.

2. Internering

● **Groep van zaken L.B.**

- Uitspraak in de zaak **CLAES**⁸⁷ van 10 januari 2013, einduitspraak op 10 april 2013

Detentie van geïnterneerde personen in penitentiaire inrichtingen met een onaangepaste begeleiding – afwezigheid van daadwerkelijk rechtsmiddel

Zoals hierboven uiteengezet is, heeft het Hof, tussen oktober 2012 en februari 2015, 14 veroordelingsuitspraken gewezen met betrekking tot de detentie van geïnterneerde personen. In alle zaken heeft het Hof besloten tot schending van artikel 5, eerste lid, wegens een detentieregime dat niet aangepast is aan de pathologie en de reclassering van de verzoekers, met als gevolg dat de band is verbroken tussen het doel van de detentie en de omstandigheden waarin ze heeft plaatsgevonden. In vier zaken⁸⁸ werd bovendien besloten tot schending van artikel 5, vierde lid, wegens het gebrek aan een bevredigend antwoord van de rechtscollèges op de vraag van de verzoekers om voor hen een plaats te vinden in een aangepaste instelling of om in vrijheid te worden gesteld.

De [Resolutie CM/ResDH\(2020\)51](#) van 4 juni 2020 werd aangenomen op grond van de mededeling van de regering van 19 maart 2020 en de actiebalans van 21 juni 2018, zoals hierboven uiteengezet is (groep van zaken L.B.). Het Comité van Ministers was van oordeel dat de kwestie van de **individuele maatregelen** geregeld was in die zaak, in het kader waarvan het onderzoek bijgevolg kon worden gesloten. Het onderzoek van de **algemene maatregelen** die zijn vereist in antwoord op de tekortkomingen die het Hof in die zaken heeft vastgesteld, wordt evenwel voortgezet in het kader van de modeluitspraak *W.D.* en de vier resterende zaken van de groep L.B.

- Uitspraak van de Grote Kamer in de zaak **ROOMAN**⁸⁹ van 31 januari 2019, einduitspraak op dezelfde dag

Onmenselijke en vernederende behandeling – taalbarrière bij behandeling van psychische problemen – afwezigheid van passende zorgverlening

In deze zaak had het Hof besloten dat er sprake was van een schending van de artikelen 3 en 5, wegens afwezigheid van medische tenlasteneming van de – geïnterneerde – verzoeker in een taal die hij begrijpt (Duits, landstaal).

[Resolutie CM/ResDH\(2020\)141](#) van 8 juli 2020 werd aangenomen op grond van de actiebalans van 14 april 2020.

Wat de **individuele maatregelen** betreft, werd de billijke genoegdoening van 32 500 euro wegens morele schade betaald. Voorts werd het plan van geïndividualiseerde behandeling van de verzoeker geactualiseerd op 21 mei 2019 tijdens een multidisciplinaire vergadering (bevestiging van de reeds voorgestelde zorgverlening en activiteiten, en nieuw voorstelde therapeutische activiteiten). In het bijzonder krijgt hij verdere geregelde psychologische, psychiatrische en sociale hulp van Duitstalige interveniënten en een keer per maand krijgt hij bijstand van een tolk en mag hij onder begeleiding van een Duitstalige verpleger de inrichting verlaten.

Wat de **algemene maatregelen** betreft, werd de uitspraak gepubliceerd op de website van het Hof van Cassatie, kende ze een ruime verspreiding en werd ze breed becommentarieerd, meer bepaald bij de minister van Justitie, de inrichting tot bescherming van de maatschappij te Paifve, het directoraat-generaal Penitentiaire inrichtingen, de coördinator Zorgtraject Geïnterneerden en het Netwerkc comité Geestelijke gezondheidsdienst Oost. Voorts werd op de vergadering van 21 mei 2019 beslist dat er passende maatregelen zouden worden voorzien voor elke geïnterneerde persoon die geen voldoende kennis heeft van de landstaal die gevoerd wordt in de interneringsinstelling waar hij geplaatst is.

Bovendien zou er een beroep worden gedaan op tolken en andere mensen die zouden kunnen helpen om in contact te treden met geïnterneerden die in de interneringsinstellingen zouden verblijven en geen enkele landstaal zouden spreken of begrijpen – zonder de garantie dat er zorg wordt aangeboden in een taal die geen landstaal is.

87 Verzoekschrift nr. 43418/09.

88 *Oukili, Van Meroye, Gelaude en Saadouni.*

89 Verzoekschrift nr. 18052/11.

3. Justitie

a. Geen bijstand van advocaat

- Uitspraak van de Grote Kamer in de zaak **BEUZE**⁹⁰ van 9 november 2018, einduitspraak op dezelfde dag

Eerlijk proces – geen bijstand van advocaat – voorafgaande fase van de strafprocedure

In deze zaak had het Hof besloten dat er sprake was van schending van artikel 6 wegens de procedurele hiaten die zich voorgedaan hadden in de fase voorafgaand aan het proces. Het Hof was van oordeel dat de strafprocedure in haar geheel zoals gevoerd ten aanzien van de verzoeker het niet mogelijk heeft gemaakt om die hiaten te ondervangen.

[Resolutie CM/ResDH\(2020\)17](#) van 5 februari 2020 werd aangenomen op grond van de actiebalans van 17 december 2019.

Wat de **individuele maatregelen** betreft, was het Hof van oordeel dat de vaststelling van schending van een recht toereikend was als billijke genoegdoening, nota nemend van de mogelijkheid die in het Belgisch recht bestaat om de procedure tegen een veroordeelde te heropenen. De verzoeker heeft evenwel geen gebruik gemaakt van die mogelijkheid binnen de gestelde wettelijke termijn. Derhalve was geen enkele individuele maatregel vereist.

Wat de **algemene maatregelen** betreft, heeft de uitspraak aanleiding gegeven tot tal van commentaren en publicaties, waaronder de bemerkingen van Marie-Aude Beernaert, gewoon hoogleraar aan de UCL, « Droit d'accès à un avocat et relativité toujours plus grande des garanties du droit à un procès équitable », gepubliceerd in de Revue trimestrielle des Droits de l'Homme (118/2019), en de bemerkingen van de Olivier Michiels, kamervoorzitter van het hof van beroep te Luik en tevens docent, gepubliceerd in het Journal des Tribunaux van 2019. De uitspraak werd ook gepubliceerd op de Juridat-website van het Hof van Cassatie en overgezonden naar de bevoegde autoriteiten waaronder het federaal parket, het parket bij het Hof van Cassatie alsook de juridische en operationele diensten van de FOD Justitie die belast waren met de "Salduz-hervorming" om de Belgische strafprocedure in overeenstemming met de rechtspraak van het Hof te brengen.

Er was geen enkele andere algemene maatregel vereist, aangezien de feiten in casu zich hebben afgespeeld in een periode voorafgaand aan de zogeheten Salduz-wetten van 2011 en van 2016, die voorzien in de regeling van de bijstand van een advocaat tijdens de fase voorafgaand aan het strafproces op een wijze die de eisen uit de uitspraak in de zaak-*BEUZE* overstijgt. Sinds de feiten is er immers een grootschalige hervorming van de bijstand van een advocaat doorgevoerd, die gepaard ging met tal van maatregelen teneinde de goede werking ervan in de praktijk te verzekeren. Er kwam ook een kwantitatieve en kwalitatieve wetenschappelijke follow-up van de toepassing van de hervorming.

- Beslissing in de zaak **BECKER en ZWEIPHENNING**⁹¹ van 26 september 2019, eindbeslissing op dezelfde dag

Eerlijk proces – geen bijstand van advocaat – voorafgaande fase van de strafprocedure

In deze zaken waren de regering en de verzoekers overeengekomen om de zaak op te lossen middels een minnelijke schikking door de betaling van 3 000 euro aan elke verzoeker. De twee zaken betroffen de afwezigheid van bijstand van een advocaat aan de verzoekers tijdens de fase voorafgaand aan de strafprocedure.

Na zich te hebben vergewist van de tenuitvoerlegging van de minnelijke schikkingen door de regering, heeft het Comité van Ministers beslist om het onderzoek van de zaak af te sluiten middels goedkeuring van [Resolutie CM/ResDH\(2020\)103](#) van 17 juni 2020⁹².

- Beslissing in de zaak **SOM EN 7 ANDEREN**⁹³ van 20 juni 2019, eindbeslissing op dezelfde dag

Eerlijk proces – geen bijstand van advocaat – voorafgaande fase van de strafprocedure

90 Verzoekschrift nr. 71409/10.

91 Verzoekschriften nrs 12079/12 en 55614/15.

92 Door die resolutie heeft het Comité van Ministers ook het onderzoek van de zaak-*Matondo gesloten* (cf. *supra*).

93 Verzoekschriften nrs 49358/11, 65462/11, 76126/11, 39783/12, 52963/12, 30359/13, 78404/13 en 22298/18.

In deze zaken waren de regering en de verzoekers overeengekomen om de zaak op te lossen middels een minnelijke schikking door de betaling van 3 000 euro aan elke verzoeker. De acht zaken betroffen de afwezigheid van bijstand van een advocaat aan de verzoekers tijdens de fase voorafgaand aan de strafprocedure.

Na zich te hebben vergewist van de tenuitvoerlegging van de minnelijke schikkingen door de regering, heeft het Comité van Ministers beslist om het onderzoek van de zaak af te sluiten middels goedkeuring van [Resolutie CM/ResDH\(2020\)156](#) van 9 september 2020.

- Beslissing in de zaak **JOHNEN**⁹⁴ van 12 december 2019, eindbeslissing op dezelfde dag

Eerlijk proces – geen bijstand van advocaat – voorafgaande fase van de strafprocedure

In deze zaak waren de regering en de verzoekster overeengekomen om de zaak op te lossen middels een minnelijke schikking door de betaling van 3 000 euro. De zaak betrof de afwezigheid van bijstand van een advocaat tijdens de fase voorafgaand aan de strafprocedure.

Na zich te hebben vergewist van de tenuitvoerlegging van de minnelijke schikking door de regering, heeft het Comité van Ministers beslist om het onderzoek af te sluiten middels goedkeuring van [Resolutie CM/ResDH\(2020\)186](#) van 1 oktober 2020.

4. Gevangenenissen

- Uitspraak in de zaak **TEKIN EN ARSLAN**⁹⁵ van 5 september 2017, einduitspraak op 5 december 2017

Recht op leven – overlijden van een gedetineerde met psychische problemen ingevolge het gebruik van een nekklem

In deze zaak had het Hof besloten dat er sprake is van schending van artikel 2, aangezien het gebruik van het geweld dat geleid heeft tot het overlijden van de zoon van de verzoekers in detentie niet absoluut noodzakelijk was. Het Hof heeft eveneens gewezen op de ontoereikende opleiding van de beambten en op het gebrek aan duidelijke regels over het gebruik van geweld.

[Resolutie CM/ResDH\(2020\)31](#) van 5 maart 2020 werd aangenomen op grond van de herziene actiebalans van 15 januari 2020.

Wat de **individuele maatregelen** betreft, werd de som van 20 000 euro wegens morele schade en van 6 000 euro voor kosten en uitgaven overgemaakt aan de verzoekers. Er was geen enkele andere individuele maatregel vereist.

Wat de **algemene maatregelen** betreft, werd de uitspraak bekendgemaakt en verspreid, inzonderheid bij de centrale administratie van de penitentiaire inrichtingen. Aangezien het overlijden van de zoon van de verzoekers een grote schok betekende voor de autoriteiten, werden nog verschillende maatregelen ingevoerd vóór de uitspraak van het Hof: de nadruk werd, met succes, gelegd op de opleiding en de goede handelwijzen. In het bijzonder worden immobilisatietechnieken waardoor de ademhaling in het gedrang kan komen voortaan niet meer onderwezen, werd door middel van een omzendbrief een beleid inzake conflict- en agressiebeheersing ingevoerd en worden er twee opleidingen gegeven aan de penitentiaire beambten met betrekking tot gedetineerden met psychiatrische problemen. Voorts werd naar aanleiding van de feiten ook de ministeriële omzendbrief 1810 betreffende de dwangmiddelen en de interventie-uitrusting goedgekeurd. Die omzendbrief bepaalt onder andere welke middelen voor rechtstreekse dwang gebruikt kunnen worden, en onder welke voorwaarden.

Tot slot heeft de regering het Comité op de hoogte gebracht van de invoering van de nieuwe Centrale toezichtsraad voor het gevangeniswezen, die aan het parlement is toegevoegd, en de opdrachten ervan als onafhankelijk en onpartijdig toezichtsorgaan.

94 Verzoekschrift nr. 76146/11.

95 Verzoekschrift nr. 37795/13.

5. Varia

- Beslissing in de zaak **STANOJEVIC EN VANPAMEL**⁹⁶ van 19 november 2019, eindbeslissing op dezelfde dag

Niet-uitvoering van het vonnis – betaling van onderhoudsgeld – Verdrag van New York – financiële steun – levenskwaliteit

In deze zaak waren de regering en de verzoeksters overeengekomen om de zaak – voor zover ze België betrof – op te lossen middels een minnelijke schikking door de betaling van 5 000 euro (gezamenlijk). De zaak betrof de niet-uitvoering van het vonnis dat ten gunste van hen was geweest door de rechtbank van Belgrado (onderhoudsgeld), alsook de niet-naleving door België en Servië van hun verplichtingen voortvloeiend uit het Verdrag van New York.

Na zich te hebben vergewist van de tenuitvoerlegging van de minnelijke schikking door de regering, heeft het Comité van Ministers beslist om het onderzoek af te sluiten middels goedkeuring van [Resolutie CM/ResDH\(2020\)239](#) van 3 december 2020.

⁹⁶ Verzoekschrift nr. 3177/17.

IV. Conclusies

Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens verleent de Staten vaak een zekere manoeuvreerruimte, op grond van hun bevoorrechte positie doordat ze in contact staan met de concrete realiteit in het veld, om de evenredigheid van een maatregel te beoordelen. Dat leidt ertoe dat alle componenten van de Staat instaan voor de tenuitvoerlegging van het Verdrag op nationaal niveau en voor het waarborgen van de door het Verdrag beschermde rechten en vrijheden. Dit verslag heeft aldus betrekking op alle beleidsniveaus voor wat de bevoegdheden die hun toevallen betreft en draagt zo bij aan de democratische dialoog aan de hand waarvan iedereen de uitdagingen kan aanpakken die door het Hof zijn geïdentificeerd en waarmee België te maken krijgt.

Uit de informatie in dit verslag kunnen de volgende hoofdconclusies worden getrokken:

Toename van het contentieux voor de Grote Kamer

Aan het contentieux voor de Grote Kamer wordt voortaan een volledige afzonderlijke subtitel gewijd. De afgelopen jaren was er namelijk een toename van het aantal uitspraken en beslissingen geweest door de Grote Kamer, die zich – sinds 2015 – heeft uitgesproken in tien dossiers, terwijl er sinds 1996 slechts zeventien zaken bij die kamer aanhangig zijn gemaakt.

Eerst en vooral moet worden opgemerkt dat die instantie geen beroepsinstantie in de gebruikelijke zin van het woord is, namelijk een instantie die als taak zou hebben vermoedelijke feitelijke dwalingen of fouten inzake de beoordeling van de verschillende eigenschappen van elke individuele zaak recht te zetten. Ze treedt slechts in uitzonderlijke gevallen op en enkel in de zaken die, vanwege de aard en de juridische, sociale en politieke vertakkingen ervan een ernstige impact kunnen hebben op de reikwijdte en de omvang van de door het Verdrag geboden bescherming.

Er zijn velerlei oorzaken voor die stijgende evolutie en er kunnen verschillende redenen worden aangehaald. Ten eerste is de rol van 'hoeder' van de coherente rechtspraak die de Grote Kamer vervult steeds meer noodzakelijk, aangezien het Hof een groeiende populariteit kent en het contentieux over het algemeen toeneemt. Ten tweede zijn er de afgelopen jaren nieuwe vragen en uitdagingen ontstaan. Tot slot moet de Grote Kamer kennisnemen van meer Belgische zaken en mag men er redelijkerwijs van uitgaan dat dit in de toekomst nog verder zal toenemen, aangezien het aantal verzoekschriften elk jaar stijgt.

De twee Belgische zaken waarvan de Grote Kamer heeft kennisgenomen tijdens de referentieperiode zijn representatief voor het voorgaande.

De zaak *Mugemangango v. België* kan worden verklaard door de noodzaak voor de Grote Kamer om zijn rechtspraak *Grosaru v. Roemenië* te verduidelijken, wat sommigen reeds lang verwachtten. De rol van de Grote Kamer bestaat er namelijk inzonderheid in de uniforme ontwikkeling van de rechtspraak te waarborgen, ofwel door de coherentie in de tijd en tussen de verschillende kamers te garanderen, ofwel door bepaalde beginselen te verduidelijken of een substantiële evolutie in de rechtspraak aan te vatten of te valideren.

De zaak *M.N. v. België* had betrekking op het toepassingsgebied van het Verdrag en op de wijze waarop het begrip 'rechtsmacht' van de Staten die partij zijn bij het Verdrag moet worden geïnterpreteerd, aangezien daarin sprake was van de weigering vanwege de Belgische autoriteiten om 'humanitaire' visa uit te reiken aan de leden van een Syrisch gezin die van mening waren dat ze werden blootgesteld aan een situatie die strijdig is met artikel 3 van het Verdrag. Het optreden van de Grote Kamer valt hier te verklaren door het belang van de kwestie en het debat waartoe ze aanleiding geeft in de samenleving en de media, op Europees niveau en zelfs op een globaler niveau, over de gevolgen die een onbeperkte verplichting voor de Staten die partij zijn om toestemming te verlenen voor de toegang tot hun grondgebied aan iedereen die mogelijk is onderworpen aan behandelingen die in strijd zijn met het Verdrag buiten hun rechtsmacht zou hebben.

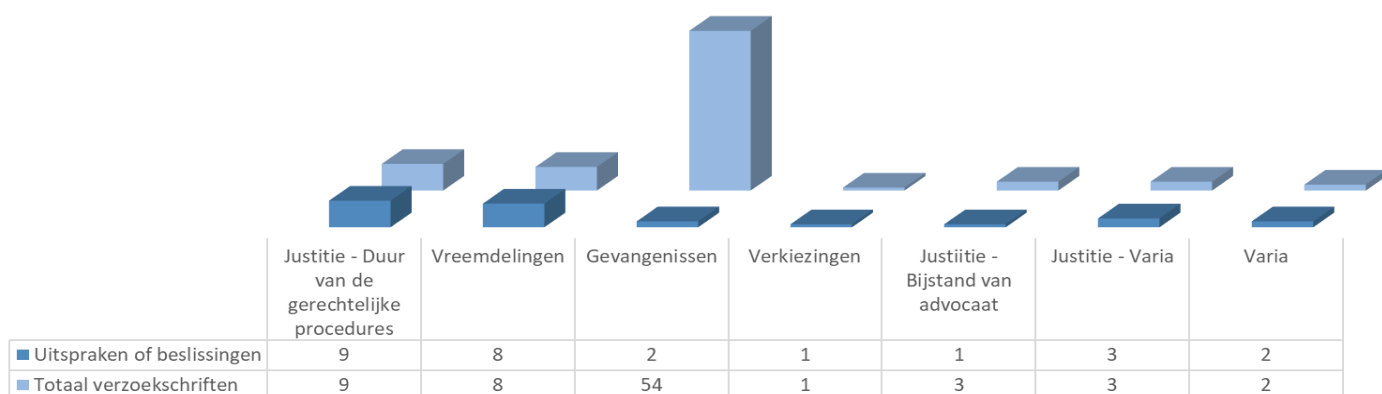
Uitspraken en beslissingen ten aanzien van België

Wat de grond betreft, waren er 26 uitspraken en beslissingen ten aanzien van België in de referentieperiode (deel II):

- 8 veroordelingsuitspraken;
- 1 uitspraak van niet-schending;
- 7 beslissingen tot onontvankelijkheid; en
- 10 beslissingen tot schrapping.

In weerwil van de zeer uitgebreide waaier aan aangelegenheden die bestreken worden door het Verdrag en de aanvullende Protocollen ervan, waarvan de tenuitvoerlegging de federale Staat en de gefedereerde entiteiten aanbelangt, kunnen we vaststellen dat in de

referentieperiode het merendeel van de 26 Belgische zaken betrekking hadden op de duur van de gerechtelijke procedures, het vreemdelingenrecht en de situatie van opgesloten personen. De onderstaande grafiek toont zowel het aantal door het Hof gewezen uitspraken en beslissingen in een bepaalde aangelegenheid als het aantal verzoekschriften per aangelegenheid. Dat maakt het mogelijk het aantal geschillen in bepaalde aangelegenheden zo goed mogelijk weer te geven, aangezien een uitspraak soms verschillende verzoekschriften bestrijkt (de uitspraak Detry en anderen v. België sloot bijvoorbeeld 53 verzoekschriften in het totaal af).

Wat de **duur van de gerechtelijke procedures** betreft, lagen de veroordelingsuitspraken-H.O. en -Vandroemme in het verlengde van de vaste rechtspraak J.R. v. België⁹⁷ en werden ze beslecht door een comité van drie rechters, dat wil zeggen zonder dat de Staat preliminaire excepties of rechtspunten waarover het Hof reeds uitspraak heeft gedaan in soortgelijke zaken tegen België kon voorleggen. De focus van het debat lag dan ook op het feitelijke aspect van de twee verzoekschriften, maar het kon het Hof er niet van overtuigen dat de duur van het onderzoek niet te wijten was aan een inactiviteit of een vertraging van de autoriteiten. Het Hof heeft derhalve besloten dat de duur van de betwiste procedure in deze twee gevallen buitensporig was en niet voldeed aan de vereiste van de 'redelijke termijn'. Tot slot werden vier zaken in verband met deze aangelegenheid geregeld via niet-betwisting: er werden twee minnelijke schikkingen getroffen en twee eenzijdige verklaringen, die een erkenning van schending inhouden, werden aanvaard door het Hof.

Inzake **vreemdelingenrecht** besloot de veroordelingsuitspraak-Makdoudi dat de verzoeker niet de mogelijkheid had om te bewerkstelligen dat een rechtbank binnen een redelijke termijn uitspraak deed over de rechtmatigheid van zijn detentie, alsook dat de motivering van de nationale autoriteiten om aan te tonen dat de inmenging die bestond in de verwijdering van de verzoeker, vader van een Belgisch kind, beantwoordde aan een dwingende sociale behoefte of dat ze evenredig was met het nagestreefde doel, ontoereikend was. De uitspraak-Muhammad Saqawat besloot dat de detentie van de verzoeker onrechtmatig was en dat de rechtspraak 'zonder voorwerp' van het Hof van Cassatie niet de waarborgen van effectiviteit en snelheid bood die vereist zijn voor een daadwerkelijk rechtsmiddel. De veroordelingsuitspraak-M.A. had betrekking op de verwijdering van de verzoeker naar Soedan, ondanks een rechterlijke beslissing in kort geding die de schorsing van de verwijdering beval. Tot slot werden er drie minnelijke schikkingen getroffen.

Wat de **situatie van opgesloten personen** betreft, besloot de uitspraak-Jeanty dat de behandeling die de verzoeker tijdens zijn voorlopige hechtenis heeft ondergaan in strijd is met het Verdrag en dat het onderzoek dat vervolgens werd gevoerd niet daadwerkelijk was. De veroordelingsuitspraak Detry en anderen, die 53 zaken omvat, had betrekking op de achteruitgang van de detentieomstandigheden van de verzoekers tijdens de staking van de penitentiaire beambten in 2016 en op de afwezigheid van een daadwerkelijk rechtsmiddel voor de betrokken gedetineerden. Gelet op de rechtspraak van het Hof in het principearrest Clasens v. België⁹⁸ die gelijkaardige vragen deed rijzen, werd het onderzoek van deze verzoekschriften toegekend aan een comité van drie rechters.

Inzake het **recht op vrije verkiezingen** ten slotte, had de uitspraak-Mugemangango van de Grote Kamer betrekking op een postelectoraal geschil inzake de verkiezingen van 25 mei 2014. De verzoeker had een klacht ingediend bij het Waals parlement ter betwisting van de resultaten van de verkiezingen en zijn grieven zijn niet het onderwerp geweest van een procedure die passende en toereikende waarborgen bood om willekeur uit te sluiten en een daadwerkelijk onderzoek ervan te waarborgen.

97 Uitspraak nr. 56367/09 van 24 januari 2017.

98 Uitspraak nr. 26564/16 van 28 mei 2019.

Zaken onder toezicht van het Comité van Ministers

In de loop van de referentieperiode werden 11 eindresoluties aangenomen, waarbij de tenuitvoerlegging van 13 uitspraken en beslissingen tot schrapping werd afgesloten: 5 inzake vreemdelingenrecht, 2 inzake de situatie van geïnterneerden, 4 betreffende de afwezigheid van bijstand van een advocaat tijdens de fases voorafgaand aan het strafproces, 1 in penitentiaire zaken en 1 inzake internationale tenuitvoerlegging van een verplichting tot betaling van onderhoudsgeld (ondergebracht onder 'varia').

Van de 26 zaken waarvan de tenuitvoerlegging nog steeds onder toezicht staat op 31 december 2020, staan 8 ervan – samengebracht in 3 groepen (Groep L.B/W.D. inzake internering, Groep Vasilescu inzake detentieomstandigheden in de gevangenis en Groep Bell inzake de buitensporig lange duur van procedures) – thans onder consequent toezicht van het Comité van Ministers, gelet op de structurele en/of complexe aard van de problematiek⁹⁹.

De gegevens uit dit verslag (delen II en III), waarin de door het Hof vastgestelde schendingen zijn opgenomen, geven een algemeen overzicht van problemen rond 'mensenrechten' in België.

Dit verslag laat ook zien dat er **nog aanzienlijke uitdagingen** zijn. Daarbij kan de nadruk worden gelegd op onder andere de tenuitvoerlegging van de masterplannen over de detentieomstandigheden in de inrichtingen die afhangen van het gevangeniswezen, met inbegrip van de psychiatrische afdelingen en de afdelingen tot bescherming van de maatschappij; de overheveling van de gezondheidszorg in de gevangnissen naar Volksgezondheid; de effectiviteit van de rechtsmiddelen die toegankelijk zijn voor de gedetineerden; de overbevolking in de gevangnissen en de verbetering van de detentieomstandigheden in de penitentiaire inrichtingen; de zorg voor gedetineerden in geval van staking; het nauwkeurige onderzoek naar de impact van de uitzettingen van vreemdelingen in het licht van het risico op onmenselijke en vernederende behandeling; het excessieve formalisme van de hoge rechtscolleges; de duur van de gerechtelijke procedures.

Ook moet worden benadrukt dat dit verslag geenszins een volledige kijk biedt op de mensenrechtensituatie in ons land. Er moet immers voor ogen worden gehouden, primo, dat het Hof enkel bevoegd is om de inachtneming van de rechten en vrijheden van het Verdrag en de aanvullende Protocollen ervan te controleren en, secundo, dat het Hof zich enkel mag uitspreken in het kader van zaken die het voorgelegd krijgt. Het Hof treedt daarnaast enkel in laatste instantie op, wanneer alle interne rechtsmiddelen zijn uitgeput. Aldus hangt de rechtspraak van het Hof vooral af van de houding van de rechtscolleges ten aanzien van een vermeende schending van het Verdrag en van de vordering vanwege particulieren en niet-gouvernementele organisaties, die zich tot het Hof wenden omdat zij zich beschouwen als slachtoffer van een of meer schendingen van het Verdrag.

Hoewel dit verslag beperkt is tot het contentieux van België voor het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, zoals reeds aangegeven is in de inleiding, moet men ook steeds oog hebben voor de uitspraken die het Hof heeft gedaan ten aanzien van andere Staten, aangezien ze ertoe kunnen nopen om op preventieve wijze maatregelen aan te nemen in België, zonder een veroordeling vanwege het Hof af te wachten.

⁹⁹ De uitspraak *Mugemangango v. België* werd eveneens onder consequent toezicht geplaatst tijdens de referentieperiode, maar is niet als dusdanig opgenomen in dit verslag, aangezien het eerste actieplan na 31 december 2020 werd voorgelegd.

Staat van uitvoering per thema

